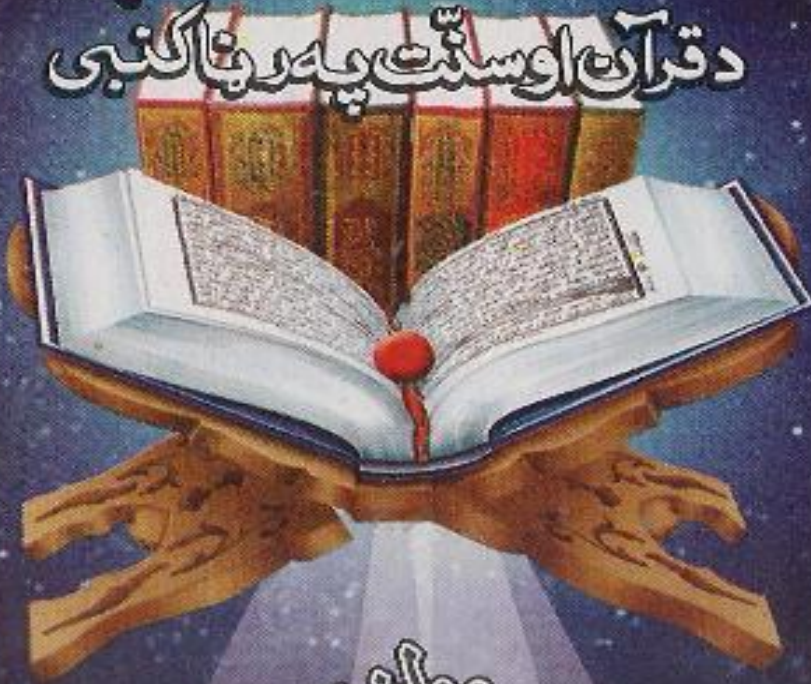

مکمل اومدلل

دقدر او برائت کب شی مسیہی

دقرآن اوسنت پیہ وینا کنبی

مؤلف:

مولانا محمد رفیع صاحب قاسمی

مکتبہ دارالعلوم دیوبند

مطبوعہ

مکتبہ رشیدیہ

سرگئی روڈ کراچی

بشپراو مدلل

د قدر او برات د شيې مسئلې

د قرآن او احاديثو په رڼا کې

د ديو بندي د دارالعلوم د مفتيانو کراموله لوري تصديق شوي

مؤلف

د ديو بندي د دارالعلوم مدرس قاري رفعت (قاسمي)

پښتو ژباړه

عبدالرحيم (غياث)

خيرونکي

د شيېه کتاب خانه سرکي روډ

کوټه

دکتاب پيژندنه

- د کتاب نوم : د قدر او برات د شپې مسنلې
- مؤلف : مولانا رفعت (قاسمي)
- پښتو ژباړه : عبدالرحيم (غياث)
- د کمپوز او ترجمې چاري : دنور القرآن ادارې د ترجمې او کمپوز خانگه
- کمپوزر : عبدالله (عزام)
- تصحيح او سمون : ابو خالد مولوي عبدالاحد (مجروح)
- خپرونکي : رشيديه کتاب خانه سرکي روډ کوټه
- چاپ ځای : لاهور
- چاپ شمير : ۱۵۰۰ ټوکه
- چاپ کال : ۲۰۰۷ / فبروري مياشت
- چاپونکي : محمد ساجد / د گرزنده ټيلفون شميره / ۰۳۳۳۷۸۲۵۴۸۴

ضروري يادونه :

يو اڃي لوي خداي ﷻ هغه ذات دي چي .
ٽول ڪارونه ئي په پوره معنيٰ بشپړ او
مڪمل دي خوانسان هغه ناقص او بي توانه
موجود دي چي هيڃ ڪو ڪار ئي هم بي
نگر تيار نه وي .

گرانو لوستون ڪو ! ڪه تاسو ته دليڪني .
تصحيح ، چاپي . جلد سازي او دارنگه په
هره برخه ڪي ڪومه غلطي په نظر درغله
دمهرباني او بشري تقاضا له مخي يې موږ
ته زموږ په نمبر يا ادرس خبر راکړي . ترڅو
په دوهم چاپ ڪيني ئي اصلاح ڪړو . او تاسو
ته لوی خداي ﷻ اجر او ثواب درکړي .

د مکتبه رشیدیه سرکي روډ کوټه لغوا

فون: 081-266223

موبائيل: 0333-7825484

مخ	
۸	د تسمي وجه
۸	د شعبان (حروف) توري
۹	د شعبان قدر او ارزښت
۱۰	برات او د اصحاب کرامو کره وړه
۱۰	غوره انتخاب
۱۲	د برات د شپې فضيلتونه
۱۳	د برات د شپې ځانگړتياوې
۱۵	د امتحان نيټه
۱۷	د برات شپه څه ده؟
۱۸	د جبرائيل عليه السلام راتگ
۲۰	د برات شپې ولي مبارکې او سپيڅلې دي؟
۲۱	د برات په شپه کې د خداي جل جلاله نظام
۲۲	د ملائکو اختر و نه
۲۲	د مرگ او ژوند پریکړه
۲۴	په کال کې منظوري شپې
۲۵	د غوښتنې وړاندې کولو وخت
۲۶	د غوښتنې مضمون
۲۸	د قدر د شپې د پتوالي حکمت
۲۸	د برات د شپې د ښکاره والي حکمت

۲۹	د وينوالي خوار لس شپي
۳۰	هر د شپه د قدر شپه ده
۳۲	د برات په شپه کي د رسول الله صلی الله عليه وسلم عمل
۳۴	د حضرت عائشې رضي الله تعالى عنها بزرگي
۳۵	د خداي جل جلاله د نظام سپکاوي
۳۷	د شپي په کومه برخه کي پورته کيږي
۳۸	د شيطان دوکه
۳۸	په مبارکه شپه کي گناه کول
۳۹	د دې شپي گناه
۴۰	د الفيه لمانځه حقيقت
۴۱	د بخښني په شپه کي هم بې برخې توب
۴۲	د بې برخې خلگو لست
۴۴	کينه څه ته وائي؟
۴۶	صله رحمې قطعې کول څه ته وائي؟
۴۷	تر پنده يو لاندې د پايڅو څړول
۴۹	د سپي شرعي حکم
۵۱	د تصوير شرعي حکم
۵۲	د نجوم علم
۵۳	د شراب څښلو حکم
۵۳	د غيبت کونکي حکم

- ۵۴..... دموراو پلار دنافرمان حکم
- ۵۵..... دشعبان دروژي ثبوت
- ۵۲..... دبرات دشپي دروژي نيولو وجه
- ۵۸..... دنسخودنقلي روژو حکم
- ۵۹..... په عبادت کي ولي خوب زاخي؟
- ۵۹..... په عبادت کي دخه ب ندراتللو طريقه
- ۶۰..... دپورته کيدلو طريقه
- ۶۱..... دشریعت مقصود
- ۶۲..... په مبارکوشيو کي په مساجدو کي اجتماع
- ۶۴..... نفل لمونځ په کور کي افضل ده
- ۶۵..... په مبارکوشيو کي مسجد بنائسته کول
- ۶۸..... داتش بازی تاريخ
- ۷۰..... داتش بازی حکم
- ۷۱..... له ياجوج او ماجوج سره مشابهت
- ۷۱..... داتش بازی نقصانات
- ۷۳..... دبرات په شپه وهديري ته دتللو ثبوت
- ۷۳..... ايا بنخي دمروزيارت کولاشي؟
- ۷۵..... ايا دمري روح کيرته راخي؟
- ۷۵..... وهديري ته دتگ اداپ او احکام
- ۷۷..... وهديري ته دتللو مسنونه طريقه

- ۷۸ ..... ایامری زیارت کونکی پیژنی؟
- ۷۹ ..... دشواب در سید و ضروری مسئلی
- ۸۲ ..... دبرات دشیپي روا چونه
- ۸۴ ..... دبرات په شپه کي حلوی پخول او خورل
- ۸۵ ..... دبرات په شپه کي نیک عمل
- ۸۶ ..... دبرات دشیپي خاصی دعاوي
- ۸۸ ..... دقدر دشیپي لویی
- ۹۰ ..... دیوه سوال خواب
- ۹۰ ..... آیا په توله دنیا کي دقدر شپه یوه وی؟
- ۹۱ ..... دقدر دشیپي معنی
- ۹۲ ..... دقدر شپه څه ده؟
- ۹۳ ..... دگتې شپه
- ۹۵ ..... دملا تکور اتگ
- ۹۶ ..... دقدر دشیپي دنامعلوم والي سبب
- ۹۸ ..... دقدر دشیپي دپتوالي راز
- ۱۰۰ ..... دقدر دشیپي علم نبي کریم صلی الله علیه وسلم ته ورکړل شوی وو
- ۱۰۱ ..... آیا دقدر شپه او س هم باقی ده؟
- ۱۰۲ ..... بدنصیبه څوک ده؟
- ۱۰۳ ..... څه معلومه ده چي دشیپي دا اخیري برخه به شب قدر وي
- ۱۰۴ ..... دخدای تعالی حکمت

۱۰۴	د قدر شپه کله راځي؟
۱۰۶	اووه عدد او قدر شپه
۱۰۷	په زړه پورې نتيجه
۱۰۷	د ۲۲ ويشتم په شپه قرآن کریم ختمول څه گټه ده؟
۱۰۸	د قدر د شپې علامې
۱۱۰	د قدر د شپې اعمال
۱۱۱	صلوة تسبیح
۱۱۲	په دې لمانځه کې یوه خاصه باریکۍ
۱۱۲	د صلوة تسبیح خاص تاثیر
۱۱۳	د صلوة تسبیح ثواب عام دی
۱۱۴	د صلوة تسبیح جماعت
۱۱۴	د تعلیم په غرض جماعت کول
۱۱۴	په دې لمانځه کې د لاس نیولو کیفیت
۱۱۴	د صلوة تسبیح طریقه
۱۱۶	د تسبیح حاتود حساب طریقه
۱۱۶	که ئې په لمانځه کې تسبیح هیرې شوي

اللهم اعنا على ذكرك وشكرك وحسن عبادتك

د کتاب پای

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ۱ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ۲ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ
مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ۳ تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِّنْ كُلِّ أَمْرٍ

۴ سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ۵

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ۲ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ

حَكِيمٍ

تېرون

ز د شېهه داپته دانه دانه الترنه نيزه شترت وانشې رتې

الله تتالو تنالو زرتو په دې دتسېرتو لرونه ستارت

(تېكېشې امانتو دې دپا په لېب سره پېرې دېر

المانېه تېكېمات لرونې مباركو شېهه اتنال ترونو

راړسېدو دېر

(مصدر رفعت قاسمى غفرله)

دمؤلف وړانديز

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين وعلى اله
واصحابه اجمعين

دالله جل جلاله شاه ده چي اتم كتاب (مكمل و مدلل دقدراو برات دشپي
مسئلي) وكتونكو ته وړاندي كيږي . چي فضائل ، مسائل بي حساب
جزئيات اوسنت عملونه دقران او احاديثو په رڼا كې جمع شوي دي دلوي
خدای جل جلاله په فضل او كرم سره د بي وزله داپلټنه دديوبند ددارالعلوم
دمفتيانو كرامو له نظره تير شوه او اوس عامو مسلمانانو ته وړاندي كيږي
، لويه خدايه جل جلاله تر ډيري مودې ددي محترمينو ساپه زماله سره مه
اخلي . امين

دلوي خدای جل جلاله په دربار كښي لاس په دعاء يم چي دلوي خدای جل
جلاله په فضل او كرم سره دمخكښو كتابو په شان ، لكه مكمل و مدلل
دجمعي دلمناخه مسئلي ، مكمل و مدلل مسائل داخرونو او قرباني
مسئلي ، د اداب او ملاقات مسئلي ، د اكتاب هم مقبول او نافع په دنيا
او اخرت كې وگړزوي او داتوفيق نور هم راكړي . امين

ربنا تقبل منا انك انت السميع العليم

محمد رفعت قاسمي غفر له

دديوبند ددارالعلوم مدرس

۱۲ جماد الثاني ۱۴۱۲ هـ . ق

مطابق ۲ دسمبر ۱۹۹۱

دلوی خدای جل جلاله په نامه

گران او محترم مولانا محمد رفعت قاسمی د دارالعلوم دیوبند مدرس ،
 دمخکنیو دینی تالیفاتو په شان دا کتاب چې د برات او د قدر د شپې متعلق
 مسائل یې له گڼ شمیر کتابونو فتاواوو څخه راټول کړی او پراخت یې
 احسان کړی ، امید لرم چې د دې ټولگې په ذریعه سره به د برات
 او قدر د شپې نور ناوړه رواجونه ختم شی . خدای جل جلاله دې قبول کړی
 دامت لپاره دې گټوره وگرزوي . او مؤلف ته دې الله جل جلاله اوږد ژوند
 ورکړی ترڅو یې د خدمت سلسله جاری وي . امین .

العبد محمدو غفرله

پهته سحر دارالعلوم دیوبند ۱۴۱۲ ه . ق

الحمد لله رب العلمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين وعلى
 اصحابه واتباعه التابعين لهم الى يوم الدين . ستاسو په مخکې فتاوی
 چې د هر شخص لپاره یې شکه ډیره مفیده او گټوره ده ، ځکه چې له ټولو
 معتبرو کتابو څخه یې انتخاب شوی دی . لاس په دعایم چې الله جل جلاله
 د قدر من مؤلف دا کتاب دنورو کتابو په شان مقبول او نافع وگرزوي . امین

فقط . کتبه العبد نظم الدين

رجب ۱۳۱۲ ه ق جنوری ۱۹۹۲ ع

الحمد لله والمنة چې د مولانا قاری محمد رفعت قاسمی د دارالعلوم دیوبند مدرس چې یو شمیر کتابونه یې خپاره (چاپ) شوی اهل علم او عوامو ته مقبول دي. اوس قدر من مؤلف ستاسو په لاسو کې کتاب د برات او قدر د شپې مسئلې (چې له مختلفو کتابو څخه یې احکام، مسائل او فضائل را جمع (ټول) کړي. په خپل بشپړ کوشش سره یې دا کتاب هم الحمد لله د تیرو کتابو په شان جمع کړی ما د دې کتاب مختلف مضامین مطالعه کړل خو بس شوم چې د مختلفو فتاواوو مضامین او مسائل په ډیره جالبه طریقه سره جمع شوی. هر ځای چې به مې مطالعه کړه ډیر به خوشحاله شوم ډیرې مسئلې چې پخوا مې په ذهن کې نه وې ومې لیدلې. په هر صورت ډیره گټه مې ترینه واخیسته او بې اختیاره مې دعاوې ورتې وکړې. خدای جل جلاله دي مؤلف ته له صحت او سلامتیا سره په داسې علمي کار ژوند ورکړی. اوله دې څخه خواص او عوام فائده اخیستلای شی.

الحمد لله قاری صاحب لائراوسه ځوان دي پوره امید لرم چې دا خدمت لري به یې ډیر پرمختگ وکړي څوک چې دا کتاب بشپړ مطالعه کړي په خوشحالي سره به د دواړو شپو د برات، او قدر شپه د شپې لمانځنې لپاره بشپړه وړتیا ولري همداشان دا څوک به ډیرې نیکی په خپله عمل نامه کښی جمع کړی. کوم چې د دنیا او اخرت د کامیابۍ سبب گززی.

عامو خلکو چې په دې شپو کې کوم ناوړه بدعتي رواجونه رامینځته کړي. د دې کتاب په ویلو سره به هغه هم ورمعلوم شي او د ځان ژغورینې لپاره به ورتې بڼه زمینه مساعدې وي په هر صورت دا کتاب

جامع او مکمل دي هر ډول احکام او مسائل پکښې دي. له ځوانو
 علماؤ، معاصرو، پوهانو او عامو مسلمانانو څخه زما دا غوښتنه ده
 چې دا کتاب ضرور مطالعه کړي. انشاء الله د دوی به پوره رهنمایي
 وکړي امید دي چې د دې شپو داسې اهتمام وشي څنگه چې حضرت
 محمد صلی الله علیه و سلم فرمایلي دي په اخیر کې دادعا کوم چې
 الله جل جلاله دي دمؤلف دا خدمت قبول کړي چې د دنیا او آخرت
 د کامیابۍ ذریعه شي.

واخر دعوانا ان الحمد لله رب العلمین .

طالب دعا محمد ظفر الدین غفر له

مفتی دارالعلوم دیوبند

مؤرخه یکم شعبان المعظم ۱۳۱۲ هجری

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

حم ۱ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ۲ اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُّبَارَكَةٍ اِنَّا كُنَّا مُنذِرِيْنَ
۳ فِيْهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيْمٍ ۴ اَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَا اِنَّا كُنَّا مُرْسِلِيْنَ

سوره المدخان پاړه ۲۵

ژباړه: حم (ددې په معنی فقط الله جل جلاله خبر دی) قسم دی په دې کتاب (قرآن) واضح، چې مونږ له لوح محفوظ څخه د دنیا آسمان ته په یوه مبارکه شپه کې را نازل کړی دی ځکه چې د شفقت په وجه دخپلې ارادې و بندگانو ته خبر ور کونکي وو. ځکه چې زمونږ دا خوښه وه چې له ضرر څخه دخلاصیدو لپاره پر خیر او شر خبر ورکړو. داد قرآن د نازیلیدو هدف وو. مخکې ددې شپې د برکتو او گټو بیان دی. په دې شپه کې دهرې معاملې حکم زمونږ په وړاندې صادرېږي او بیا پر هغه ترتیب عملې کېږي. یعنی د ټول کال هر اړخیزې معاملې ضرور پر یوه حکمت بنا کېږي. پر کومه طریقه چې لوی خدای جل جلاله ته خوښه وي. پر هغه طریقه دا ټول معاملات ترتیب شي. بیا و مؤظفو ملائکوته وړاندې شي. له څنگه چې داشپه داسې دقدر وړ وه، او دقرآن کریم نزول هم دلوی حکمت کار وو. نو ددې لپاره یې ځکه داشپه تعیین کړه. (معارف القرآن ۹۸ مخ ۷ بوک)

په دې هکله د حضرت عکرمه (رح) او د مفسرینو دیوې ټولې دا رایه ده چې له (لیلة مبارکه) څخه د برات شپه (د شعبان پنځلسمه) مراد ده. لکه څنگه چې له (فیهما یفرق کل امر حکیم) څخه معلومېږي. له دې تفسیر څخه د برات (د شعبان د میاشتې د پنځلسمې شپې د خصوصیت لوی فضیلت څرگندېږي.

د قرآن له نزول څخه حقیقتاً نزول ندی مراد . بلکه دنزول فیصله ورڅخه مراد ده . پدې معنی چې مونږ پدې مبارکه شپه د قرآن کریم دنزول فیصله کړې ده او حقیقی نزول د (لیلة القدر) د قدر په شپه شوی دی .

د برات په پنځلسمه شپه د ټولو امورو فیصله کېږي . له دې څخه ښکاره شوه چې د قرآن کریم دنزول فیصله هم پدې شپه شوې ده . ځکه چې د قرآن کریم دنزول څخه بهیر بل کوم لوی او محکم کار کیدای شي .

(فضائل الايام والنهور ۱۸ مخ)

د برات په شپه فیصله وشوه چې دراتلونکي روژې دمياشتې د قدر په شپه به قرآن کریم نازلېږي . بیا د (لیلة القدر) په شپه کې هغه نازل شو . ځکه چې عاده د هرې فیصلې دوي مرتبې وي . یوه د تجویز (وړاندیز) او بله د نفاذ (عملي کیدو) . دلته هم دوي مرتبې کېږي . د قرآن کریم دنزول تجویز د برات په شپه وشو او نفاذ یې د قدر په شپه وشو . په هر حال د آية غرض که له (لیلة مبارکه) څخه هر څه وي . خوله احادیثو څخه د دې شپې برکت او

فضیلت معلومېږي . (التبلیغ ۱۴ مخ ۸ ټوک)

د تسمیې وجه

تعبان له شعب او تشعب څخه مشتق (جوړ) دی . معنی یې جلاوالی او نیتوالی دی . په حدیث شریف کې راځي چې پدې میاشت کې پر روژه نیونکو انسانانو د خدای جل جلاله داسې رحمتونه او برکتونه نازلېږي ، ترڅو یې جنت ته داخل کړي . لکه څنگه چې دا میاشت د رحمتونو د نازلېدو میاشت ده نو ځکه شعبان ورته ویل کېږي . (فضائل الايام والنهور ۹۹ مخ)

د شعبان (حروف) توري

د شعبان پنځه توري دي : ش - ع - ب - ا - ن . له دې څخه هر یو پر عظمت او لویې دلالت کوي . ش . (شرافت) . ع . (علو) لوروالي . ب . پر (نیکی

الف، الفت، ن، نور، دا پنځه نعمتونه الله جل جلاله بندگانو ته پدې
مياشت کې ورکوي. (غنية الطالبيين ۳۵۲ مخ)

د شعبان قدر او ارزښت

هر هوښيار (عقلمند) ته ضروري ده چې په شعبان کې غفلت (سستي) ونکړي او دروژې د استقبال لپاره تيارې په دې مياشت (شعبان) کې ونېسي. له خپلو گناهونو څخه توبه وکړي. کوم عملونه چې کم شوي وي هغه بايد پوره کړي دبرأت په مياشت کې بايد لوی خدای جل جلاله ته عاجزې او زارې وکړي. په مطمئن زړه دالله جل جلاله طرف ته رجوع وکړي. دحضرت محمد صلی الله تعالی علیه واله وسلم په وسیله دلوی څښتن جل جلاله څخه رحمت وغواړي، تر څو دهغه زړه پاک شي، او دباطني (پټو) مرضو لپاره بايد دوه کازه وکړي. بايد دا کارونه ونه ځنډوي او پدې مياشت کې يې وکړي، ځکه چې په حقيقت کې درې ورځې دي: يوه پروڼ کومه چې تيره شوه دوهمه نن ورځ ده کومه چې دکار کولو ده، درېيمه دسبا ورځ کومه چې داميد ورځ ده. او دراتلونکې ورځې هيڅ علم چاته نشته چې ژوندي به پاته شي کنه؟

کومه ورځ چې تيره شي بايد نصيحت او عبرت ورڅخه واخيستل شي، نننۍ ورځ بايد غنميت وگڼل شي او راتلونکې ورځ دخطرې ورځ ده چې رابه شي او

کنه؟ همدراز دا درې مياشتې دي: رجب تير شي او دروژې انتظار کيږي، داهيچاته نده معلومه چې ددې مياشتې (روژې) پورې به ژوندي وي کنه؟ شعبان ددې دوو مياشتو (رجب او روژې) مينځنۍ مياشت ده، پدې کې دلوی خدای جل جلاله عبادت او بندگي غنيمت وگڼه.

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم حضرت عمر (رض) ته نصیحت وکړه چې پنځه شیان تر پنځو مخکې غنیمت وگڼه تر سپین ریریتوب مخکې ځواني ، تر مرض مخکې روغتیا ، تر غریبې (مسکینې) مخکې شتمنې ، تر مصروفیت مخکې فراغت او تر مړینې مخکې ژوند . (غنیة الطالبین ۲۵۷ مخ)

برأت او د اصحابو کرام کره وړه (افعال) :

له حضرت انس بن مالک رضی الله تعالی عنه څخه روایت دي چې :
د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم قدر منو ملگرو (اصحابو کرامو) رضی الله عنهم . به چې کله د برأت میاشت ولیده د قرآن کریم تلاوت به یې دیر کاوو . مسلمانانو به دخپل مال زکوة هم اداء کاوو ترڅو چې مسکینان ور څخه گټه واخلي او درمضان المبارک دروژې د نیولو لپاره ورته کومه وسیله جوړه شي . حاکم صحابه وو به بنديان راوغوښتل کوم چې به د حد (سزا) مستحق وو پر هغوی به یې حد جاري کړ ، او نور به یې خلاص (ازاد) کړل . تجارانو به هم پدې میاشت کې پور (قرض) اداء کاوو . پرنورو به یې چې قرض باندي وو هغه به یې هم په دې میاشت کې ورڅخه وصول کاوو ، درمضان د میاشتي په لیدلو سره به خلکو غسل کاوو او په اعتکاف کې به کښینستل .
(غنیة الطالبین ۲۵۲ مخ)

غوره انتخاب :

لوی خدای جل جلاله فرمایي : **وَرَبِّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ** * (۲۰ پاره ۱۰۰ رکوع)
کوم څه چې الله جل جلاله غواړي هغه پیدا کوي . او کوم شی چې وغواړي هغه غوره کوي . الله جل جلاله په خپلو مخلوقاتو کې څلور شیان غوره کړو او یو یې منتخب کړ . په ټولو ملانکو کې یې څلور غوره کړي : جبرائیل ، اسرافیل ، میکائیل او عزرائیل علیهم السلام . یو یې پدې څلورو کې جبرائیل علیه السلام منتخب کړ ، او په انبیاءو علیهم السلام کې یې

حضرت ابراهيم ، حضرت موسى ، حضرت عيسى عليهم السلام او
 حضرت محمد صلى الله عليه وسلم غوره کرل او بيایي حضرت محمد
 صلى الله عليه وسلم منتخب کر . په صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم کی
 یې حضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه ، حضرت عمر فاروق
 رضی الله تعالی عنه ، حضرت عثمان بن عفان رضی الله تعالی عنه او
 حضرت علي رضی الله تعالی عنه غوره کرل بیایي حضرت ابوبکر صدیق
 رضی الله تعالی عنه منتخب کر . په مسجدونو کی یې مسجد حرام ،
 مسجد اقصی ، مسجد مدینه (مسجد نبوي) او مسجد طور سینا غوره کرل
 بیایي مسجد حرام منتخب کر . په ورځو کی یې عيد الفطر (کوچنی
 اختر) ، عيد الضحی (لوی اختر) ، عرفه او عاشوری یې غوره کړي . بیایي
 په ورځو کی عرفه (د ذالحجې لسمه) بهتره کړه . په شپو کی یې د برات شپه
 ، د قدر شپه د جمعي شپه او داختر شپه غوره کړي بیایي د قدر شپه تر ټولو
 بهتره کړه . مکه ، مدینه ، بیت المقدس او مساجد العشاريې غوره کرل او
 مکه یې بهتره کړه . په غرو کی یې احد ، سینا ، ولکام او لبنان غوره کرل او
 د سینا غریبې منتخب کړي . په دریاوو کی یې جیحون ، سیحون ، فرات او نیل
 غوره کرل او فرات یې منتخب کړي .

په میاشتو کی یې رجب ، شعبان ، رمضان او محرم غوره کړي بیایي شعبان
 تر نورو بهتره کړه . شعبان ته د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم میاشت
 ویل شوي ده . لکه څنگه چې حضرت محمد صلى الله عليه وسلم پر نورو
 پیغمبرانو فضیلت لري ، همداراز د میاشت (شعبان) تر نورو
 میاشتو افضله ده .
 (غنیة الطالبین ۳۵۵ مخ)

له حضرت ابوهریره رضی الله تعالی عنه څخه روایت دي چې حضرت
 محمد صلى الله عليه وسلم وفرمایيل چې : شعبان زما (محمد ﷺ) میاشت

ده ، رجب د خدای جل جلاله میاشت ده او رمضان المبارک زما د امت میاشت ده . شعبان د گناهو دلیری کولو میاشت ده او در رمضان میاشت مسلمانان پاکوي (له گناهو څخه) .

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمان دی چې شعبان در رجب او رمضان ترمینځ داسې میاشت ده چې دهغی د بزرگي (برکت) خلگوته علم نشته . پدې میاشت کې دخلگو اعمال خدای جل جلاله ته وړاندي کیږي ، نو ځکه زه خوښوم چې کله زما اعمال خدای جل جلاله ته وړاندي کیږي او زه روژه لرونکی یم .

له حضرت انس بن مالک رضی الله تعالی عنه رضی الله تعالی عنه څخه روایت دی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم وفرمایيل : چې در رجب میاشت پر نورو میاشتو دومره فضیلت لري ، لکه د قرآن کریم فضیلت پر نورو کتابو همداراز د شعبان فضیلت پر نورو میاشتو دومره دی . لکه زما (محمد ﷺ) فضیلت پر نورو انبیاء کرامو علیهم السلام او در رمضان فضیلت پر نور میاشتو دومره ده لکه د الله جل جلاله فضیلت پر ټولو بندگانو . (غنیة الطالبین ۳۵۵ مخ)

د برات د شپې فضیلتونه :

له ام المؤمنین حضرت عائشې رضی الله تعالی عنها روایت دی : چې وایي ماله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه اوریدلي دي چې څلور شپې داسې دي چې په ټولو کې د خدای جل جلاله در رحمت دروازي خلاصې وي ؛ دلوی اختر شپه ، د کوچني اختر شپه ، د شعبان مینځنۍ شپه او د عرفي شپه پدې شپه د الله جل جلاله له لورې دخلگو دعمر و نو ، در زق او دهغوی د حج په هکله احکام لیکل کیږي . (غنیة الطالبین ۳۲۲ مخ)

د برات شپې ته هم مبارکه شپه وایي چې پر بندگانو رحمت ، برکت او د خدای جل جلاله نعمتونه نازل کیږي . له حضرت علي رضی الله تعالی عنه

څخه روایت دی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم وفرمایيل: چې د شعبان په مینځنۍ شپه کې د دنیا او آسمانو خلکو ته د الله جل جلاله حکم کیږي، هر مسلمان ته پخښنه کوي، بغير له مشرک، کینه کونکي صله رحمي قطع کونکي او زانیې ښځې څخه. (غنیة الطالین ۳۵۹ مخ)

له حضرت انس رضی الله تعالی عنه څخه روایت دی چې له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه پوښتنه وشوه چې په روژو کې کومې روژې ښې (بهترې) دي؟ حضرت محمد صلی الله علیه وسلم وفرمایيل: چې د شعبان روژې چې درمضان المبارک دروژو د درناوي لپاره وي حضرت عائشة رضی الله تعالی عنها وایې چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په نزد د شعبان ډیره خوښه ده ځکه چې دا رمضان المبارک ته نژدې ده.

له حضرت عبد الله رضی الله تعالی عنه څخه روایت دی چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم وفرمایيل: کوم شخص چې د شعبان د آخیرې دوشنبې روژه ونیسي؛ الله جل جلاله دهغه گناه ورپخښي، یانې د دې میاشتې آخیرې دوشنبه. داسې نه چې د دې میاشتې آخیرې ورځ ځکه چې د عامو خلکو لپاره د رمضان المبارک څخه یوه یادوي ورځې مخکې روژه نیول منع دی.

له حضرت انس بن مالک رضی الله تعالی عنه څخه روایت دی: چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم وفرمایيل: چې د دې میاشتې نوم یې ځکه شعبان کیښود چې پدې کې ډیرې نیکې تقسمیرې، او درمضان المبارک نوم یې ځکه کیښود چې پدې کې ټول گناهونه سوځل کیږي. (غنیة الطالین ۳۵۴ مخ)

د برات د شپې ځانګړتیاوې

د برات د شپې ځانگړتيا داده چې پدې شپه کې له ماښام وروسته د الله جل جلاله تجليات او توجهات د دنيا آسمان ته راځي (رالوزيرې). او عام اعلان کيږي چې ايا کوم د بڅبنني غوښتونکی شته چې زه بڅبننه ورته وکړم. ايا کوم دروزې (رزق) غوښتونکی شته چې زه رزق ورکړم ايا کوم مصيبت خپلې شته چې زه ساتنه ورکړم. ايا داسې څوک شته؟ غرض دا چې ټوله شپه دلوی خدای جل جلاله درحمت دربار خلاص اود عامي بڅبنني باران اوري ترڅو چې سپيدې راچوی (صبح صادق) او وروسته دا دربار ترل کيږي. که څه هم دا دربار ټول کال هره شپه خلاص وي هغه يوازې د شپې تر وروستۍ برخې پورې خاص دی. ددې شپې فضيلت دادی چې دلوی خدای جل جلاله درحمتونو دربار له لمر لویدو څخه شروع او تر سپيده داغه دوام لري. دا هغه شپه ده چې يکې رحمتونه نه تقسيمېږي، بلکه پوره پوره ونډه ورکول کېږي. لکن افسوس څومره نېکبخت دی هغه څوک چې له دې ونډې څخه برخه من شي..... شايد چې په سلو (۱۰۰٪) کې به يو يادوه هم ويښ نه وي؟

ددې مياشتې له نورو ځانگړتياوو سره سره يوه ځانگړتيا دا هم ده چې څوک په آينده (راتلونکي) کال کې مړ کېږي. پدې شپه کې يې د مرگ نېټه معلومېږي. نو پکار ده چې ددې مياشتې له ځانگړتيا سره سره په ښه عبادت مشغول شي ترڅو يې د ژوند پرېکړه (قيصله) په داسې وخت کې وشي چې په عبادت کې بوخت (مشغول) وي.

حضرت عائشې رضي الله تعالى عنها له نبي کریم صلی الله عليه وسلم څخه پوښتنه وکړه چې ته په شعبان کې ډيرې روژې نيسي. ددې وجه څه ده؟ حضرت محمد صلی الله عليه وسلم ورته په ځواب کې وويل چې: پدې مياشت کې لوی خدای جل جلاله دهغه چا نومونه ليکي چې په راتلونکي

کال کې مړ کيږي ، زه غواړم چې زما د مرگ ليکنه په داسې حالت کې وشي چې زه روژه لرونکی يم . له دې څخه اشاره معلومېږي چې د چا د مرگ فيصله پداسې وخت کې وشي چې هغه په عبادت کې بوخت (مشغول) وي . له الله جل جلاله څخه پير اميد ده چې د دې مرگ به هم د عبادت په حالت کې وي او انشاء الله خاتمه به يې هم په خير او برکت وي . (فضائل الايام والشهور ۱۰۴ مخ)

دامتحان (از مويني) نيټه

عن اسامه بن زيد رضى الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم شعبان شهري ورمضان شهر الله .

ژباړه : له حضرت اسامه بن زيد څخه روايت دی : چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : شعبان زما او رمضان المبارک د الله جل جلاله مياشت ده .

تشریح : شعبان ته محمد صلى الله عليه وسلم خپله مياشت ويلې ، او خپل لورې ته دې منسوبه کړې له دې څخه وروسته د شعبان د مياشتې دنورو فضائلو بيان ته اړتيا نشته ځکه چې کومه مياشت د محمد صلى الله عليه وسلم وي دهغي برترې او بهترې څرگنده ده . د دې مياشتې يوه ځانگړتيا داده چې پکې د بندگانو د ټول کال عملونه (کړنې) د خدای جل جلاله حضورته وړاندي کيږي ، لکه څنگه چې د محمد صلى الله عليه وسلم قول دی چې د شعبان مياشت کومه چې درمضان او رجب مېنځنۍ مياشت ده ورڅخه غافل دي خو په هغې کې د ټولو بندگانو اعمال د خدای جل جلاله حضورته وړاندي کيږي ، ځکه زه دا خوښووم چې پداسې حالت کې چې اعمال خدای جل جلاله ته وړاندي شي چې زه روژه لرونکی يم .

(رواه البيهقي في شعب الايمان)

مونږ په عامو مدرسو، ښوونځيو او ټولو تعليمي ادارو کې وينو چې زده کونکې په ټول کال کې چې زړه يې غواړي هغسې گرزې. خو چې کله دکال په اخيره کې دټول کال دتعليمي امتحان (ازموينې) وخت رانژدي شي، له ټولو څخه يې استعداد ده. بې شوقه او بې محنته (کوبښنه) طالب العلم هم دټولو کتابونو په تکرار او زده کړه بوخت وي. غرض دا چې دانسانې فطرت تقاضاً ده چې کله دکوم کار دنتيجه (پايلې) وخت راشي ټوله توجه يې همدې لور ته وي. همدا راز اعمال دي، دادنيا دانسانانو دهميشنې ژوند ځای ندي انسانان به پکې دتل لپاره نه وي، دالکه يو هوټل ياسراي ديوي، دوو يا څو ورځو دمسافرانه ژوند لپاره ده.

د «الدنيا مزرعة الاخرة» مشهوره مقوله خوبه تاسو هم اوريدلي وي، ددې مطلب همدا دی چې الله جل جلاله انسان دڅو ورځو دامتحان لپاره دې دنيا ته راليرلی دی، چې وگوري چې څنگه عملونه کوي، خپل عاقبت سموي، که يې خرابوي. داسې هم نه ده چې الله جل جلاله انسان دې دنيا ته هسې راليرلی دی، بلکه هرکال دتېروخت عملونه کتل کېږي. او دراتلونکي کال لپاره نوي ترتيب نيول کېږي. دبرأت مياشت دامتحان مياشت ده، پدې کې دټول کال عملونه خداي جل جلاله ته وړاندي کېږي او دراتلونکي کال حکمونه صادرېږي. په تېر شوي حديث کې حضرت محمد صلی الله عليه وسلم خپل امت ته ددې نکتې (باريکني) لارښوونه وکړه چې دا مياشت دتېرو اعمالو دنتيجه مياشت ده، نو په ځانگړي ډول بايد نېک (ښه) اعمال وشي، لکه څنگه چې دنورو زمينو (امتحانو) لپاره هلې ځلې کېږي بايد پدې امتحان کې هم بشپړ کوبښن وشي ترڅو مخکې غلطۍ پوره شي او دکاميابۍ لور ته دي مخ شي، داسې نه چې يوازي محمد صلی الله عليه وسلم قول کړي، بلکه خپله يې عبادت هم

کړي او يو عملي تصوير يې زموږ مخ ته ايښی. له گڼ شمير احاديثو څخه معلومېږي چې محمد صلی الله عليه وسلم په کومه اندازه په شعبان کې ډيرې روژې نيولي دي له رمضان څخه سوا دا خصوصيت بلې مياشتې ته نه و حاصل. له ځينو روايتو څخه معلومېږي چې محمد صلی الله عليه وسلم به ټوله شعبان روژې نيولي کله به چې روژه راغله هغه به يې هم پيل کړه.

ددې لپاره چې امت يې کمزوری او له رمضان المبارک څخه بې برخې نشي ددې اجازه ورکړل شوه چې د شعبان په لومړۍ نيمايي کې روژې ونېسي او به نصف اخر کې استراحت وکړي چې دروژي (رمضان المبارک) لپاره تکره (زورور) شي. د بشپړ شعبان دروژي د ممانعت وجه ضعف ده چې درمضان په روژو کې کوتاهي ونکړي، ځکه که څوک زورور او تندرست وي ددې وس (طاقت) ولري چې دوې مياشتې پيوست روژې پرې کوم اثر نکوي او صحت ته يې کوم زيان نه رسېږي. نو ورته رواه (جائز) ده چې د شعبان او رمضان مياشتې مسلسلې روژې ونېسي. د محمد صلی الله عليه وسلم د قول او فعل تر مينځ تعارض نشته قول يې د امت لپاره او عمل يې د ځان لپاره. (فضائل ايام والشهور ۱۰۳ مخ)

د برات شپه څه ده ؟

د اسلام د مقدسې عقېدې (توحيد) له مخې د زماني هره لحظه، ساعت، دقيقه شپه او ورځ هره شيبه مبارکه او غوره ده په کومه لحظه کې د بې کاره او شر تصور د اسلام خلاف کار دی، حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د حديث قدسي په واسطه ددې حقيقت انکشاف (څرگندونه) کړی ده چې د زماني هرې لحظې ته ناخوښ او بد ويل منع دی، ځکه چې زمانه په حقيقت کې د الله جل جلاله د شان نوم، او الله جل جلاله د برکت، نيکبختۍ، سعادت فضيلت او بهتری په وجه د کومې مياشتې پر بلې مياشتې د ځينو

ورځو پر نورو ورځو ، يا شپو پر نورو شپو ، آن دځينو ساعتونو پر نورو فوقيت او بهتري حاصله ده . او ددې قسم فوقيت او فضيلت دقرآن او حديث په ذريعه ثابت دی . د کوم چې فضيلت بهتري او خواصي په قرآن کریم کی بيان شوی او په نبوي احاديثو کی هم بيان شوی دی داسې دي :

دمعراج شپه ، دبرأت شپه ، دقدر شپه او داختر نو شپې قرآن کریم دبرأت شپې ته (ليلة المبارکه) ويلې کومې ته چې حديث شريف ليلة البرأت ويلې ده . او زمونږ په اصطلاح کی دبرأت په شپه مشهوره ده . دبرأت معنی په عربي ژبه کی دخلاصون او نجات ده . او دا داسې شپه ده چې الله جل جلاله دزيات شمير انسانانو گناهونه بخښي او دجهنم (دوزخ) له عذاب څخه يې خلاصوي . ځکه يې ددې شپې نوم ليلة البرأت (دبرأت شپه) کيښود .

بله دا چې پدې شپه کی دانسان دژوند او دهغه دارتياؤ ديوه کال لپاره فيصله کېږي . او دامبارکه شپه دشعبان دمياشتې پنځلسمه شپه ده کومه چې دڅوارلسم تاريخ له ماښامه شروع کېږي بيا تر صبح صادق پوري .

ددې شپې شرعي حيثيت دومره دی چې دبرأت شپه يوه سپېڅلي (مقدسه) شپه ده . پدې شپه کی به نبی کریم صلی الله عليه وسلم له عادت څخه زيات عبادت کاؤ . او دمريو دمغفرت ددعاؤ لپاره به هديرو ته تلي ، په دوهمه ورځ به يې روژې نيولي . دا دبرأت د شپې دلمانځني اصل طريقه ده چې پدې شپه کی ترټولو زيات عبادت وکړي دخپلو گناهونو دبخښني دعاوي وکړي او هديرې ته ولاړ شي دسنت طريقي مطابق دخپلو پلرونو ، نیکونو ، دوستانو ، قريبانو او عامو مسلمانانو دنارينه اوز نانه لپاره دبخښني دعاوي وکړي او په راتلونکي ورځ روژه ونېسي . (محمدرفعت "قاسمي")

دجبرائيل عليه السلام راتل

له حضرت ابو هريرة رضی الله تعالی عنه څخه روایت دی چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل: چې دشعبان په مینځنی شپه کی حضرت جبرائیل علیه السلام ماته راغلی او ویې ویل: ای محمد صلی الله علیه وسلم! خپل سر د آسمان لورته پورته کړه، ماهم سر پورته کړ آسمان ته مې وکتل. د جنت ټولې دروازې خلاصې وي په لمرنی دروازه کی یوه ملکه ولاړه وه نارې یې وهلې چې کوم شخص پدې شپه کی رکوع (لمونځ) کوي هغه ته دي زیری (خوشخبري) وي په دوهمه دروازه کی یوې ملکې نارې وهلې چې څوک پدې شپه کی سجده کوي هغه ته دي زیری وي.

په درېیمه دروازه کی یوې ملکې نارې وهلې چې کوم شخص پدې شپه کی دعا کوي هغه ته دي زیری وي په څلورمه دروازه کی یوې ملکې ویل چې پدې شپه کی څوک ذکر کوي هغه ته دي زیری وي. په پنځمه دروازه کی یوې ملکې ویل چې څوک پدې شپه کی د خدای جل جلاله له ویرې ژاړي هغه ته دي زیری وي. په شپږمه دروازه کی ملکې ویل چې پدې شپه کی ټولو مسلمانانو ته زیری دی. په اوومه دروازه کی ملکې ویل چې که څوک څه غواړي (غوښتنه به یې پوره شي) په اتمه دروازه کی ملکې ویل که څوک دمغفرت (بخښني) سوال کوي، سوال به یې قبول شي.

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایي: له جبرائیل علیه السلام څخه مې پوښتنه وکړه چې دا دروازې به ترکومه خلاصې وي؟ ځواب یې را کړ چې دشپې له لمرنی بیا تر سپیده داغ (صبح صادق) پورې، بیایې وفرمایل: ای محمد صلی الله علیه وسلم! پدې (د برات پنځلسمه) شپه کی الله جل جلاله د دوزخ له اوره دومره خلک خلاصوي څومره چې د بني کلب د بوزو وینستان دي.

(غنیة الطالبین ۳۲۲ مخ)

په عربو کی دهرې قبیلې ډیرې بوزې وي خو د کلب قبیلې ډیرې زیاتې وي.

ددې ټولو بوزو پر صورت (بدن) باندي چې څومره ويېستان دي له دي څخه زيات شمير مسلمانان د دوزخ له اوره څخه خلاصېږي. (له دي مثال څخه هدف ديروالي دي چې ديوې بوزې څومره ويېستان وي او داسې بې حساب به بوزو به څومره ويېستان وي چې له دي څخه هم زياتو كسانو ته لوى خداى جل جلاله مغفرت كوي. (محمد رفعت «قاسمي» غفرله الباري)

دبرأت شپه ولي مبارکه (سپڅلي) ده ؟

كوم ه شپه چې راتلونكي ده (دشعبان پنځلسمه) ددې په هكله ډير فضيلتونه راغلي دي. نو ځكه ورته مبارکه شپه ويل صحيح ده، كه څه هم په احاديثو كې دمبارك لفظ ندي راغلي لکن په قرآن كريم كې راغلي دي. كه څه هم داتفسير متحمل دي خودې شپې ته دمباركې لقب وركول كوم تاوان نه لري ځكه چې برکت په حقيقت كې كثرت نفع (ډيري فائدي) ته وايي. نو چې دكوم شپې ډيره فائده ثابته وي نو مبارك ورته ويل صحيح دي. كوم فضيلتونه چې په احاديثو كې ددې شپې راغلي دي زياته نفع (فائده) ور څخه ضرور ثابته ده نو مبارکه ورته ويل صحيح ده. گواكه دمبارك لفظ ندي راغلي، لکن په قرآن كريم كې آيې دي:

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ۳ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ

ژباړه: - مونږ داقرآن په يوه برکتناکه شپه كې نازل كړی، بېشكه چې مونږ بيروونكي يو. پدې شپه كې دهر امر حكيم (د حكمت كار) فيصله كيږي. يعني داهم يو برکت دي چې پكې دټولو كارونو فيصله كيږي. په ټولو امورو كې ټول شيان داخل دي يوازي لمونځ او روژه نده. بلكه ددنياكارونه هم پكې شامل دي. دمثال په توگه ديوه كنبست به دومره حاصلات كيږي، جنگ به كيږي، بری (فتح) يا ماتې به كيږي. دونه او به به وار وي، دمرگ، ژوند، كوزدې، واده (نكاح) او دنورو شيانو فيصله او انتظام به

کېرې. دا ټول شيان په برکت کې داخل دي ځکه دا يو ډول برکت دی او دوهم ډول برکت ديني دی چې په احاديثو کې ذکر ده.

کله چې دشعبان دمياشتې پنځلسمه شپه شي او ماښام الله جل جلاله د دنيا آسمان را کښته شي، داد دي شپې د خصوصيت وجهه. ځکه چې هره شپه له نيمې شپې وروسته لوی خدای جل جلاله د دنيا آسمان ته تشریف راوړي او پر بندگانو درحمت نظر کوي. يعنې په نوروشپو کې له نيمائې وروسته او په دې شپه کې له ماښامه څخه د خدای جل جلاله درحمت نزول کېږي، د اهم يوه د برکت وجهه ده ددې شپې قدر به هغه څوک کوي، چې له الله جل جلاله سره ئې بي پايه مينه وي ځکه چې ددې شپې هره لمحې غنيمت ده او هر حبيب دخپل محبوب توجه ډيره قدرمنه گڼي، خود برات او قدر په شپه داد يدار (توجه) ټوله شپه وي. (التبليغ ۳۲ مخ ۸۸۰ حضرت مولانا نهاروي صاحب

د برات په شپه کې د خدای جل جلاله نظام

حضرت عکرمه رضی الله عنه له ابن عباس رضی الله عنه څخه ددې ایت تفسیر داسې نقلوي: چې په دې ایت کې چې د کومې شپې ذکر شوی هغه دشعبان مینځنۍ شپه ده په دې شپه کې هر مهم کار (امر حکیم) جلا کېږي، په دې شپه کې الله جل جلاله د کارونو تدبیر کوي، مړه کیدونکي خلگ له ژوندو څخه جلا کوي، کوم خلگ چې په راتلونکي کال کې مري په دې شپه کې دهغوي نومونه جلا کېږي، گواکي دهغوي فهرست په دې شپه برابرېږي، د کومو خلگو چې دبیت الله شریفې سفر (حج) په نصیب وي، دهغوي نومونه جلا لیکل کېږي، او کوم زیادت او کمبود پکې نوي، د حکیم ابن کيسان رحمة الله عليه ویناده چې دشعبان په مینځنې شپه کې الله تعالی پر مخلوق باندي نظر کوي، او څنگه چې لوی خدای جل جلاله دا خلگ پاک کړي تر راتلونکي کاله به داسې پاک (معصوم) وي، له عطاء

بن یسار رحمة الله عليه څخه روایت دي چې دشعبان په مینځنی شپه کي دخلگو د ټول کال اعمال الله جل جلاله ته وړاندې کيږي ، چې یو څوک په سفر څي یانکاح کوي ، خو الله جلا جلاله دهغوي نومونه دژوندوله فهرست څخه راباسي ، یعنی دبنده چې څنگه اراده وي خو الله جل جلاله ورته مرگ لیکلی وي ، (غنیة الطالبین ۳۲۱/ مخ

د ملائکو اخترونه

لکه څنگه چې په ځمکه کښی پر مسلمانانو دوه اختره دي همدا رنگه په اسمان کښی پر ملائکو هم دوه اختره دي د مسلمانانو اخترونو کچنی اختر (دشوال اول تاریخ) او لوی اختر (دذي الحجی لسم) ورځې دي ، اود ملائکو اخترونه د برات او قدر شپې دي .

دملايکو اخترونو ځکه دشپې دي چې هغوی ویديږي نه اود مسلمانو اخترونه ځکه دوځې شول چې هغوی ویديږي . (غنیة الطالبین) ص ۳۲۳ ۳۲۲

د مرگ او ژوند پریکړه

له حضرت عائشې رضی الله تعالی عنها څخه روایت دي : چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له ما څخه پوښتنه وکړه : ایا ته خبره یې چې په دې شپه (دشعبان پنځلسمه) کښی څه کيږي ؟ ما ورته وویل یا دالله تعالی رسوله ! زه نه یم خبره ، ته راته ووايه چې څه کيږي ؟ حضرت محمد صلی الله علیه وسلم وویل : چې دانسانانو هر هغه څوک چې په راتلونکی کال کښی پیدا کيږي دهغه د پیدائښت نیته معلومیږي ، او کوم څوک چې په آینده کال کښی مري په دې شپه کښی یې د مرگ نیته لیکل کيږي او په دې شپه کښی دخلگو عملونه پورته (خدای جل جلاله ته) خپږي اود بندگانو روزې (رزق) کښته راځي (معلومیږي) حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها وايي : چې ما پوښتنه وکړه ای دخدای جل جلاله رسوله ! ایا کوم

شخص بغير د خداى تعالى له رحمت نه جنت ته نشى داخليدلاى هغه صلى الله عليه وسلم راته وويل: هو هيشوك هم بي د خداى له رحمت څخه جنت نه نشى تللاى نبى كريم صلى الله عليه وسلم داالفاظ درى واره مكرر كړل مايبيا وويل چى ته هم بيله اجازى د خداى تعالى نشى جنت تللاى؟ ده په خپل تندى مبارك لاس كښيښود وي ويل: هو زه هم د خداى جل جلاله له رحمت څخه بغير جنت ته نشم تللاى داالفاظ هم هغه درې واره تكرر كړل.

تشریح: په دنيا كښى چى څومره انسانان پيدا كيږي يا مړه كيږي ډير مخكې لا دهغوى دپيدا ثبوت او مرگ په اړه فيصلې په لوح محفوظ كښى درج (ثبت) دي ليكن هر كال دبرات دمياشتې په پنځلسمه شپه كښى دوخت تعين كيږي چى څوك په دې كال كښى مري او څوك پيدا كيږي (دعملونو دختلو) مطلب دادى چى په دې كال كښى چى بنده كوم اعمال كوى نيك يا بد په دې شپه كښى ليكل كيږي لكه څنگه چى په حديث شريف كښى راغلى دي چى په دې شپه كښى مرگ او ژوند ليكل كيږي اودكوم چاچى دحج نصيب وي هغه هم ليكل كيږي. لكه چى حضرت عائشې رضى الله عنها واوريدل چى كوم عملونه چى په راتلونكى كال كښى يې بنديگان كوى ليكل كيږي دا پوه شوه چى جنت ته دخول هم محض (خاص) دالله جل جلاله تر مهربانى تعلق لرى. لكه څنگه چى غواړي په خپل فضل او كرم سره يې جنت ته داخله وي، او كه يې خوښه شوه نه يې داخلوى. دنبى كريم صلى الله عليه وسلم قيمتى وينا ددې ايت كريم سره خلاف نه ده (وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ) يعنى دا جنت هغه ده چى تاسوته دهغه څه (ددنيا دا عملو) په بدل كى دركړل شوى دي چى تاسو به هغه كار سرته رساوو. (پاره ۸ ركوع ۱۲)

ځکه چې ښه (نیک) اعمال د جنت د داخلیدو ظاهري سبب دي، لکن حقیقي سبب د الله جل جلاله فضل، کرم او مهرباني ده. نه نیک اعمال، بیا هم نیک اعمال دلوی خدای جل جلاله فضل او کرم دي که له چا سره دلوی خدای جل جلاله مرسته نه وي نو هغه به څنگه نیک اعمال وکړي؟ نیک او صالح اعمال پنده هغه وخت کوی چې د الله تعالی فضل او کرم دهغه رهنمائي وکړي له دې ټولو شواهدو سره سره بیا هم ویلی شو چې جنت ته تگ یوازې د الله تعالی پر مهرباني باندې موقوف دي بعض علما وايي چې جنت ته دخول محض د الله تعالی درحمت نتیجه (پایله) ده او په جنت کښې مختلفې درجې د اعمالو پر ډیروالي او کم والي پورې تعلق لري. یعنی و جنت ته داخلیدل خو د الله تعالی رحمت موقوف دي، او اختلاف د مرتبو بیا تر اعمالو تعلق لري (د اعمالو مطابق درجې دي) (مظاهر حق جدید ص ۲۰۰ ج ۲)

په کال کې د منظوري شپه

نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایي چې هر بنی آدم (انسان) چې په آینده کال کښې پیدا کیږي. پدې میاشت کښې دهغه نوم نیټه لیکل کیږي او د بنی آدم هر شخص چې په آینده کال کښې مړ کیږي په دې شپه کښې یې نوم او نیټه لیکل کیږي. د انسانانو اعمال پورته څیړي (خدای تعالی ته وړاندې کیږي) او دهغو یې چې څومره روزي په نصیب وي هغه راکنښته کیږي (لیکل کیږي).

تشریح : د دنیا د ټولو حکومتونو دستور دي چې دخپلو وسائلو او پالیسو مطابق یو کال مخکې داخراجاتو او صادراتو لست جوړوي په دې کښې د پارلیمان (ولسي جرگه) او وزیرانو په میاشتو ناستې او مجلسونه

(شوری) وي. دالست يې د حکومتې کارونو لپاره رهنما هم وي له دينه داهم معلومېږي چې په راتلونکې کال کېنسي څو نه اندازې ترقي کېږي. همدا راز د شعبان د څلورلسم او پنځلسم تاريخ په مينځ کېنسي لوی خدای جل جلاله هر کال دخپل لوی او پراخ حکومت لست برابر وي چې دالست د انسانانو د ژوند پر هر اړخ محيط وي. په دې شپه کېنسي ددې فيصله هم کېږي چې څو نه خلگ به دنيا ته راځي او څو نه به له راتگ نه وروسته له خپل عمل سره ځي، او څومره خرڅ به کېږي اوله چانه به څومره بېرته اخيستل کېږي. د شعبان په پنځلسمه شپه دلوی خدای جل جلاله له حکم سره برابر له هغه څه نه چې په اوله ورځ يې فيصله شوی، د يوه کال د اعمالو (لست) به د خدای تعالی امين مخلوق او مقربو ملائیکو جبرئيل، میکائيل، اسرائيل او عزرائيل عليهم السلام ته حواله کېږي په دې دنيا کې به هغه څه کېږي څنگه چې ملائکو ته سپارل شوی دي.

د غوښتنې دورانې کولو وخت

تاسو به لېدلی يا اوریدلې وي کله چې د يوه مملکت کلني حساب دورځي د ټول ملک په اړوند د مختلفو شعبو د مطالبو عارضې حکومت ته وړاندې کېږي، او دخپلو ضرورياتو د پوره کولو لپاره حاضرېږي، همدا شان کله چې لوی خدای تعالی دخپلو بندگانو د ژوند په اړه يوه لائحې ترتيبوي نو ټول بندگان بايد دلوی خدای جل جلاله په حضور کېنسي حاضر شي ترڅو هريو ورته دخپل حاجت وړاندیز وکړي لکه څنگه چې حکومتونه دخپلو عامو مطالبو ملحوظ وي او بيا دهغوې د ضرورت مطابق لست جوړوي ترڅو يې مشکلات په بشپړه توگه ختم شي. همدا شان لوی خدای تعالی دخپلو بندگانو د دعاوې اورې او بيا دهغوې د دعاوو مطابق خپل رحمت ورباندې کوي ځکه چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمایلي دي:

وعن علي رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
 اذا كانت ليلة النصف من شعبان فقوموا ليلها و صوموا يومها فان الله تعالى
 ينزل فيها بغروب الشمس الى السماء الدنيا فيقولوا لا امن مستغفرا غفر له
 الا مسترزق فارزقه الا مبتلى فاعافيه الا كذا حتى يطلع الفجر

(الترغيب ۳۶ مخ ۲ نوک - تفسير روح المعاني ۱۰۲ مخ نوک)

ترجمه: له حضرت علي رضي الله تعالى عنه خخه روايت دي چي نبي
 كريم صلى الله عليه وسلم ويلى دي كله چي دشعبان پنخلسمه شپه شي
 تاسو بايد عبادت وكړي او په راتلونكي ورځي يې روژه ونيسئ ځكه چي
 لوى خداى جل جلاله له لمرليدو وروسته ده نيا آسمان ته راكوزيږي او الله
 تعالى وايي چي آيا كوم دېڅېنښى غوښتونكي شته چي زه بڅښه ورته وكړم
 آيا كوم درزق غوښتونكي شته چي زه رزق ورکړم ، او آيا كوم دمصيبت
 زده شته چي زه يې مشكلات ورته حل كړم ، او داسي نور..... او داوازونه
 تر صبح صادق پوري وي .

دغوښتنې مضمون

له دوعا څخه علاوه دشعبان په پنخلسمه شپه كښي دعبادت اوپه
 راتلونكي ورځ كښي دروژې نيولو هدايت شوى دي موږ چي كله حكومت
 ته عارضه وړاندې كوو نو په الفاظو ، جملو او مضمون كښي دعاجزې
 اظهار كوو. نو بيا كله چي موږ دخداى تعالى دربار ته ددعاو وړانديز كوو
 چي الله تعالى دټولي دنيا دپاچاهانو پاچا او مالک حقيقي دي نو لازمه چي
 ورته په هر حالت كښي عاجز او زاري اختيار كړو او دخپلي كمترى او دلوى
 خداى جل جلاله دلويي اظهار وكړو او په عاجزې سره عارضه ورته وړاندې
 كړو زموږ داعجز او زارى دټولي شپي پر عبادت دلالت كوى . اوله
 احاديثو څخه ثابتته ده كله چي بنده په عاجز او زاريو دلوى خداى تعالى په

حضور کښې لاس په دوعا شې دلوی خدای جل جلاله رحمت په جوش راځي او د بندې د دوعا انشاء الله قبلېږي. ای مسلمانانو! اوس لاهم وخت شته چې څه خطاگانې درنه شوی باید داسې نیک اعمال وکړو چې دهغې کفارې شي، او چې کوم وخت راتلونکی وي دلوی خدای جل جلاله د رحمتونو لمن وغوروي دشعبان مبارکې شپې چې تیر شوی او په هغې کښې چې موکوم ناوړه رسمونه کړي وي لکه اور لگول یا داسې نور دهغې په وجه مه مایوسه کېږي (راشې دلوی خدای جل جلاله دربارته! په دې شپه کښې دلوی خدای جل جلاله دربارته رجوع وکړئ، غمجن کېږي مه، له پښیماني سره راشئ دلوی خدای جل جلاله په دربار کې اوښکې وبهوی، تاسو وگورئ چې خدای جل جلاله له تاسو نه راضی دي، نور هم دهغه درحمت انتظار وکړئ نن یوازې او یوازې د خدای تعالی درحمت ضرورت دي دلوی خدای تعالی لورته رجوع وکړئ که چېرې یو قدم د خدای تعالی په لار کښې واخلي، د خدای تعالی له لورې به لس واړه پرتاسو د خدای تعالی رحمت وشي. همدا شان پدې مبارک شپه کښې چې چېرې د خدای تعالی په حضور کښې دوعا کوی نو باید وتولو دوستانو، قریبانو، ملگرو، اولیاء کرام او د عامو مسلمانانو لپاره هم دمغفرت دوعا وي وکړئ دخپلو اولادو لپاره هم دوعا وي وکړئ، که چېرې ممکنه وي هدیرې (مرستون) ته لار شې دقبرونو زیارت پر سنت طریقه وکړئ او دینحلس تاریخ روژه هم ونیسئ. او که چېرې داممکن نه وي لږ تر لږه خپل ځان او اولاد له گناهونو، خرافاتونو وژغورئ لکه څنگه چې الله تعالی وایي:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا (التحریم، پاڼه ۲۸)

ای دایمان خاوندانو! خپل ځانونه او اولاد له اوره څخه وساتئ

(ترجمه: شیخ الهند ص ۷۴۳ مولانا محمد رفعت قاسمی)

دقدر دشپې دپتوالې حکمت

دبرات دشپې په ښکاره والی او دقدر دشپې په پتوالی کښی دالله تعالی حکمت دادي چی دقدر شپه دلوی خدای تعالی درحمت دنازلیدو . دگناهونو دپخښنی اوله دوزخ څخه دخلاصیدو شپه ده لوی خدای جل جلاله ځکه داشپه پته کړي ده ترڅو چې خلگ یوازې ددې شپې پرعبادت بسنه (اکتفا) ونکړي ، اونور عبادت پری نږدي .

دبرات دشپې دښکاره والی حکمت

دبرات شپه (دشعبان دمياشتی پنځلسمه شپه) لوی خدای جل جلاله داشپه ښکاره کړي ده ځکه چې داشپه دقضاوت اوحکم ، دغضب اورضامندی ، دقبلیدو اوریدو ، دنن دیوالی اولهبریوالی ، دنیکمرغی اوبدبختی ، دکرامت اوپرهیزگاري شپه ده په دي شپه کښی ځینی نیکمرغه اوځینی بیا رتل کیږی څوک دننو کارونو په وسیله سو بمن (کامیاب) کیږی ځینی بیا دبدو کارو په بدله سره خوار او ذلیل کیږی . څوک دبرکت اوکرامت خاوند کیږی ، ځینی نور بیا له دینه بې برخې کیږی چاته دنیکو عملونو ثواب ورکول کیږی اوځینو ته بیا زجر ورکول کیږی ډیرخلگ په ښارونو کښی په کار اووظیفه مشغول وي خودخدای تعالی په نزد یې دکفن تیاری کیږی ، دځینو بیا دقبر تیاری کیږی ، خوهغوی ددنیا په خوښیو بوخت وي ځینی بیا په تکبر ، خندا اوساتیری بوخت وي ، لکن دهلاکت وخت یې نژدي وي په ډیرو دنگومانیو ښکلا ختمه وي ، خوژر ده چی مالک یې پناه اوخاورو ته لار شی ځینی بیا دشواب په تمه وي ، لیکن پر دوئی عذاب نازل کیږی ، ځینی بیا دننه زیږی (بشارت) په امید وي لکن دوئی ته تاوان رسیری ډیر بیا دجنت په تمه وي خو دوئی ته دورخ ورنصیب کیږی . څوک بیا دیوځای والی په تمه وي ، لکن دهغوی بیلتون په برخه

کيږي ځيني نور بيا دپادچاهۍ دور کيدلو په اميد وي ، خودهغوی تباهي
په برخه وي (غنیه الطالبير ص ۳۶۳)

دوينوالې څوارلس شپې

- دټولو علماؤ کرامو پدې اتفاق دي چې دکال په دغو څوارلسو شپو کښې
وينستوب او عبادت پکار ده
- (۱) دمحرم دمياشتې لمړۍ شپه
  - (۲) دعاشورې شپه
  - (۳) درجب دمياشتې لمړۍ شپه
  - (۴) درجب مينځنۍ شپه
  - (۵) درجب اوويشتمه شپه
  - (۶) دشعبان (برات) مينځنۍ شپه
  - (۷) دعرفې شپه
  - (۸) دکوچني اختر شپه
  - (۹) دلوی اختر شپه
  - (۱۰) دروژې دمياشتې لمړۍ
  - (۱۱) يوولسمه
  - (۱۲) دولسمه
  - (۱۳) ديارلسمه
  - (۱۴) اودروژې داخيري لسوتاق شپې يوويشتمه ، درويشتمه ،
پنځه ويشتمه ، اوويشتمه ، اونه ويشتمه شپه.
- همدا راز دعلماء کرامو پر دې هم اتفاق دي چې په دغو اوولسو ورځو
کښې عبادت کول هم باعث دډير ثواب دي ، دعرفې ورځ ، عاشورې

(دمحرم دمياشتې لسمه) ورځ ، دبرات دمياشتې مينځنۍ ورځ ، دجمعي ورځ ، ددواړو اخترو ورځې ، دذالحجې لس معلومې ورځې اودتشریق ورځې (دذالحجې يوولسم ، دوولسم اوديارلسم تاريخ) په دې ټولو ورځو كښې دجمعي ورځ او دروژې دمياشتې دټولو ورځو په هكله ډير ټينگار شوی دي .

نوټ : درجب دمياشتې په لمړۍ ورځ پورته شئ عبادت وكړئ او په ورځ يې روژه ونيسئ ددواړو اخترونو په شپو عبادت وكړئ ، لکن په ورځو كښې يې روژه مه نيسئ دبرات (شعبان) په مينځنۍ اودعاشوري په شپو كښې عبادت وكړئ او په ورځو كښې يې روژه ونيسئ . (غنيۃ الطالبين ص ۳۴) حضرت ذوالنون مصري رحمه الله عليه وايي چي درجب مياشت دديو دختמידو لپاره اودبرات (شعبان) مياشت دعبادت كولو لپاره ده لكه څنگه چي دروژې مياشت دكرامتونو دليدلو لپاره ده په رشتيا چي كوم شخص بد اعمال نه پريږدي ، دلوی خدای تعالی بندگي او اطاعت ته غاړه نه اړدي اودلوی څښتن كرامتونه ته منتظر نه وي همدا شخص له دعبت كارونوله كوونكو څخه ده همداراز دذوالنون مصري رحمه الله وينا ده چي درجب مياشت دكښت كرلو مياشت ده يعنی په رجب كښې كښت كرل كيږي په شعبان كښې اوبيري او په روژه كښې يې حاصلات اخيستل كيږي ، ظاهره ده چي حاصل اخيستونكي هغه څه ربيي كوم چي يې كرلې وي همدا راز څوك چي څه كوي دهغه بدله به وركول كيږي كوم څوك چي خپل كښت ضائع كوي درييلو په وخت كښې به له پښيمانتياسره مخامخ كيږي . ددې پايله (نتيجه) ضرور بده وي . (غنيۃ الطالبين ص ۳۳۹)

هره شپه دليله القدر (دقدر شپه) ده

که چېرې ليله القدر د لغوی معنی په لحاظ مراد شی ، نو هره شپه ليله القدر او د قدر ورده ، ځکه چې هره ورځ نعمت او هره شپه دولت (شتمنی) ده . په حدیث شریف کښی راغلی دي چې هره ورځ د نیمې شپې نه وروسته الله جل جلاله د دنیا (اول) اسمان ته تشریف راوړي او د بندگانو ولور ته متوجه کیږی او د نیازمونږ کور دي او ځمکه موفرش ده گواکه لمړی اسمان د دنیا بام دي او د خونې بام د خونې جزوي لکه چې الله تعالی زموږ کور ته تشریف راوړي او د انیکمرغی مویه برخه کیږی چې د پاجاهانو (شهنشاه) هره ورځ زموږ کور (د دنیا اسمان) ته تشریف راوړي ، مونږ ته متوجه کیږی او د نیکیو ژمنه (و عده) راسره کوي . د خدای تعالی یوې بلی مهربانی ته خیر شی : که چېرې موږ د کوم ملگری دروازي ته ورشو خصوصاً د یومرید (شاگرد) کورته ورشو ، خودهمدې کور خلگ له موږ سره خبري ونکړی بنکاره خبره ده چې موږ به مایوسه کیږو که مایوسه هم نه شو دومره گیله خوبه ضرور وکړو چې موږ کورته درغلو خوتاسو راسره خبرې ونه کړي .

که چېرې د کور خلگ ویده وي ، نو وبه وایو چې دا څنگه خوب دي چې زموږ دورتگ یې کوم تصور ونکړ (مطلب دا چې څومره تعلق زیاتیري هغومره گیله زیاتیري) او که چېرې د خطه په واسطه سره لمړی خبر ورکړل شی چې په نیمه شپه کښی زه درځم پدې صورت کښی خودي مریدانو ته د خوب اجازه هم نشته . او اوس دلوی خدای جل جلاله معامله وگورئ له دې سره سره چې دهغه الله جل جلاله حقوق واقعي او یقیني دي لیکن د خپل راتگ له خبر نه وروسته راځي او موږ ویده وینی خوییا هم نه ناراضه کیږی او وایې چې دي بنده یو مستحب کار پري ایښی دي او الله تعالی موږ ته د بې همتی لقب نه را کوی سبحان الله څومره د مهربانی خاوند دي .

د حضرت مولانا اشرف علی تھانوی د بیان خلاصه داده: که چېرې مور د کوم ملگری یا مرید کور ته ورشو او هغه له مور سره خبری ونه کړی مور به خو مره خوا بدي او په غصه شو. خو الله تعالی زموږ کور (د دنیا اسمان) ته تشریف راوړي او مور په خوب ویده وینی بیا هم هغه الله تعالی له مور څخه نه ناراضه کیږي ددې مهربانی تقاضا خو داده چې مور هر څه کولای ددې لپاره چې الله رب العزة هیڅکله ناراضه نه شی دلوی خدای تعالی په حضور کښی هر وخت عاجزی کول پکار ده. لندره دا چې هره شپه د قدر شپه (لیلة القدر) ده په دې معنی چې الله تعالی هره ورځ زموږ ولور ته په رحمت سره توجه کوی. (التبلیغ ص ۳۰ ج ۸ حضرت تھانوی (رح))

د برات په شپه کښی در رسول الله صلی الله علیه وسلم عمل

د ځینو علماؤ په نزد ددې شپې یوه ځانگړتیا دا هم چې هدیرې (مرستون) ته تلل هلته د ټولو مسلمانو روح ته د مغفرت دعا کول او څه حصه د الله تعالی د کلام (قران) لوستل ثواب یې مړو ته ور بڅښل سنت دي حضرت عائشة رضی الله عنها وایي چې یوه شپه (پنځلسمه د شعبان) وه زما وارو و چې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم زما خونې ته راغي کالی یې کښل چې لایي پوره کښلی نه وو بیرته یې واغوستل او ولاړ شو ما ورباندي بدگمانې وکړه هسې نه چې د کومې بلې یې کوي ته لارشی، زه هم د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په وروسته پټه پټه ورپسې ولاړم، چې کتل مي نبی کریم صلی الله علیه وسلم جنت البقیع (د مسلمانانو هدیرې) ته ولاړی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د مسلمانو بنځینه نارینه او شهیدانو ته دوعا کوله. او ما په خپل زړه کښی وویل چې زما مور او پلار دي تر تا قربان وي ما څه مکر کوئ او ته څه کوي بیا بیرته رارهي شو او زما کوتی ته راتوت او ویي ویل: ای عائشي! ولی دي دومره ساه وکښه؟ ما ورته

وويل: اي د خدای تعالی رسوله! زما مور او پلار دي تا قربان وي، ستا په تگ سره ما ته دا بدگمانی را پيدا شوه هسې نه چې د کومې بلې بي بي کوټې ته لاړ شي نوزه هم درپسې لاړم ترڅومې ته په جنت البقيع کښی په دوعا وليدلی. حضرت محمد صلی الله عليه وسلم په جواب کښی راته وويل: اي عائشې ايا ستا دا خيال وو چې الله تعالی او دهغه رسول به ما سره ظلم وکړی؟، ماته حضرت جبرائیل راغی او ويې ويل چې نن دشعبان پنځلسمه شپه ده نن الله تعالی د بنو کلب د قبيلې دوزو دروزغنو (ويښتانو) په اندازه (د بنو کلب تر ټولو ډېرې وزې وې) مخلوق له جهنم (دوزخ) څخه ازادوي.

البته: په مشرک، حاسد (کینه کونکی) صله رحمی قطع کونکی، تر پندېو دلاندی د پايڅو څړونکي، دمور او پلار نافرمانی کونکی او دهميشه شراب څښونکی باندی درحمت نظر نه کوی. لدی وروسته نبی کریم صلی الله عليه وسلم کالی وکښل او ويې ويل چې اي عائشې ايا نن شپه د عبادت کولو اجازه را کوی؟ (اجازه يې ځکه ځینی وغوښته چې د محمد صلی الله عليه وسلم عادت دا وو چې دشپې په څه حصه کښی به يې عبادت کاوو او پاتې برخه به يې داستراحت او دخپلو بيبيانو د طبيعت سمولو لپاره ا معلومه وه چې په دې شپه کښی يې امکان نه وو) حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها وايې ما ورته وويل هو زما مور او پلار دي تر تا قربان وي هغه وو چې حضرت محمد صلی الله عليه وسلم پر لمانځه ودریدی او يوه داسی اوږده سجده يې وکړه چې زما خيال شو هسې نه چې د محمد صلی الله عليه وسلم ساه ختلې وي او روح يې قبض شوی وي زه ورولاړه شوم او د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم پر تلو می لاس ورکښيښود د محمد صلی الله تعالی عليه واله وسلم په پښو کښی يو قسم حرکت وو

زما زړه پري مطمئن شو (د ژوند می یقین شو) او حضرت محمد صلی الله
 علیه وسلم په سجده کښی د الفاظ ویل
 اعوذ بعفوك من عقابك واعوذ برضاك من سخطك واعوذ بك منك جل
 وجهك لا احصي ثباً عليك انت كما اثبتت علي نفسك

ژباړه : زه ستا له غضبه ستا په عفو سره پناه غواړم او ستا د ناراضیتوب
 څخه پنا غواړم ستا په رضامندی سره اوزه له تاڅخه (ستا د عذاب څخه
 پناه) غواړم ستا په مهربانی سره ، ستا ذات لوی او عالی دی ، زه ستا
 تعریف او ثناء نه شم و ویلای لکه څنگه چی ته ثنا وایي پر ځان خپل ، حضرت
 عائشة رضی الله عنها وایي چی له حضرت محمد صلی الله تعالی علیه واله
 وسلم څخه پوښتنه وکړه چی دا د وعا څه فضیلت لری ؟ حضرت محمد صلی
 الله تعالی علیه واله وسلم په جواب کښی راته وویل : ای عائشې ! دا د وعا
 زده کړه او نورو ته یې هم ورزده کړه ، ماته جبرائیل علیه السلام دا د وعا
 رواښووله ، اوزه دا د وعا په سجده کښی بیا وایم (رواه انبیعی) .

لدی تفصیل څخه به تاسو ته د دې مبارکې شپې دستور (کړنلاره) معلومه
 شوی وي او دا به هم درته معلومه شوی وي چې په دې شپه کی باید څه وکړو
 ؟ څنگه عبادت وکړو څنگه هد پرې ته لار شو او هلته څه وکړو او چی وروسته
 کورته راشو په عبادت مشغول شو دهغې طریقې د دې ټولو اعمالو کولو
 سنت طریقې به درته معلوم شوی وي . (فضائل الایام والشهور ص ۱۱۳) .

د حضرت عائشة (رضی الله تعالی عنها) بزړګي

د حضرت عائشې رضی الله تعالی عنه د ځواب حاصل دادي ای د خدای جل
 جلاله رسول ته نعوذ بالله چی الله جل جلاله او دهغه رسول به لمانسره د ظلم
 منعامله کوي . خو زما فکر دا وو چی الله تعالی به درته حکم کړي وي ، یابه
 تاسو د خپل اجتهاد له مخې د کومې بلې بې کونې ته ځئ علامه ابن

حجر رحمه الله د حضرت عائشې (رضی الله تعالی عنها) د دې جواب په باره کې وایی چې خدای ناکرده (خدای مه کړه) که چېرې حضرت عائشة رضی الله تعالی عنها د محمد صلی الله تعالی علیه و آله وسلم په خواب کېسې نعم (هو) ویلې وای نو خبره به ډیره باریکه شوی وای، آن دا چې دا خواب به کفر حساب شوی وای لکن حضرت عائشې (رضی الله تعالی عنها) له ذهانت څخه کار واخیست ځکه یې خپله عاجزی او عذر ښکاره کړ. بیا حضرت محمد صلی الله تعالی علیه و آله وسلم د ولاړیدو وجه بیان کړه چې د شعبان په پنځلسمه شپه د دنیا اسمان ته تشریف راوړي، او یو بې پایه رحمت پر خپلو بندگانو کوی چې د بنو کلب د وزو د وزغنو (ورپو) په برابر خپل بندگان د دوزخ له اوره څخه ازاد وي، نو ځکه چې دا وخت دلوی خدای جل جلاله د مهربانې او احسان وخت دي ځکه ما وغوښتل چې په دې مقدس او مبارک وخت کېسې دخپل امت لپاره د مغفرت د دعاوې وکړم هغه وو چې جنت البقیع (د مسلمانانو هدیرې) ته ولاړم هلته له لوی خدای جل جلاله څخه په مغفرت مشغول شوم. (مظاهر حق جدید ص ۱۹۵ ج ۲)

د خدای جل جلاله د نظام سپکاوی

لوی خدای جل جلاله زموږ پر بد عملې او بد کارې ښه عالم (پوه) دي په کومو ورځو کېسې چې د بنده لپاره ډیر عمل کول ضرورت وي په هغو ورځو او شپو موږ لا په ډیرو گناهونو کېسې بوخت یو موږ دا ښه زده کوو پې د برات په پنځلسمه شپه کې پورته کیدل ضروري دي لیکن دا ځای مو هیر کړی چې ولی؟ او څنگه پورته کیدل ضروري دي؟ د خدای جل جلاله درضا او خوشحالی لپاره نه، دخپلو گناهونو څخه د توبې کولو لپاره نه، خدای جل جلاله د رحمتونو څخه د برخې اخستلو، دخپلې عمل نامې څخه د گناهونو د پاکولو لپاره نه بلکه د خدای تعالی د قهر او غضب د حاصلولو

لپاره دخپلو گناهونو د پیرولو لپاره ، دخدای جل جلاله دنعمتو څخه دخان لپړې کولو ، دخپلې عمل نامې دتورولو اودنیکو ختم کولو لپاره (الا ماشاء الله) ای مسلمانانو ! غور اوفکر وکړئ ! غوږونه خلاص کړئ او واورئ ! لکه څنگه چې لوی خدای جل جلاله رحیم (رحمت کونکی) اوغفار (بخښونکی) دی همداشان جبار او قهار هم دي داسی عمل کول خودخدای تعالی په رحمتونو دملنډو وهلو سره برابر دي اولکه څنگه چې په ښو وختو کې داعمال صالحه (نیکو عملو) اجر زیاتیری ، همداشان دبدوکارو گناهونه هم زیاتیری . تاسو فکر وکړئ که چېرې یوپاچا خپل فوځ ته امر او اعلان وکړي ، چې سبا د (یوه معلومه ورځ) فلانکې گرونده ته دفوځی ازموینې لپاره راشئ ، خپلې فوځې تجربې ښکاره کړئ ، دپاچاه له لورې به انعامونه درکړل شی اوفوځیانوداخبره واوریدله میدان (گرونده) ته حاضر شول خودفوځی ازموینې لپاره نه دفوځی شجاعت کمالات ، دهرکلي اودفوځې قربانۍ دښکارولو لپاره نه بلکه دساتیری لپاره آیا پردي به پاچاه غصه نشی ایا ددې پرځای چې فوځیانو ته انعامونه ورکړي لعنت اوسرزش به ورنکړی ؟ خامخا به یې ورکوی . غور اوفکر وکړئ په کومه طریقه چې موږ دبرات شپه دخدای تعالی په حضور کوم عملونه کړي ، آیا دخدای تعالی قهر اوغضب به له هرلوره پر موږ نشی نازل ، آیا داموږ دخدای تعالی پررحمتو پسخند نه دي وهلی بیا نو ولې مسلمان پر خپلو تکلیفونو اومصیبتونو ژارې تراوسه موږ اوتاسوڅه کړې دي خدای تعالی موپری ایښی دي خدای تعالی موهیر کړی دي دخدای تعالی دعبادت پرځای په شیطاني اعمالو فخر کوو ، خدای تعالی هم موږ پری ایښی یو . ای مسلمانو ! خپل عملونه بشپړ کړئ له نافرمانیو څخه راوگرځئ له عبث اوبې هوډه کارو څخه ځان وساتئ دیوه خدای تعالی بشپړ

تابع او مخلص بندگان شیئ لکه خوارلس سوه کاله مخکې چې تاسو دهغه تابع واست . تاسو دخدای تعالی شیئ خدای تعالی اوتول کائنات به ستاسو شیئ (فضائل الايام والشهور ص ۱۱۵)

دشپې په کومه برخه کې پورته کېږي؟

اوس دغور او فکر ځای دادی چې دشپې په کومه برخه کې پورته کیدل افضل دي؟ ددې تعین له قران کریم څخه هم کېږي اوله حدیث مبارک څخه هم ځکه چې له قران څخه معلومېږي چې دشپې په اخیره برخه کې پورته کیدل ضروري ده . لکه څنگه چې الله تعالی وايي:

(إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَقْوَمُ قِيلاً ۖ) (المزمل پښه ۲۹)

البته دشپې پورته کیدل سخت تکلیف دي لکن خبرې یې صحیح برابري دي اوله ناشئة الیل څخه له خوبه وروسته ثابتېږي ځکه ددې په اختیار سره پر نفس ډیر تکلیف راځي نو ځکه دا افضل دي او دسورة له اخیرې برخې څخه هم معلومېږي دا بهتری له قران کریم اوله حدیث شریف څخه هم معلومېږي (۲ الله تعالی وايي) دشپې داخیرې حصې فضیلت له ډیر مختلفو احادیثو څخه معلومېږي اوله عقل څخه هم دا معلومېږي ځکه چې داوخت د خوب وي او خوب پری ښودل مشکل ، گران وي په یوه حدیث کې راغلی دي چې کوم شخص دشپې پورته شي عاجزي او زاری کوي زه الله تعالی له هغه څخه ډیر خوشحالیږم . ځکه چې زما درضا لپاره یې خپله محبوبه اوتوده (گرمه) بستره پری ایښی وي لډي نه هم معلومېږي چې دشپې اخیرې حصه ډیر فضیلت لري لکن که چاته دا کار مشکل وو بیا دي دشپې په اوله حصه کې څه برخه مختاره کړي ځکه چې په نورو شیو کې لوی خدای تعالی دشپې په اخیرې برخه کې ددنیا اسمان ته راځي او په دې شپه (د شعبان پنځلسمه) کې له لمر لویدو وروسته راکوزیږي ځکه چې

کومو خلکو ته دشپې په اخیره کښې عبادت کول مشکل وي هغه دی دافضيلت دشپې په لومړۍ برخه کښې حاصل کړی . کمه درجه يې داده چې دماخستن ترلمانځه پورې دي په عبادت کښې مشغول شي .
(التبليغ ص ۳۲ ج ۸)

دشیطان دهوکه (چل)

دادنفس عادت دي چې کله یوانسان دثواب حاصلولو اراده وکړي ، نفس ورته خپلې بانې جوړ وي څو یې له دې کاره وگرځوی همداشان ، دبرات دشپې او شنب قدر دعبادت په وخت نفس انسان ته دهوکه ورکوی چې دشپې په اخیره کښې عمل فضيلت لري دشپې په اوله برخه کښې څه فائده لری ؟ وگورئ څومره دافسوس ځای ده دشپې په اوله حصه کښې په داسی شان لږي عظیم عبادت څخه یې برخې کيږی ، بعض انسانان دنفس په ډیر خفي (پټ) چل سره غوليږی ددې لپاره عبادت کوی چی زه په خلکو کښې مشهور شم په دې سره نفس خوشحاليږی خو دا عبادت هيڅ گټه نه لری ځینی خلگ په دې نیت دشپې په ماخبره حصه کښې راپورته کيږی چی په خلکو کښې ممتاز عابد ونومول شی لکن افسوس داتکبر او غرور دي چاته چی تکبر او غرور خوښ وي الله تعالی ته ډیر مبغوض دي (التبليغ ص ۳۷ ج ۸)

په مبارکه شپه کښې گناه کول

ددې مبارکې شپې ډیر فضيلت دي او په دې شپه کښې گناه کول هم ډیره گناه لري په نسبت دنورو وختو ، لکه څنگه چې دځای حکم دي همداشان دزمان (وخت) حکم دي دمثال په توگه : په یوه عام ځای کښې گناه کول ، او په مسجد کښې گناه کول ډیر فرق سره لری بیا په مسجد و کښې مسجد

نبوی او مسجد حرام په کوم کبسي چي لمونځ کول ترنورو زيات (ډير)
 ثواب لري . په داسي پاک ځای کبسي گناه کول او په مسجد کبسي گناه کول
 ډير عذاب لري لکه څنگه چي په يوه عام وخت کبسي گناه کول او بل په يوه
 مبارک وخت کبسي ډير لوی عذاب لري مثلاً : په روژه کبسي گناه کول ډير
 بدکار دي تردې چي بيله روژې وي دا هم مبارکې ورځې دي په دې کبسي
 گناه کول ډير لوی عذاب لري . (التليخ ص ۷۵ ج ۸)

ددي شيپي گناه

کومه گناه چي په دې شيپه کبسي کيږي دوه ډوله ده : يو ډول هغه گناه چي
 د عبادت په رنگ نه وي ددې بدوالي ډير ظاهر او ښکاره ده . لکه پدې شيپه
 اورو نه لگول . له دې څخه ډير زياته نقصانات راپيدا کيږي مالي تاوان هم
 دي ، او کله دچالاس ، يا کور يابل څه اندام پري سوي وي له گناه څخه
 علاوه نور نقصانات هم ورسره ترلي دي دوهم ډول هغه گناه ده چي په رنگ
 د عبادت سره وي . دا بدعت ده لکه څنگه چي په اکثره خلکو کبسي دارواج
 دي چي په دې شيپه (حلوی) پخوي څنگه چي په بدعت کبسي خوند يامزه
 ډيره ده ځکه ډير انسانان پري مبتلا دي . اودخپلو په جوړولو سره يې
 روابولي يوتأويل (حيله) داده چي د نبی کریم صلی الله عليه وسلم غاښ
 مبارک شهيد شوی وو او محمد صلی الله عليه وسلم حلوی خوړله ،
 دا خبره غلطه ده دا عقیده لرل گناه ده ځکه چي دا واقعہ په شوال کبسي وه
 بعض خلک وايي دا د حضرت امير حمزه رضی الله تعالی عنه د شهادت
 ورځې دي دا د هغه فاتحه ده ، دا هم بي بنياده ده ځکه چي د حضرت حمزه
 رضی الله تعالی عنه شهادت هم په شوال کبسي وو . اصلاح الرسوم ص ۱۳۲

اکثره خلگ په داسی گناه اخته دي چې دامنغ کيږي هم نه ځکه چې بدعت کښی ډير خوندي دي . بدعت هم يوه عظيمه گناه ده لازمه ده چې په دې مبارکه شپه کښی ځان ترينه وژغورئ . (التبليغ ص ۲۴ ج ۸)

دالفیه (زرکوني) لمانځه حقيقت

دا خبره هم د يادولو وړ ده چې په ځينو کتابونو کښی ليکلې دي چې دشعبان په پنځلسمه شپه دا خاص نفل (چې سل رکعت او په هر رکعت کښی لس ، لس ځله قل هو الله ويل کيږي) چې کول يې په کار ده ځکه دا په کوم قوي حديث ، يا ديو صحابي او تابعي له قول څخه نه ده ثابته ، د عبادت په تعين کښی کوم قيد نشته . په احاديثو کښی دمبارکو شپو په عبادت کښی کوم قيد نشته . کوم چې چاته اسانه وي بايد هغه وکړي ، که څوک نوافل کوي او که تسبيحات ورته عام اختيار شته کوم چې دمخکې علماؤو له لوري دنوافلو کوم خاص هيئت ذکر شوی دي ، ددې سبب دادی چې کوم پير و خپل مرید ته په يو خاص حالت کښی د ا طريقه ويلی وي ، خودهغه لپاره ضرور يو مصلحت ده ، لکن د ا طريقه عامول بدعت دي ، همدا شان نورو بزرگانو ته بدويل رواندي په حديث شريف کښی کوم معلوم عمل نه دي راغلی که غواړي چې تلاوت وکړي ، يا دلوی خدای تعالی ذکر وکړي ، يانوافل وکړي او يا نصيحت بل چاته کوي يا يې پخپله واوري لکه څنگه چې حضرت اشرف علی تهانوی صاحب فرمايلي دي په کانپور کښی مور په دې شپه باندي نصيحت (تبليغ) کاوو ځکه چې په نصيحت کښی سری ته خوب نه ورځی ، خوبيا هم ځيني ملگري ويده وو (التبليغ ص ۴۱ ج ۸)

ښه فکر وکړئ چې په دې شپه کښی د عبادت کومه خاصه طريقه نه ده ثابته . خوښه مو که دچانصیحت اوري . نو که نفل کوي او که تلاوت قران کریم کوي دهر څه اختيار دي دا کوم حديث چې دي : (صوموا نهارها) دا امر هم

لپاره داستحاب دي يادېنځلسمې ورځې روژه نيول مستحب ده فرض او واجب نه ده ، غرض (قومو اليلها) له دي څخه ددې شپې فضيلت ثابتېږي او په حديث كښي راغلي چې لوى خداى تعالى په دي شپه كښي د دنيا اسمان ته راكوزېږي (هل من داع فاستجيب له هل من مستغفر فاغفر له) يعنې كوم دمغفرت غوښتونكى شته چې بخښنه ورته وكړو؟ آيا كوم دوعا كونكى شته چې دوعا يې قبوله كړو؟ ترسهاره پورې به درحمت لمن ويره وي (البلېغ ص ۸۴ ج ۸ الترغيب ص ۱۰۴ ج ۲).

د بخښنې په شپه كښي هم يې برخيتوب

وعن ابى موسى الاشعري رضى الله تعالى عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ان الله تعالى ليطلع في ليلة النصف من شعبان فيغفر لجميع خلقه الا لمشرك او مشاحن - رواه ابن ماجه ورواه احمد عن عبدالله بن عمر وبن العاص رضى الله تعالى عنهم

ژباړه : له حضرت ابو موسى اشعري رضى الله تعالى عنه څخه روايت دي چې حضرت محمد صلى الله عليه وسلم وويل : لوى خداى جل جلاله د شعبان (برات) په پنځلسمه شپه خپل مخلوق ته متوجه كيږي له مشرك او حاسد څخه علاوه نورو ټولو ته بخښنه كوي په يوبل روايت كښي راغلي دي چې له كينه گر او له ناحقه وژونكي څخه علاوه نورو ته بخښنه كوي.

تشرېح : د حديث شريف حاصل دادى چې لوى خداى جل جلاله په دي مباركه او مقدسه شپه كښي له خپل رحمته سره مخلوق ته متوجه كيږي ، رحمت يې دومره په جوش راځي چې خپل حقوق هم ورمعافوي (بخښي) او انسان ته دومره مهلت وركوي چې دخداى تعالى په بندگي عبادت

او طاعت کښی نیمگرتیا ولري باید بشپړ یې کړی او د تیر وخت له اعمالو توبه و کارې نو به یې توبه قبوله کړی . او که چېرې توبه ونه کارې او خپلو بدو عملو او بد اعتقاد ته دوام ورکړی الله تعالی به یې پخپل عذاب مبتلا کړی . له حاسد (کینه) څخه هغه شخص مراد دي او په خپله سینه بغیر له کومې شرعې وجې بلکه دخپلې نفسې تقاضا له وجې له چا سره حسد او کینه کوی او په خپله سینه کښی د حسد اور بلوي داسې بد بخت انسان ددې مبارکې شپې له برکته څخه هم بې برخې دي داسې څوک به دخدای تعالی له رحمته او بخښنې څخه بې برخې وي : ددې تفصیل په مختلفو احادیثو کښی راغلی دي چې ددې شپې له برکته ، مشرک ، ناحقه قاتل او کینه گر بې برخې دي په ځینو روایتو کښی داهم راغلی دي چی صله رحمی قطع کونکی (له وروره ، قریبه او دوست سره تعلق نه ساتی) هم الله تعالی نه بخښی . او په ځینو روایتونو کښی داهم راغلی دي چی پایڅي (پرتوگ ترپنډیو) کښته کونکی ، دمور او پلار ناقرمانې کونکی ، همیشه شراب څښونکی ، زانی ، او په ظلم محصول اخستونکی ، جاذوگر ، کاهن (دغیب خبرې کونکی) او سازنده او باجه غړونکی پر دي ټولو دخدای تعالی درحمت نظر په دې مبارکه شپه کښی نه کیږی (انوذبالله خدای تعالی ته پخپل فضل کرم مور ته هدایت وکړی اوله داسې خلکو څخه مو مه حسابوی .

(مظاهر حق جدید ص ۲۰۲ ج ۲)

دبې برخې خلکو است

له مختلفو روایاتو څخه دبرات دینځلسمې شپې فضیلت په روښانه توگه معلوم دي چې داشپه دالله تعالی په وړاندی مبارکه او قیمتي شپه ده ، او الله تعالی پر خپلو بندگانو عام رحمت کوی او خاصه توجه لکن دارحمت پر هغو کسانو کوی چی هغوی هم ددې رحمت په انتظار ناست وي خپل

د نبيوي او اخروي حاجات د لوی خدای تعالی په وړاندې عرضوی اولوی خدای جل جلاله یې ورپوره کوی لکن ځینی داسی سخت گناهونه دي چې ترڅو ورڅخه توبه ونکړی سوال یې نه قبلیری :

اول: مشرک دوهم: کینه گر دریم: دمور او پلار نافرمان څلورم: زانی پنځم: شراب خور شپږم: کاهن اووم: صله رحمی قطع کونکی اتم: پرتوگ تر پندیو لاندی کونکی. دلته د هر یوه په اړه څه تفصیل ته ضرورت دي:

شُرک : د خدای تعالی په ذات او صفاتو کبسی بل څوک شریک کول ، اوله هغه سره دمعبود په شان معامله کول او د هغه عبادت کول او نور ... د الله تعالی ارشاد دي (**إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا**) (پاره ۵ سورة النساء)

ژباړه : بیشکه الله تعالی بخښنه نه کوی هغه چاته چی له الله تعالی سره شریک نیسی ، اوله دي لاندی نورو ته بخښنه کوی چی خوښه یې شی ، دوهم ایت: (**وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ**) (سورة لقمان . پارده ۳)

ژباړه : او کله چی لقمان وویل خپل زوی ته کله چی یې هغه ته نصیحت کوی ای زویه له الله تعالی سره شرک مه نیسه ځکه چی شریک نیول لوی ظلم دي له خدای جل جلاله سره شریک نیول دا ډیر لوی جرم او نافرمانی ده ، او د بخښنی قابل هم نه ده پر خپل ځان باندی تردی بل لوی ظلم نشته چی همیشه په هلاکت او بربادې کبسی وي الله تعالی چې د ځمکې او اسمانونو خالق دي ، د ټولو مخلوقاتو مالک ، یوازی اوبې احتیاجه دي ، د هغه هیڅ

شريک نشته ((قل هو الله احد) لوی خدای جل جلاله چي کریم اور حیم ذات دي داسې چاته مغفرت نه کوی ، لکه څنگه چي د خدای تعالی له ذات سره شریک نیول ظلم عظیم دي ، همدارنگه دهغه له صفاتو کمالیه وو سره شریک نیول هم لویه گناه ده. (حقیقت شب برات ص ۱۹)

کینه څه ته وايي ؟

د یو مسلمان له بل مسلمان سره کینه کول بالکل نارواده او د خدای تعالی له رحمت څخه دلبرې کیدو سبب دي الله تعالی فرمایي:

(خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ۱۹۹) (پاره ۹ سورة الاعراف ، عفوه او درگذر خوښه کړه ، په نيکي امر کوو اوله جاهلانو څخه ځان وژغوره ، له انسان څخه حتما خطايې کيږي که چېرې داسې وشول ، بيا معافي دالله تعالی ډيره خوښه ده ، ځکه يې وفرمايل چي معافي (بخښنه) اختيار کړه او که له بي عقلانو څخه چېرته کومه خبره درته وشي ، ځان ترينه وژغوره ، جنگ او جدال مه ورسره کوو حديث شريف کښي راغلي دي قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تباغضوا رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: چي يوله بله سره بغض مه کوي .

کینه : کومې ته چې په عربي کښي حسد وايي تعريف يې داسې شوی دي کله چي له يوه دښمن څخه انتقام (بدله) اخيستل ممکن نوي ، دخپل قهر په راکترو لولو سره پر زړه تکليف راځي بس ددې علاج دادی چي دخپل

مقابل شخص بدی ورمعاف کړه او راشه دوشه ورسر شروع کړه په یوڅو ورځو کښی به ټول مشکل حل شی . (تعلیم الدین مولانا تھانوی رحمہ اللہ ص ۵۸) .
 په حدیث شریف کښی راغلی دي چې نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ویلی دي چې تعلق ختم کونکی جنت ته نه شی داخلیدلای (بخاری ، مسلم)
 له حضرت ابوهریرة رضی اللہ تعالیٰ عنہ څخه روایت دي چې په هره دوشنبه او پنج شنبه د جنت دروازی خلاصیږی او هر هغه بنده ته مغفرت (بخښنه) کیږی چې له خدای تعالیٰ سره شریک ونه نیسی لکن هغه څوک لډي مغفرت څخه بې برخې دي چې دده اودمسلمان ورور په مینځ کښی کینه وي . (مشکوٰة ص ۴۲۷) .

له حضرت ابوهریرة رضی اللہ تعالیٰ عنہ څخه روایت دي : چې نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم وفرمایل : چې په هره هفته کښی په دوشنبه او پنج شنبه دټولو انسانانو اعمال خدای تعالیٰ ته وړاندی کیږی ، او هر مؤمن ته بخښنه کیږی ، مگر نه هغه خلکو ته چې یوله بل سره کینه ولری ، او ددې خبرې ډیر تائید کوو ، چې داخلگ دي کینه پریږدي او یوله بل سره دي ملاقات وکړی . (مشکوٰة شریف ص ۴۲۸)

په دې روایاتو کښی دکینه دبدعمل بیان شوی دي کوم چې په دنیا او اخرت کښی دهلاکت سبب دي خپل مینځې اړیکې خدای تعالیٰ ته ډیرې خوبښې دي ، که چېرې دڅه مشکل له وجې کوم خفگان پینښ شی ، باید ژر صلح وشې او چې اوږد نشې ، ددې لپاره ښه لاره سلام اچول دي چې دتعلق او محبت یوازنی لاره ده . تر درو شپو او ورځو زیات باید تعلق پري نشې ځکه چې په حدیث شریف کښی راغلی دي چې له خپل ورور (مسلمان) سره تر درو شپو او ورځو زیات خفگان کول حرام دي چې یو له بله په تریو تندی سره گوری . (مولانا محمد رفعت قاسمی)

صله رحمې قطع کول څه ته وايي ؟

څرنگه چې د قريبانو او خپلوانو حقوق پرمه وړي واجب دي ، دهغو نه ادا کول ، له هغوی سره بده رویه (سلوک) کول او تعلقات ختم کول د صله رحمې قطع کول دي . په احاديثو کې د کينې ډير بدوالی ، راغلی دي ، او کينه گر ته يې ډير بدويلی ، د نبی کریم صلی الله عليه وسلم وينا ده چې دوی گنا وي ډيرې سختې دي چې کونکي ته يې په دنيا او هم اخرت کې عذاب ورکول کيږي (۱) بغاوت (ظلم) (۲) صله رحمې قطع کونکي (مشکوة شريف) .

په ډيرو احاديثو کې راغلی دي چې الله تعالی فرمايلي دي : د (رحم) لفظ د الله تعالی له پاک صفت رحمن څخه مشتق دي څوک چې ، له چاسره رحم کوی رحمن پر هغه باندی رحم کوی ، او څوک چې له چاسره ، قطع کوی رحمن به له هغه قطع کوی (فضائل صدقات ص ۲۱۹ ج ۱) فقيه ابوالليث رحمه الله عليه ويلي دي : چې صله رحمې قطع کول دومره بده گناه ده چې د ډيرې او مرتبې خاوندان هم دخدای تعالی له رحمته يې برخې کوی ، نو ځکه دهر مسلمان لپاره لازمه ده چې ډير ژر له دې بده کاره توبه وکاري او که يې چېرې عادت وي نو ضرور دې پرېږدي او تعلق دي زيات کړی .

حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله تعالی عنه یوه وروځ دسهار له لمانځه وروسته یوه مجلس ته تشریف یووړ او ورته یې وویل : که په تاسو کې څوک د صله رحمې قطع کونکی وي لاړ دي شی ځکه چې موږ خدای تعالی ته سوال اوددوعاوي کوو او پر صله قطع کونکی دخدای تعالی درحمت دروازي بندې وي . وگورئ څومره دناراضی ځای دي ، شاید چې د عبدالله بن مسعود رضی الله تعالی عنه جنره دې دقران او احاديثو په رڼا کې وي ددوعا په کولو کې له صله رحمې نه توبه ضروري ده . که چېرې دوعا په اجتماع سره کيږي ، ددوعا په ادا کې داهم ده چې له داسې

گناهونو څخه به پاک وي چې دخداي تعالیٰ رحمت ورباندې نه کیږي ، کله چې دکیني دومره گناه ده چې په سبب سره یې بل څوک دخداي تعالیٰ له رحمته لېري کیږي نو پخپله به دکینه گره څه حال وي ، همداراز ددې شخص توبه نه قبلېږي ترڅو چې یې ځان ترې ساتلی نه وي . (حقیقت شب برات ص ۲۴)

په خپلو مینځو کښی دښمنی کول ، دیروخت دحق اوناحق په فرق کښی غفلت وي ، دبل حق چې دکوم چا پرذمه وي هغه له نظره غورځوی ، دشریعت پاک تعلیم دادی که چېرې ددوو ورونو په خپل مینځ کښی کوم تعصب پیدا شي باید په ایماندارۍ سره هر شخص خپلې گناه ته څیر شي او خپله گناه تسلیم کړي او توبه ترینه وکارې او صلح وکړي . او خپله ایماني جذبه باید رامنځ ته کړي او ترټولو مخکې صلحې ته غاړه کښیږدي . خداي تعالیٰ چې انسان ته کوم جسم اوصورت ورکړي دایو امانت دي ، انسان ددې په سبب سره په نیک کار کښی پوره کوشش کولای شي ، باید ضائع یې نکړي او کوم شخص چې داخیانت کوي بدیانتې کوی دخداي تعالیٰ په نزد داشخص لوی مجرم اوباغي دي ، کوم څوک چې دشپې له برکته څخه بې برخې شي دنورو ډیرو سزاگانو مستحق گرځي . (الترغیب ص ۲۲۰ ج ۳)

تر پندیو لاندې دپایڅو څرول

تر پندیو لاندې پرتوگ یا لنگ کول یا لوی لستونې جوړول یا لوشمله پریښوول ، دبخاری اومسلم شریف په حدیث کښی راغلی دي چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم وویل : چې دخداي تعالیٰ درحمت نظر پرهغو خلکو نه کیږي چې پایڅې یا لنگ ترپندیو لاندې کوي .

دوهم : په دوهم حدیث کښی ددې اندازه معلومه شوی ده ، چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایيل چې : دکوم چا پرتوگ چې ترپندیو لاندې وي داشخص به په دورځ کښی وي . (بخاری شریف) .

درېم: په درېم حديث كښی دنورو جامو خړول هم حرام بلل شوی دي نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایلی دي: چې اسبال (یعنی اوږدول له خپلې اندازې څخه که پرتوگ وي که کرتی ، او لنگوټه نوډا که د تکبر له وجې اوږده وي الله تعالی ورته درحمت په نظر نه گوري. ددې حديث روايت (ابو داؤد ، نسائي او ابن ماجه کړی دي) او ددې په تائيد کښی یو بل حديث داسې دي چې کوم شخص خپلې جامې خړولې وي خدای تعالی ورته درحمت په نظر نه گوري. (ددې حديث روايت امام بخاری شريف کړی دي) . په دې حديث کښی مطلق کالې ذکر شوی دي ، مگر د پای په څو حديثو کښی ذکر شوی دي. او دنورو جامو په هکله علماؤو محققينو ویلې چې لستونې ترگوتو تيريدل او شمله ترنيمي ملاتيريدل داتول په اسبال کښی داخل دي او ممنوع دي. بعض کم فهم خلگ وايي چې داممنوع هغه وخت ده چې دتکبر له وجې وي که څيرشو لمړی خو داويل غلط دي چې وايي موږ خوتکبر نه کوو ، بيانو ولی داسې کوی ، سنت طريقه ولې نه اختياروي ددې په اختيارولو کښی موزره ولی تنگيری ، لنډې پايڅې مو ولی نه خوښيری آیا داتکبر نه ده نوڅه ده ؟ بل په حديث شريف کښی چې کوم دتکبر لفظ راغلی دي داقيده اتفاقی ده احترازی نه ده څنگه چې يې اکثره خلگ دتکبر له وجې کوی نوڅکه (نبي کریم صلی الله علیه وسلم) داقيده ذکر کړ لکن دامطلق حرام دي په بل حديث کښی چې دپنډيو حد معلوم شوی هلته پکښی دتکبر لفظ نشته مطلق ناروا ده که دتکبر له وجې وي او که بغير دتکبر ، مگر که دتکبر له وجې وي بيا دوې گنا وې شوی اوبيله تکبره يوه گناه ده ، هسې دروا والی لپاره بانې مه لتوی ، که څوک وايي چې دامطلق (بغير له قيده دتکبر) موږ په مقيد (سره له قيده

دتكبره (حمل كوو ، ددې ځواب په اصول فقه حنفي كښي شوي چې مطلق پر خپل اطلاق پاته دي ، غرض دا چې درواوالي لپاره هيڅ صورت نشته .
ځيني خلگ په لمانځه كښي پايڅي يانور كالي برابر وي لکن له لمانځه نه بغير هم له گناه څخه ځان ساتل پكار ده بعض خلگ پايڅي غټي (اوږدي) جوړوي خوبيا يې په لمانځه كښي بيرته راټولوي مگر اصلا په وخت ضائع كولو كې گناه ده كه پنډۍ پټې وي كه بنكاره ، او خياط ته هم داسي كالي جوړول جائز نه دي ځكه چې په گناه كښي كومك كول هم گناه ده ، بايد ټول خياطان داسي ناروا كالي جوړ نكړي له خداي تعالي څخه دې حلاله روزي (رزق) طلب كړي . (اصلاح الرسوم ص ۲۸)

دسپي شرعي حكم

دناروا رواجو څخه تصوير (عكس) اوسپي بلا ضرورته ساتل هم شامل دي دبخاري اومسلم شريف په حديث كښي راغلي چې نبی کریم صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي چې هغه كورته درحمت ملائكي نه داخلېږي چې پكښي سپي يا عكس وي ، نبی کریم صلی الله عليه وسلم ويلې چې ترټولو غټه گناه تصوير جوړول دي يوه حديث كښي راځي چې نبی کریم صلی الله عليه وسلم ويلې چې ترټولو غټه گناه تصوير جوړول دي ، يوه حديث شريف كښي راځي چې نبی کریم صلی الله عليه وسلم ويلې : څوك له دريو غرضو بغير سپي ساتي .

اول: دمال (پيسو) دحفاظت لپاره

دوهم: دبنكار لپاره درپيم:

دكور يا كښت دحفاظت لپاره دهغه له ثوابه هره ورځ يو قيراط كمېږي (دقيراط اندازه په حديث كښي واحد دغره په مثال ده) دا حديث په بخاري شريف اومسلم كښي راغلي په دي احاديثو كښي تصوير جوړول ، تصوير

ښوول بغير له ضرورته سپی درول حرام ثابت شوی دي د جديد تهذيب په
 لوازمو کې بلل شوی وي لږ حقيقت ته خير شی ، له دي دواړو شيانو څخه
 پوره ځان وساتئ . د بعض خلگو عقلونه دي حال ته رارسيدلی دي چې
 د سپيو صفات حميده (ښه صفات) بيانوی او د ممانعت لازمه بند وي خو په
 پټه کې حکم شرعی لغو کوی خو که د چا د اخیال وي نو د ايمان دنوی کولو
 ضرورت ورته شته . له مسلمانيدو وروسته د شرعي احکامو د علت
 پوښتنه (طلب) کول مناسب نه دي ډير مجازی (دنیوی) احکام په علت
 سره نه معلومېږی ، بې له علتې يې منل لازم دي د حاکم حقيقي لوی خدای
 تعالی په حکم کښی ولی څه څوک ويل وکړی ؟ که څوک ووايي چې زموږ
 د دېن احکام له عقل سره برابر دي ، مگر ددې ځواب دادي چې له عقل سره
 برابر دي مگر بعض احکام ته عقل نه شی رسيدلای ، مثلاً ډير شيان په
 سترگو ليدل کېږی مگر په صحيح توگه يې سترگی ادراک شې کولای ،
 دا د عقل کار دي چې دا احکامو علت وپيژنی ، دا عقل د انبياء عليهم السلام
 د کامل اولياء او د علماء راسخينو عقل وو چې دلوی خدای تعالی خاص
 رحمت وو ، د عامو خلگو په عقل کښی دومره قوت نشته ، او ددې زمانې
 متعلمين د عامو له صفة نه وزي ، دا چې له دې څخه د دين اصول مراد دي چې
 دا عقلي دي يعنی : څوک چې قرآن کریم او حديث نه منی ، پر توحيد (د الله
 تعالی پر يوازی ذات) اورسالت ايمان يې علم په دليل عقلي سره هم
 ثابتېږی او فروعی شيان يعنی فلانکی شی ولی حرام دي فلانکی ولی حلال
 دي داسې شيان په عقل سره ثابتول ضروري نه ده بلکه ددې منل په دليل
 شرعی سره پکار ده ، او د عقل موافقه هم دا خبره ده چې حاکم ، حاکم منل په
 دلائل مختلفه و سره کله چې حاکم په حاکم ومنل شی ، بيا دهغه د هر حکم
 دلائل پوښتل يو قسم بغاوت (نافرمانی) ده يعنی چې کله خدای تعالی

ومنی ایمان ورباندی راوړي بیا باید دهغه هر حکم و منل شي . او علت یې ونه پوښتل شي ځکه چې دنیایې قوانین په وجه او علت سره زمور په ذهن کښی نه راځی مطلب غرض دا چې شرعي حکم بې له کومې نزاع څخه منل واجب دي هو . وروسته له منلو څخه دکوم حکمت لپاره که تحقیق وشي دا جائز دي بعض خلگ حيله جوړ وي چې مور سپی د حفاظت لپاره ساتو ، لکن پوه شی چې الله تعالی په هر نیت عالم او پوه دي که چېرې فقط یوازې د طبیعت برابرولو لپاره ساتل کیږی د ابالکل جرم دي سپی خو هغه څوک ساتی چې پیره داریې نوی خپل مال . کور او پسونه ورباندی ساتې نن سبا خو الحمد لله دهر چا پیره دار شته نو د سپی څه ضرورت دي ؟ همد اشان د بنسکار تمام اسباب شته ، لکه : کلاشینکوف ، توپک او توپنچه ، نو ولی سپی څوک و ساتی ؟ (اصلاح الرسوم ص ۳۰ از حضرت مولانا اشرف علی تهانوی رحمة الله علیه)

د تصویر شرعي حکم

ځینی خلگ وايي چې نا جائز خو پوره (مکمل) تصویر دي مور خو نصف تصویر جوړ وو او ساتوي نو ځکه دا جائز دي کله چې په تصویر کښی داسې عضو (اندام) نه وي چې بغير له هغه ژوند ممکن نوی دا جائز دي حقیقت دادي چې عکس (تصویر) تر هغو پوری نا جائز دي چې تر څو دهغه حیوان شکل ته بند معلومیري . مثلاً که دانسان نمایی تصویر واخیستل شي چې مخ او نوری اعضاوي یې معلومیري د ابالکل حرام وي ، او داسی نور حیوانات . ځینی خلگ اعتراضات کوي چې دروپو (پیسو) عکسونه هم باید نا جائز شي ځکه له هغه څخه هم انسان معلومیري ؟ ځواب دادي چې دلته اشد (سخت) ضرورت دي او د ضرورت په وخت کښی مکلفیت کمیري او نور خلگ یوازې د شوق لپاره سپی ساتې چې دا قطعاً حرام دي . (اصلاح الرسوم ص ۳۱)

مسئله : په کوم کور کښې چې سپی سور (خنزیر) ، شراب ، زانې یا زانیه او تصویر (عکس) وي داسې کور ته درحمت ملائکه نه داخلېږي .
(غنیة الطالبین ص ۳۸۰)

د نجوم علم

حضرت عبدالله ابن عباس له نبی کریم صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي : چې چا د علم نجوم یوڅه برخه چې د شریعت مخالفه وي حاصل کړي گواکې دې شخص جادو حاصل کړ او نجومې کاهن دې کاهن جادوگر دې او جادوگر کافر دې . (مسکوة ص ۳۹۴)

له حضرت ابوهریره رضی الله تعالی عنه څخه روایت دې چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم وویل : (ومن سحر فقد اشرك)

ژباړه : چا چې جادو وکړ هغه مشرک شو . (نسائی شریف ص ۱۷۱ ج ۲)

جادو او داسې نور تمام (ټول) د شرک او کفر بناخونه دي کوم چې بالکل حرام دي همداشان جادو کول هم حرام دي او بل چاته جادو ورکول هم حرام دي نن سباد عامو خلکو باوجود خواص هم په دې مهلک مرض کښې مبتلا دي . چېرې چې له چا سره یې د نښمنې وې یا کومه بله خبره وي ، ضرور جادو ورباندې کوي او دخپل زړه پر اس ورباندې کارې نښخینه مخلوق هم په دې کښې مبتلا (اختنه) دي کله چې معلومې خبرې مخ ته راشي ضرور منډې وهي او دا جادو کوي که چېرې یوه مسلمان ته کوم ضرر ورسیده مخکې وعید ونه ورته را جمع کړې او دا کار قطعاً ناجائز او حرام دي . لدې ټولو شیانو څخه ځان ساتل پکار ده ، څوک چې دا کار کوي هغه هم سخت گنهگار دې او پر دې باندې اجرت (مزدورې) اخیستل او ورکول دواړه حرام دي . (حقیقت شب برات ص ۱۵)

د شراب څښلو حکم

اسلام شراب او هره نشه کونکې شی حرام کړی دي ، په قران کریم او احادیثو کښې ددې حرمت مفصل بیان شوی دي .

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ

رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۹۰) (پاره ۷ رکوع ۲)

ژباړه اي هغو کسانو چې ايمان موراوړي بي شکه شراب ، خمار ، اوبت پرستی ټول بدله کارونو د شيطان څخه دي نو پر هيز ترينه وکړيئ بنايي چې خلاصون ومومي . په مشکوة شريف ص (۳۸۲) کښې حضرت ابن عباس له نبي کریم صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې : (کل مسکر حرام) هر نشه کونکې شی حرام دي .

له حضرت عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنه څخه روايت دي چې نبي کریم صلی الله عليه وسلم وويل : احسان اچونکې ، د مور او پلار نافرمانې کونکې او شراب څښونکې به جنت ته نه داخلېږي (مشکوة شريف ص ۴۲۰) په يوه بل حديث کښې د نبي کریم صلی الله عليه وسلم څخه ارشاد دي : چې پر دريو خلکو جنت حرام دي له هغو څخه يو شراب خور دي (مشکوة شريف ص ۳۱۸)

د غيب وپونکې حکم

په حقيقت کښې علم غيب د خداي تعالی ذاتي صفت دي له الله تعالی څخه بغير علم غيب په خپله اصطلاحې معنی د بل چا لپاره نشته نو ځکه د غيب خبرې ويل او پلټل يې په هره طريقه چې وي صحيح نه دي شريعت بالکل حرام بللی دي ، په قران کریم او احادیثو کښې ددې تفصيل راغلی دي چې

علم غيب يوازي خدای تعالی لره ثابت دي د لوی خدای تعالی فرمان دي

چې ((إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ)) (پاره ۲۱ سوره لقمن).

په احاديثو کښې پرداسې شخص چې د علم غيب خبرې پوښتې او بل چاته يې وايې سخت عذاب راغلی دي له حضرت حفصې رضی الله عنها څخه روايت دي: چې څوک دهغه چا څنگ ته راشې چې هغه د علم غيب خبرې کوی اوله هغه څخه کومه خبره وپوښتې ددې شخص لمونځ (۴۰) ورځې نه قبلېږي (متکوة ص ۳۹۳).

دمور اوپلار نافرمانې کونکي حکم

د انسان په تربيه کښې دمور اوپلار درجه له ټولو انسانانو څخه لوړه ده ، نو ځکه هر راز نيکې او ښه رويه له مور اوپلار سره پکار ده . په خاصه توگه چې کله يوله دوی څخه بوډاشی . په داسې حالت کښې لازمه ده چې هر راز خدمت او په نرمې سره خبرې وشي ، په ژبه لاس او پښو ددوی په وړاندې هيڅ دبد تمیزی اظهار بايد وشي ، بلکه ددوی مخکې حقوق ياد کړي او دمغفرت دوعا ورته وکړي . مور اوپلار دخپلو بچيانو په ډير شفقت سره حفاظت کوی نو پکار ده چې نن دهغوی هر اړخيز خدمت او شفقت ورباندې وشي او په هر حالت دهغوی خدمت وشي يوازي خدمت نه بلکه له لوی خدای جل جلاله څخه دمغفرت دوعاوي هم ورته شي دمور اوپلار سره دښه سلوک په باره کښې بي شميره صحيح احايث راغلی دی چې موږ ور څخه خو رااخلو: امام احمد او مسلم دابوهريرة رضی الله تعالی عنه څخه نقل کوی چې نبی کریم صلی الله عليه وسلم وفرمايل: ذليل دی وي هغه څوک چې ورسره مور اوپلار يا يوله دوی څخه ژوندي وي بيا هم جنت ته داخل نشي (يعنی ددوی خدمت او فرمانبرداری ونکړي) يو صحابی دنبی کریم صلی الله عليه وسلم په خدمت کښې حاضر شو او ويې ويل ای

دخدای جل جلاله رسوله! ما دجهاد اراده کړی ده او ستا سره مشوره کوم ،
 نبی کریم صلی الله علیه وسلم ورته وویل چی ستا مور شته؟
 صحابی ورته وویل هو (شته) بیانیی کریم صلی الله علیه وسلم ورته وویل
 دمور خدمت پرتالازم ده هغه وکره جنت دهغې ترپینو لاندی ده په مختلفو
 مجالسو کښی نبی کریم صلی الله علیه وسلم دا حدیث دوه واره ویلی دي
 (رواه النسائی وابن ماجه)

نبی کریم صلی الله علیه وسلم ویلی دي چی دخدای تعالی رضاء دمور
 اوپلار په رضا مندی کښی ده ، دالله تعالی نارضائی دمور اوپلار په
 نارضائی کی ده . (ترمذی تفسیر بیان السبحان ص ۳۹۵ ج ۲)

دشعبان (برات) دروژي ثبوت

وعن علی رضی الله تعالی عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
 اذا كانت ليلة النصف من شعبان فقوموا ليلها وصوموا يومها فان الله تعالى ينزل
 فيها بغروب الشمس الى السماء الدنيا فيقول الا من استغفر فاغفر له الا مسترزق
 فارزقه الا مبتلى فاعافيه الا كذا وكذا حتى يطلع الفجر (رواه ابن ماجه)

ژباړه: له حضرت علی رضی الله تعالی عنه څخه روایت دي چی نبی کریم
 صلی الله علیه وسلم وویل: کله چی دنصف شعبان شپه راشی (دبرات
 پنځلسمه شپه) په شپه یې لمونځ وکړئ او په ورځ یې روژه نیسی ځکه چی
 لوی خدای تعالی په دي شپه ترلمر ولیدو وروسته ددنیا اسمان ته تشریف
 راوړی (یعنی له خپله خاص رحمته سره توجه کوي) او ددنیا خلگو ته
 وایي چی خبر اوسئ! کوم دمغفرت غوښتونکی شته چی زه بخښه ورته
 وکړم؟ خبر اوسئ! کوم درزق غوښتونکی شته چی ورته رزق ورکړم؟ خبر
 اوسئ! کوم مصیبت زده شته چی ورنه خلاص یې کړم؟ خبر اوسئ! داسې
 اوداسې (یعنی الله تعالی دهر شې نوم اخلی او بنده ته اواز کوی مثلا)

وايي آيا شته كوم غوښتونكي چې څه وركړم ؟ آيا شته كوم غمجن چې خوشحاله يې كړم ؟ او داسې نور دادرځمت او ازونه به جاري وي تر صبح صادق پوري (ابن ماجه).

تشریح : د برات د شپې دنعمتونو او فضيلتونو څومره لوړ مقام دي ؟

دا هغه مقدسه شپه ده چې لوی خدای تعالی دخپل خاص رحمت سره د دنیا اسمان ته تشریف راوړي خپل بندگان و خپل رحمت عامه ته رابولي ، بشارت دي هغه نیکبخته انسانانو ته کوم چې په دې مبارکه شپه کښې دلوی خدای تعالی درحمت سیوري ته ناست وي . عبادت او بندگي کوی ، دخدای تعالی په وړاندې خپل ضرورتونه او حاجتونه وړاندې کوی او خدای تعالی په خپل رحمت سره دهغوی سوالونه قبلوی . افسوس دی پرهغو انسانانو چې ددې مبارکې شپې استقبال په عبث کارو کوی په آتش بازی (په اورو) کوم بد فعل دي خپله نیکبختي او سعادت له لاسه ورکوی خدای تعالی دې موږ او تاسې ته توفیق راکړی چې د برات د شپې د فضیلت احساس وکړو ددې شپې د تقدیس او پاکوالي احترام وکړو . ټوله شپه په اخلاص سره دخدای تعالی په عبادت او بندگي کښې مشغول شو ترڅو دلوی خدای تعالی درحمت عامه جوگه شو . (مظاهر حق جدید ص ۲۰۱ ج ۲).

د برات د شپې دروژې نیولو وجه

عن اسامة بن زيد رضي الله عنهما قال قلت يا رسول الله لم ارك تصوم من شهر من الشهور ما تصوم من شعبان قال ذاك شهر يغفل الناس عنه بين رجب ورمضان وهو شهر ترفع فيه الاعمال الى رب العالمين واحب ان يرفع عملي وانا صائم (رواه النسائي)

ژباړه : له حضرت اسامه بن زيد رضی الله تعالی عنه څخه روایت دي چې ماله نبی کریم صلی الله علیه وسلم څخه پوښتنه وکړه ! چې ای د خدای تعالی رسوله ! ته چې دشعبان په میاشت کېنې کومې روژې نیسې په بله کي میاشت ماستا دومره روژې نه دي لیدلې ؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم وویل ! دادرجب اورمضان ترمینځ میاشت ده اکثره خلگ ترینه غافل دی په دې میاشت کېنې د خدای تعالی حضورته د بندگانو اعمال وړاندې کیږي ، زه داخوښوم چې کله زما اعمال خدای تعالی ته وړاندې کیږي او زه روژه داریم . په یوه بل روایت کېنې داالفاظ راغلي دي چې په دې میاشت کېنې د ټولو مړه کیدونکو خلگو دمرگ فیصله کیږي زه داخوښوم چې کله زما دمرگ فیصله کیږي او زه روژه داریم .

تشریح درمضان المبارک میاشت خو تر ټولو میاشتو افضله میاشت ده درجب میاشت هم یوه له اشهر حرم څخه ده ذی القعدة ذی الحجة محرم اورجب داسلام نه مخکې هم ددې میاشتې زیات قدر کیدی او شعبان ددوو مبارکو میاشتو په مینځ کېنې دي پخپله دشعبان هم زیات فضائل دي تردې چې ترمذی اوبهیقی د حدیثو مشهور کتابونه دي (له انس رضی الله تعالی عنه څخه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم دا قول نقل دي : چې له رمضان المبارک څخه وروسته تر ټولو دقدرو روژې دشعبان دي چې دروژې لپاره تیاری ده . ځکه نبی کریم صلی الله علیه وسلم غوښتل چې خلگ دامیاشت په غفلت کېنې تیره نکړي لکه څنگه چې سنت د فرض لمانځه دنقصاناتو پوره کونکي دي . همداراز دشعبان روژه درمضان المبارک دروژو لپاره پوره کیدونکي ده . په شعبان کېنې د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د پیرله پسې روژو یوه وجه داهم وه چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم عادت وو چې په هره میاشت کېنې یې (۳) درې

روژې نیولې او کله به یې پرینودلې هم . خوبیا به یې یوځای په شعبان کښې نیولې. دشعبان په میاشت کښې د نبي کریم صلی الله علیه وسلم دروژو په باره کې روایات مختلف دي داهم ثابت ده چې اکثره شعبان نبي کریم صلی الله علیه وسلم روژې نیولې او په یوه روایت کې داهم راغلی چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم له رمضان المبارک څخه علاوه نوري میاشتی هم بشپړه میاشت روژې ندی نیولې ځکه چې د علماؤ په دي روایت کښې له ټولې میاشتي څخه اکثره مراد دي ، داهم ممکنه ده چې په کوم کال یې ټول شعبان روژې نیولې وي . او په کوم کال یې یوه برخه نیولې وي (الترغیب والترهیب ص ۳۵۶ - ۲)

دنبخو دنفلې روژو حکم

عن ابی هريرة رضی الله تعالی عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لا یحل لامرأة ان تصوم وزوجها شاهدا لا باذنه

ژباړه: له حضرت ابو هريرة رضی الله تعالی عنه څخه روایت دي: چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: چې دنبخو لپاره روانده چې دخپل ميره په موجودگي کښې دهغه له اجازې بغير روژې ونيسي ، او په یوه روایت کښې راغلی دی چې درمضان المبارک له روژو بغير نوري روژې دي پریردي .

تشریح: دنفلې روژې لپاره که په ژبه سره اجازه واخلي دا اولی ده او که چېرې دنبخې دایقین وي چې که زه چېرې روژه ونيسم خاوند مي نه خفه کيږي او یا داچې مخکې یې ترې اجازه اخیستې وي او اوس دنوي اجازې ضرورت نه ويني . او دنفلې روژې دمانعت وجه داده چې نه ده معلومه چې

کوم وخت يې خاوند مانع شی . البته درمضان المبارک روژې فرض دي دهغه لپاره دا جازې ضرورت نشته . (الترغیب والترهیب ص ۳۸۳ ج ۲)

په عبادت کېنې ونې خوب راځي ؟

خوب په يوازېوالې کېنې سرې ته راځي . په ساتيرې او سيل کېنې يوازېوالې نه وي په هر جز کېنې يې جلا جلا خوند وي ځکه په هغه کېنې توجه بدليرې او توجه تقسيميرې ځکه خوب نه راځي . له لمانځه څخه بغير . کله چې په لمانځه شروع وشي . موږ په دې پوهيږو چې د فکر او سوچ ضرورت نشته خود چا په اختيار کېنې نه راځي . لکه ساعت کېلې چې پخپله چليرې ځکه نو په لمانځه کېنې يورنگه يوازېوالې راځي ځکه خوب هم ورسره راځي . همداشان کله چې وعظ (نصيحت) شروع شي او څوک ورته غوږ شي داهم يو قسم يوازېوالې دي چې خوب انسان ته ورولي او په ساتيرې او سيل کېنې توجه بدليرې ځکه خوب انسان ته نه ورځي مطلب دا چې په يوازېوالې کېنې خوب انسان ته پيښيرې . (التبليغ ص ۱۲۵ ج ۸ ، ۲۱)

په عبادت کېنې د خوب نه راتللو طريقه

په عبادت کېنې د خوب نه راتللو تدبير دادي چې متفرق اعمال کول پکار دي ترڅو چې توجه بدله شي يوڅه برخه نوافل ادا کړي . تلاوت وکړي ، ذکر وکړي ، بيا وعظ (نصيحت) شروع کړي او يا يې له بل چا څخه واورې ښه طريقه داده چې دخپل کور خلگ راتول کړل شي او عبادت په مشترک ډول وشي که ټوله شپه نشي کېښيستلای خوب مو غالب وي او اکثره برخه کېښيستلای شي بيا هم د شب قدر فضيلت موندلای شي بايد له سستی څخه ځان ورغورئ او د خوب نه راتللو تدبير هم وکړئ مثلا دا چې د شپې په ډوډۍ کېنې کموالی راولئ . بيا هم که ضرورت پيدا شو (تورمرچ) وژوياست له دې څخه هم خوب ټينسي که هر تدبير د خوب د ختمولو وي بايد

و شي بيا هم له دې ټولو سره سره كه خوب ډير وو په دې وخت كښې دا خوب معتبر دي (يعنې بيا ويده شئ) داسې نه چې معمولې غونډې خوب درته پيښ شي او تاسو ويده شئ. دخوب غلبه داسې ده چې د يو چا په قصه هغه ددې پر ځاى : كريما ببخشا بى بر حال ما) دخوب په حالت كښې ويل (ارى مان) (التبليغ ص ۱۶۷ ج ۸).

مطلب داچې كه چېرې معمولې غونډې اړېمې راشي دپته هيڅ اعتبار نشته بلكه دخوب د ډيروالې په وجه په ويلو كښې فرق راځي آن داچې د بعض الفاظو معنې هم بدله شي كه چېرې داسې حالت و بايد ويده شي ، ځكه چې دا عمالو دارو مدار په نيت موقوف دي په داسې حالت كښې هيڅ مكلفيت نشته او اميد دي چې پوره ثواب به الله تعالى وركړي . د عبادت شروع (پيل) دشپې په لمړۍ برخه كښې و كړي ځكه چې دشپې په اخبره كښې دهغه چا عبادت افضل چې پورته كيدل ورته اسانه وي ، يا اميد لري چې پورته به شم . (مولانا محمد رفعت قاسمى)

ډپورته كيدلو طريقه

دخوب نه راتللو لپاره په متفرق عبادتونو كښې مشغول شئ له چاسره مختصره (كوتاه) خبره هم كولاى شئ (كوم چې غيبت او داسې نورڅه نه وي) لكه داچې ووايي له ډوډۍ سره كله كله (مربا) اچار او سرکه هم خوند كوي ، په داسې اندازه خبرو كښې كوم ممانعت هم نشته. داسې نه چې ټول وخت په خبرو تير كړي ، ځكه چې يوازې پورته كيدل مقصود نه دي عبادت مقصود دي ځكه چې مايوڅوك وليدى چې يوازې دوښنتوب لپاره يې (افيون) خوړل چې له شريعت څخه مخالف كار دي په داسې كښيښتولو كښې څه فايده ده ، داهيڅكله نه ده پكار . كښيښتول خود عبادت لپاره دي لکن د طبيعت د سمولو لپاره لږ لږ خبرې هم جائز دي . لكه څنگه چې نبی

کريم صلی الله عليه وسلم له حضرت عائشې رضی الله عنها سره خبرې کولې ، دهغه هم خبرې مقصود نه وې ، لکه دطبعیت دسمولو لپاره يې داسې کول همداشان نفس ښه په قبضه کېښی راولئ او پورته شی (السلوة ص ٤٧ ج ١٨) .

بعض خلگ وايي چې ټوله شپه پورته کيدل مشکل دي او يوڅه برخه پورته کيدلو کېښی څه فائده ده ؟ داخيال غلط دي ځکه چې که اکثره شپه عبادت و شي بياهم دافضيلت حاصلېږي او ټوله شپه پورته کيدل هم کوم مشکل کار ندي ځکه چې په حکومتې مسؤليت . په تجارت او په نورو دنيوی کارو کېښی ډيرې شپې متصلې ويينی وي . او دافخر کوی چې زه دومره شپې ويينس پاتې شوی يم لږ فکر پکار ده چې دنير کال په دې مبارکه شپه ، کوم خلگ وو چې نن په دنيا کېښی نشته ، او هغه مبارکه شپه دهغوی لپاره اخبري شپه وه اوله مورڅخه به چاته اجل راشی اوله دې مبارکې شپې څخه به محروم شو هر هونښيار انسان پوهيږي چې په راتلونکې کېښی دضرورت اوس انتظام پکار دي ديخ لپاره تاوده (گرم) کالي پخوا لا پيدا کول پکار دي دواده اوداسې نورو مراسمو لامخکې تياری پکار ده نوآيا دمرگ لپاره به تر مرگ وروسته تياری کوي ؟ داسې نه دی تاسې فکر وکړئ چې کله دامضمون لولئ له دې څخه وروسته په کوم ساعت او کومه ورځ يقين لري چې ته به ژوندي يې ؟ په ژوند کېښی داسهار او ماشام دي چې بايد پکېښی عبادت و شي ، بس که هرده ورځ مرگ راغی بيا هيڅ نشو کولاي . همدا اوس زمورډ دکاميابی اوناکامی فيصله پخپله زمورډ په لاسو کېښی ده څنگه چې مورډ غواړو فيصله کولای شو ځکه چې خدای تعالی راکړی وخت موجود دي دادنيا دارالعمل (دعمل ځای) ده . محمد رفعت قاسمی غفرله .

دشریعت مقصود

که اړېمی داسې شوی چې له خوب څخه بې اختیاره شوي بس نور ویدیرې
 ځکه چې ارشاد مبارک دي (فلیرقد) بیا دي ویده شی) په داسې وخت
 کې ویدیدل فضیلت دي په هر صورت د خدای تعالی بندگی مقصود ده که
 په خوب کې وي او که په وینه . خپل ځان خدای تعالی ته وسپاری
 څرنگه چې حکم وي هغه سې وکړی . مطلب دا چې د نفس لپاره هیڅ مه
 کوی د خدای تعالی چې څنگه حکم وي هغه سې وکړی اصلا عبدیت
 مقصود ده نور هیڅ شی بالذات مقصود نه ده ځینی وختونه لمونځ ادا کول
 منع دي (التبلیغ ص ۴۴)

په مبارکو شپو کې په مساجدو کې اجتماع

سوال: دشعبان په پنځلسمه ، اخترونو او درمضان المبارک په لسو اخیرو
 کې چې په مساجدو کې خلک یوځای کیږي (یو عام رواج دي) ذکر ،
 تلاوت او داسې نور عبادات کوی ددې شرعا څه حکم دي ؟

ځواب: په دې مبارکو شپو کې په مسجد کې د عبادت درې طریقې دي :

اول: چې مسجد ته اتفاقا راشی د عبادت په نیت نه اوبیا ذکر ، تلاوت
 اوبل عبادت شروع کړی . دا جائز ده . لیکن اولی داده چې دانوافل او ذکر
 که په کور کې وشي تر مسجد زیات ثواب لری آن دا چې تر مسجد حرام
 او مسجد نبوی صلی الله علیه وسلم هم نوافل په کور کې ډیر ثواب لری
 . او دا په حدیث سره ثابت دي .

دوهم: دا چې قصدا مسجد ته راشي دنوافلو لپاره . دا بدعت دي ځکه
 چې دنوافلو لپاره مسجد ته راتلل دامعنی ورکوی چې نوافل په مسجد
 کې زیات ثواب لری او دایر شریعت زیادت دي : بلکه د خدای تعالی

او دهغه در رسول صلی الله علیه وسلم مقابله ده څکه په حدیثو کښی په صراحت ذکر شوی چې نوافل په کور کښی زیات ثواب لری.

درېیم: په خاصو شیو کښی په هیئت اجتماعیه د عباداتو کول په مساجدو کښی . مثلاً : نوافل په جماعت کښی یا تقریرونه . د صورت بدعت دي . له بله جهته هم دا ډیر بد دي یوه خرابې خوداوه چې په نمبر ۴ کښی ذکر شوه . بل دا چې نفلي عبادت په جمع کښی او د شرعا منع دي . بعض خلگ وايي چې په کور کښی د ماشومانو شور وي او ژارې څکه مور په اطمینان سره عبادت نشو کولای . دا د شیطان یو فریب دي . اصلاً د (خشوع) نوم دادي چې د سنت طریقې موافق عبادت کول . که چېرې له سنت طریقې سره برابر لمونځ وکړی . خشوع او خضوع پخپله پکښی راځی که چېرې کښته او پور ته شی او هئیت د خشوع او ژرا اختیار کړی ، د شریعت له نظره د یته خشوع نه ویل کښی . د غور ځای دي چې کریم صلی الله علیه وسلم به له ډیرې سختې مجبور تیا سره سره نقل تهجد و غیره په کور کښی کول او زیات ثواب یې درلوده . او مور نن صبا دا بهانه کوو چې په کور کښی مو توجه نه برابرېږي ، دا په ښکاره د شیطان فریب دي په حدیث شریف کښی راځی چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم پخپله مبارکه حجره کښی نقل کول او حضرت عائشه رضی الله عنها پښې غزولې وي کله چې به حضرت محمد صلی الله علیه وسلم سجده ته راغی دهغې پښې به یې وښورولې هغی به لیرې کړې ده به سجده وکړه کله چې به حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دوهم رکعت ته ولاړ شو دي به بیرته پښې و غزولې ، په توره شپه کښی چې څراغ به هم نه وو خوڼه به هم دومره پراخه نه وه چې یو کس پر یوزې او بل سجده ولگوی . او مسجد نبوی صلی الله علیه وسلم هم دومره نژدې وو چې له خوڼې پښه راوباسي مسجد دي . او مسجد هم

مسجد نبوی صلی الله علیه وسلم و و چی فضیلت یې هر چاته ښکاره دي له دي ټولو سره سره د نبی کریم صلی الله علیه وسلم عمل داؤ چې په کور کښی یې عبادت کاوو او مسجد ته به نه تلی . بعض خلگ داوایې چې په کور کښی یوازې په لمانځه کښی انسان ته خوب ورځی ، که چېرې په مسجد کښی په هئیت اجتماعی سره نوافل شی ، یوڅه تقریرونه ، یوڅه نفل په جمع سره نو خوب ختمیږی او د اشان عبادت هم ډیر کیږی ، که چېرې په کور کښی نوافل او داسې نور یوازې وشی ددې نیمائی هم نه کیږی لږ غور وکړئ چې ډیروالی د عبادت او دهغه کمیت مقصود نه ده بلکه د عبادت پر څرنگه والی موقوف دي ، که چېرې یوڅه وخت په عبادت کښی مشغول واوسې او چې کله خوب درغی استراحت وکړه داله حدیث څخه ثابت ده (احسن الفتاوی ص ۳۷۳ ج ۱)

نفل لمونځ کول په کور کښی افضل دي

لدي سره سره چې په مسجد نبوی کښی یو لمونځ په زر واره تر نورو لمونځو ډیر ثواب لری لکن نفل لمونځ په کور کښی تر مسجد نبوی ډیر ثواب لری ځکه چې په کور کښی لمونځ کول بالکل له ریاء څخه پاک او خلاص دي (مظاهر حق جدید ص ۱۹۲ ج ۲)

مسئله : نوافل په جماعت سره که تهجد وی یا بغیر له تهجده صلوٰة تراویح ، صلوٰة کسوف ، استسقاء ، کچپری څلور نفره ؤ په نزد د حنفی علماؤ مکروه تحریمی دی ، که مجمع وی او یا په طلب د جمعې وی په دریو کی اختلاف دی او په دوو کی کراهت نشته . (فتاوی رشیدیہ ص ۲۹۹)

مسئله : که چېرې مقتدیان په جماعت کی څلور شی نو دا بالاتفاق مکروه تحریمی دی (طحطاوی علی مراقی الفلاح ص ۲۱۱ و شامی ص ۵۲۴ جلد اول)

مسئله : که چېرې دامام له صراحتا کنایتا او اشارتا اجازې پرته خلگ ورسره شریک شول نو دکراهیت په صورت کی مقتدیان مسنول دی لیکن امام ته پکار ده چې مسئله ورته ووايي اوله شراکت څخه یې منع کړی . کنه نو ملا صاحب مسنول دی . په شامی کی راغلی دی چې په نفل کونکو کی له یوه یا دوو څخه وروسته که نور خلگ شریک شول نو علامه رحمه الله وایي چې دکراهیت مسئولیت وروسته خلگوته راجع دی .
(فتاوی رحیمیه ص ۳۲۵ ج ۴ بحواله شامی ص ۲۲۴ ج ۱)

په مبارکو شپو کی مسجد بنائسته کول

دبرات یا قدر او داسې نورو شپو کی مسجد بنائسته کول یا روزمره تر حاجت زیات څراغونه یابتي لگول دزیاتې رڼا لپاره جائز نه ده پر ډیرو مفاسدو او بدعاتو مشتمل دی . اول داچې تر ټولو څراپیو مخکی باید هغه اعمال صحیح شې چې تر څراغ بلولو مخکې وې که چېرې دافرض شې چې دمساجدو داسې بنائسته کول مستحب او اولی هم شې بیا هم په خاصو شپو کې لکه دبرات او قدر و غیره کی دداسې شیانو خاص اهتمام کول بدعت دی ځکه چې دنبی کریم صلی الله علیه وسلم له سپیڅلی عهد څخه نیولی بیا تر ټولو قرونو مشهود لها بالخیر او دټولو علماء دین او صلحاؤو په ښه زمانه کی ددې کوم مثال ندی لیدل شوی که چېرې دادکوم ثواب کار وای نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم تر ټولو زیات ددې مستحق وو چې عملا او قولاً یې ددې دعوت ورکړی وای ، او صحابه کرام تر ټولو زیات مستحق ددې وو چې دایې قبول کړی وای ډیر زیات څراغونه بلول ضرورت هغه وخت وو چې تلاوتونه کیدل او په وار وار قرانونه ختمیدل داڅراغونه

دهغه وخت هم وو دصحابه کرامو او تابعينو په زمانه کې چې دقران جمع او دقران کتابت وسو وروسته له دې وخراج ته لا ډير ضرورت پيدا شو . کله چې هغو محترمو داضرورت ضرورت نه وباله بلکه نفس اجتماع په مساجدو کې يې ځان ساتلی دی . نو اوس به چاته دا حق پيداشی چې دې بدعت نه سنت ووايي او دثواب توقع ولري او که داسی نه شی نو دامام مالک رحمه الله عليه قول به ثابت شي چې وايي نعوذ بالله څوک نوی شيان پيدا کوي ددی مطلب دادی چې نبی کریم صلی الله عليه وسلم دنسوت په زمانه کې خیانت کړی دی دثواب شيان يې امت ته نه دی رسولی که چېرې موږ دسلف صالحينو لکه اصحاب کرامو او تابعينم مخالفت وکړو بياهم داخبره مکرره کيږي . غرض داچې که چېرې داسې زیات خراغونه لگول جائز بلکه مستحب هم شي خو په داسې خاصو شپو کې يې خاصول او دزیات ثواب نیت لرل بدعت او گمراهي ده او ددې پرېښودل ضروری دی لکه څنگه چې دسلف صالحينو اعمال او اقوال پر شامل دی .

په کتاب الاعتصام دوهم ټوک کې علامه شاطبي رحمه الله زیات شمیر دسلفو اثار رانقل کړي وایي چې که چېرې ديو حکم مخکې مستحبوالی او سنت والی ثابت هم وو لیکن دهغه په عمل کولو سره خلک له شریعت څخه تیریدل او نور بدعات ورسره پيدا کیدل نو دداسې کار پرېښودل پکار دی ، دشوال دمياشتی لومړنی ۶ شپې (دکوچنی اختر شپې شپې) دکوموچې فضیلت په احادیثو کې راغلی دی دحضرت امام مالک رحمه الله حضرت امام ابو حنیفه رحمه الله په نزد ددې اهتمام او التزام مکروه دی ځکه چې عوام خلک دادرمضان المبارک جز بولي . (لاعتصام ص ۱۷۰)

همدا شيان چې دبرات او دقدر په شپه په مسجد کې اجتماع او دهغه التزام دا پخپله يو مستقل بدعت دی دکوم چې مثال په خبر القرون کې نه

دی لیدل شوی څوک ویلی شي چې دا اجتماع یو مقبول شی دی بلکه سنت او مستحب یو ازی هغه دی کوم چې له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه ثابت دی چې یوازې به یې په دغو مبارکو شپو کې نوافل او تلاوت کاوو همدا شان زیات روښانه کول له بدعت سره سره پر نورو ډیرو مفاسدو مشتمل دی مثلاً ۱- د مال بې فائدي خرچ کول او کوم چې خلک د ضرورت بولي چې راجمع شي او دقرانکریم تلاوت وکړي ځکه د څراغونو ضرورت دی دا قسم تلاوت پخپله یو مستقل بدعت دی او دا بیا څنگه اسلامي ضرورت وبلل شي او دبرقي رڼا هم دا حکم دی چې تر ضرورت یې زیات لگول اسراف دی باید له دې ټولو شيانو څخه ډډه وشي

۲- د داسې زیاتو بتیو او څراغونو لگول باید له دې وجې هم بند شي چې نن او سبا ډیر مسلمانان او هندوان سره یوځای وي ترڅو د مسلمانانو او هندوانو مشابهت رانشي او په مسجد کې چې کوم د څراغ بلولو فضیلت دی یوازې د دې لپاره چې ضرورت دی چې له دې څخه هیڅوک منکر نه دی همدا شان په سیرت ((حلیه)) او نورو کتابو کې راغلي دي چې حضرت عمر رضی الله تعالی عنه د ترانو په حواله لپاره زیاتي بتي او څراغونه لگول او حضرت علي رضی الله تعالی عنه ورته وویل چې خدای جل جلاله دی ستا قبر روښانه کړي لکه څنگه چې تا زموږ مساجد روښانه کړو دا بالکل غلطه ده چې د حضرت علي رضی الله تعالی عنه له رڼا څخه دا ظاهري رڼا مراد وه بلکه نور دقران یې ترینه مراد وو پر داسې غلط روایت دیوه بدعت بنیاد ښوول سراسر بناء فاسد علی الفاسد ده د حضرت علي رضی الله تعالی عنه مراد دا وو چې حضرت عمر فاروق رضی الله تعالی عنه په خپله زمانه کې د ترانو یو څه یوازني اهتمام وکړ مساجد یې په ترانو یو څه او قرانکریم منور کړل همدې طرف ته د حضرت علي رضی الله تعالی عنه

اشاره وده چې خدای جل جلاله دی د حضرت عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ قبر داسې منور کړی لکه څنگه چې ده زمور مساجد د قران په نور منور کړل
 رقت غامسي محقره

تنبیه په دې بیان کې دهر نمبر سوال او جواب شوی دی مطلب داچې دبرات او قدر په شپه مساجد مزین او ښائسته کول یو بدعت دی او څراغونه او بتی لگول دوهم بدعت دی او دخلگو یوځای کول درېیم بدعت دی البته که چېرې اتفاقاً خلگ سره یو ځای شول په مسجد کې دا کوم بدعت نه دی تر هغو پورې چې ددې اجتماع دست بللو خطر نه وی له دې بدعاتو نه علاوه په څراغونو لگولو کې اسراف هم دی او تشبه بالهند (له غیر مسلمانانو سره) هم ده نوځکه له دومره مفاسدو سره سره په هیڅ ډول جواز نلری داممنوع کارونه حسنات بلل او بیا خصوصاً په داسې مبارکو شیو کې ځکه چې په مبارکو ځایو او وختو کې چې څنگه عبادت ډیر اجر لری همدا شان بدعت او معصیت زیاته گناه لری . لکه څنگه چې محقق علامه ابن همام رحمه الله په فتح القدير کې په حرمینو کې دزیاتې گناه تصریح کړی ده او دتولو علماؤ په نزد متفق علیه ده چې کله نیک کار له کوم بدعت سره ملگری شي نو پریښودل یې تر کولو زیات افضل دی لکه څنگه چې دشامی په حواله مخکې ذکر شو . والله سبحانه وتعالى اعلم واحکم
 (امداد المفتین ۳۱ دوهم ټوک)

داتش بازی تاریخ

په غور سره فکر وکړئ چې داتش بازی (اورنه غورزول) چې نن په هندونستان کې وراج ده دا اسلامی شعار نه دی بلکه دهندوانو شعار دی ، دادهندوانو یو مشهور عادت دی له هندوانوسره په گډه ژوند کې له ډیره وخته مور له دوی څخه ډیر شیان زده کړی دی او دوی له مور څخه خو

افسوس دادی چې هغوی له مور څخه زموږ شيان زده کړی وای او دا چې مور ددوی څخه بد شيان زده کړی دی. آتش بازي خاص دهندوانو رواج دی چې په اسلام کې هم ځای نلری ددې قول تر ټولو لوی حجة او دليل دادی چې ددې رسم وجود نن سبا په هيڅ اسلامي ملک کې نشته ددنيا په هر ه ټوټه کې چې هلته دوه يا درې مسلمانان ابادوي هوکه وی هغه په بر صغیر کې يا دفارس په شاوخوا کې چې هلته یو وخت آتش پرست اباد وو .
دفضائل الايام والشهور ص ۱۱۳

دبرات په شپه کې دڅراغونو دبلولو او ساتیري لپاره راجمع کیري او دا قبیح فعل کیري چې دا ډیر اشد بدعت دی ځکه چې ددې اصل نه په کوم معتبر او غیر معتبر کتاب کې نشته او نه په دې باره کې کوم کمزوری او ضعیف حدیث شته او په هند کې دا عام عادت دی په نورو ممالکو کې ددې رواج نشته . دا عادت هندوانو له ډیوالی څخه اخستی دی ځکه چې اکثره مسلمانانو دهند وانو بنځی مینځی کړی دی ځکه دارواج په مسلمانانو کې ددوی په خاطر شائع شوی دی (الجواهر الزواهر ص ۲۵۳)
په امریکه کې یو آتش پرسته قوم تیر شوی دی بیا وروسته مسلمانان شوی دی بیا هم دآتش پرستی رواج په کې پاته دی ، ځکه چې دغه قوم دڅراغانو خاص اهتمام کاوو . دخلیفه هارون الرشید عباسی او دهغه دزوی مامون رشید عباسی دخلافت په دور کې برامکه ته عروج حاصل ووو دی قوم ته په برامکه کې یحیی برمکی محمد خالد برمکی او جعفر برمکی ته عباسی خلفاء خاص عهدی ورکړی وی ځکه چې هغوی ددې رواج دعاملو بڼه زمینه مساعده کړی وه او تر ډیره حده هغوی کامیاب هم شولهمداشان علماء اسلام ددې مخالفت په عامه توگه کړی دی ، دا کار یې دشریعت مخالف بللی دی ، دمسلمانانو په لکونو روپی هر کال په داسې حرامو او ناجائزو شيانو مصرفیږي . (حقیقت شب برات ص ۴۴۲)

د آتش بازی حکم

ددې فاسدو رو او جوڅخه آتش بازی هم ده چې په دې کې گڼ شمیر خرابۍ شته.

۱- د مال ضائع کول چې حرمت یې له قران څخه ثابت دی

۲- دخپل ځان او لاد او گاونډیانو د سوزلو خطر هم دی ځکه چې ډیرې

واقعی داسې شته چې خلگو خپل لاسونه او نور اندامونه په اورسوی دی

او همداشان هر اړخیز تاوانونه باید له فکره ونه وزی. د داسې نقصاناتو

ممانعت په قران کریم کې ذکر شوی دی. (وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ)

پاره سيقول سوره بقره

یعنی خپل ځانونه په قصد سره مه هلاکه وئ په دې اړه په حدیث شریف کې

راغلی دی چې بېله ضرورته له اور سره گډه والی منع بلل شوی دی. ځکه چې

بل اور او بل شوی څراغ پریښودل د خوب په وخت کې په حدیث شریف کې

منع شوي دي.

۳- ځینې وختونه په آتش بازی کې کاغذونه هم مصرفیږي کوم چې د علم

اسباب دی، د داسې شیانو بې ادبې کول په خپله قبیح (بد) کار دی ډیر

بدکار خو لا دادی چې ډیر وخت په دې کې لیکل شوی کاغذان هم وی

مقصد دا چې هر څه پر لیکل شوی وې ځکه چې د داسې رو او جو خلگ اکثره

غیر مسلمانان او جهال وی او پر دې کاغذانو قرانې آیاتونه هم لیکل شوی

وی لکه څنگه چې ماته حضرت اشرف علی تهانوی صاحب دیوه معتبر

شخص قصه وکړه چې ما د کاغذ ساتیږي ولیدله چې دا د قران کریم ورکه وه

۴- د کوچنیانو ابتدائی تعلیم د گناه او معصیت په اسبابو سره وې چې

اصلا امر داسې دی چې علم او عمل ورزده کړي او په دې عمل سره گواکي

د شریعت مقابله شروع ده نعوذ بالله منها خصوصاً په دې مبارکه شپه (د برات

پنځلسمه) هسې خرافات او ناوړه اعمال عادت شوی دی دا خبره

بياتکرار کوو لکه څنگه چې په مبارکو وختونو عبادت زيات اجر لري همدا شان گناه په داسې اوقاتو کې زياته گناه لري. (اصلاح الرسوم ص ۱۹)

له ياجوج او ماجوج سره مشابهت

داتش بازی ځينې الات داسې وې چې داسمان لور ته غورځيږي او دا کله کله دخلگو پر سر راشيوه کيږي او سوزي له دې څخه علاوه اتش باري (اورلوبي) له ياجوج او ماجوج سره مشابهت ده لکه څنگه چې هغه غشي داسمان لور ته غورزوي او له کفارو سره مشابهت هم دې ځينې خلگ ددې دجواز لپاره وايي چې په مکه معظمه کې د حج په شپو کې توپونه خطاکوي له دې څخه معلوميږي چې دا جائز ده که نو ولي هغوی داسې کول؟ ددې جواب دادې چې دادعوامو خلگو فعل دې داپه شريعت کې کوم حجة نه دی البته دعالم محقق او دينداره عالم فتوی کوم چې دقواعد شرعيه مطابق وي حجة ده بنسکاره خبره ده چې توپونه چلول دلنسکر فعل دې نه ده دکوم عالم فتوی ده بل دا چې په دې کې کوم حکومتی مصالح هم شته داسلامي شوکت ظهورد حج دشعائر تعظيم او دارکانو اعلان داسې نور او په اتش بازی کې کوم شوکت دی؟ البته که چېرې په يو ځای کې دکوم ضروري امر په خاطر دا اعلان دپاره اور ولگيږي بقدر ضرورت روا او جائز ده لکه دروژه مات او پيشلمی دوخت لپاره کوم اور ولگيږي په دې کوم ممانعت نشته که چېرې تر ضرورت زيات شو داهم ممنوع دی. (اصلاح الرسوم ص ۲۰)

داتش بازی (اورلوبي) نقصانات

خلگو ددې شپې برکات پری ايښيدي دی بې فائدي حرکت يې اختيار کړی دی. لکه څنگه چې اتش بازی ديو بد حرکت نوم دی. اوبدوالی يې هم ثابت دی داسې تجویز کيږي چې اتش بازی (اورلوبي) هم ده له نامه څخه

معلومېږي چې د خطرې او لهو لعب شی دی فکر وکړئ چې اور د شیطان عمل دی ایا دایو ښه کار دی؟ په حدیث مبارک کې د و مره قدر راغلی دی چې د خوب په وخت کې خراغونه مړه کوی او عادتاً خراغ لیری ایښودل کیږي لکن نبی کریم صلی الله علیه وسلم بیا هم بل خراغ نه دی خوښ کړی ، ځکه چې له خطرې خالي نه دی ، د اور لگیدو امکان پکې شته او د دې په اړه زیات شمیر واقعات پېښ شوی دی څه فکر کوئ چې له خپل ځان سره به تږدی ولی نه وی منع ، په رشتیا هم چې ډیر خطرې شی ده ، داتش بازی په سبب هر کال زیات شمیر واقعات مینځ ته راځي د چالاس سوزل کیږي ، د چا ځان او د چا بیبا کور او داسې نور سوزل کیږي که چېرې فرض کړو چې د اهیڅ هم نه کیږي د مال نقصان خو ضرور دی د ډیر تعجب ځای خودادی چې ډیر سپین ږیری خلک خواهش لري چې پخپله داکار وکړي خوبیا دغه ددوی دوقار مخالف کار دی ، ځکه مشران پلمه کوی او وایي چې ماشومان خبره نه مني ، که چېرې کوچنیان ضد کوی داضد ته هیڅ اعتبار نشته غور وکړئ که چېرې ستاسو ماشومان باغیان وی او په وهلو باک نه کوی ، ایا تاسو به یې نه منع کوی؟ که چېرې ماشوم ضد وکړي یا داسې بل ضدناکه شی غواړي ایا تاسو به یې ورکوی؟ او چې خدای جل جلاله او دهغه رسول صلی الله علیه وسلم مضر ورته ویلی دی هغه بیا ولی عادت جوړوی؟ له دی څخه معلومه شوه چې در رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمان تاسو ته کوم اهمیت نلري (نعوذ بالله) حال دا چې دامال او دولت ستاله کومه وو ، داتول د خدای جل جلاله ملکیت دی تاسو محض خزانه داران یاست چې ستاسو په لاسو کې فقط تحویل دی داسې یاست لکه څنگه چې غلام وی مالک یوازې الله جل جلاله دی ((ولله خزائن السموات والارض)) ژباړه: او خاص دالله جل جلاله لپاره دی داسمانو او دځمکې

خزانې مور به دا اجازه نشته چې څنگه غواړو هغسې یې خرڅ کړو ،
 دا د خدای جل جلاله امر دی ، په ضمانت کې د دې سوال کېدو چې څنگه مو
 گټلې او څنگه مو مصرف کړې دی یو حکم ما شوم نو نه د اتش بازی یا کوم
 بل عیث او نه جائز کار لپاره پېسې ورکول ترڅو حرام دی تاسو ورکونکي
 څوک ساتئ ؟ هېڅکله دامه ورکوي په ضد کولو سزا ورکوي او د ساتیږي
 او په بېکاره ځایو کې یې مه پرېږدئ . (انسلیع ص ۴۸ پوک ۱۸)

د برات په سپه وهدیرې ته د تللو ثبوت

په دې سپه کې دا عمل هم مذکور دی چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم به
 جنة البقیع ته تللی او هلته به یې اصحاب کرام رضی الله عنهم ته دوعاوی
 کولې له څخه هم د دې عمل سنت والی نابتېږي . علماء کرامو دا عمل
 مسنون بللی او له دې څخه علاوه نور ټول امور بدعات او مکروه دی مثلا
 په اجنماع سره هدیرې ته تلل خراغونه لگول چې ټوله هدیره روښانه شي او
 د خوراک یا بل شي ترتیب نیول بلکه هرې هدیرې ته چې ولاړ شي په انفرادي
 شکل او له کوم فضول مناسبو بغیر صرف د مغفرت دعا وکړي او ثواب
 حاصل کړي پوره ژر راوگرزي او په بل عیث مشغول شي بس همدومره
 اندازه د سنت مطابق ده او دا عمل د سنت مطابق ده ، مناسبه نه ده چې عیث
 اعمال رواج کړي . (حقیقت شریعت ص ۵۲)

ایا یې د هر زیارت کولای شي ؟

د قبر په زیارت کې څه منع نشته ، که څه هم بنسټي زیارت وکړی ، هغه ددې حدیث په بنیاد چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم ویلي دي : چې ماتاسې د قبروله زیارت څخه منع کړي واست لکن اوس واورئ د قبر و نوزیارت کوی شارح رحمة الله علیه ویلي دي : زیارت ته د بنسټو په تلو کي کوم ممانعت نشته . یعنی خلاف اولی ده ، تفصیل دادي چې که بنسټي ددې لپاره زیارت ته څې چې هلته خپل غم نوی کړې او وژاري . په دې صورت کي زیارت بالکل جائز نه دي ، او په کوم حدیث کي چې د بنسټو په زیارت کولو باندې لعنت ویل شوي دي ، له دې څخه دامخکنی بنسټي مراد دي ، او که چیرې هدیرې ته ددې لپاره څې چې عبرت حاصل کړي ، او د صالحانو قبرونو ته د تبرک لپاره څې ، او بنسټي سپین سړی وي نو کوم ممانعت نشته ، او که چیرې بنسټي ځوانې وي نو زیارت ته تلل مکروه دی ، او یاله خلگوسره څې نوزیارت کول مستحب دي .

محنا ۸۷۹ مخ اول توک

مسئله : یوازې بنسټي چې ځوانه وي یوازې د نبی کریم صلی الله علیه وسلم له روضې مطهرې سوابلي هیڅ یوې هدیرې نه تلل نې روانه دي .

مظاهرق جدید ۴۷۲ مخ دوهم توک

وهدیرې ته د بنسټو تلو د ممانعت وجه داده چې هغوی هلته ولاړې شي هلته نامناسب الفاظ وائي . د زیارت چې کومې بنسټي دي هغه تر بدیو لږ دي ، له دې څخه پرته په لار کې زینت او بنسټي ظهور کوي ، او نورو ته ځان بنسټي کوي ، او د ادواړه لوی گناهونه دي . زیارت سنت دي ، دست د ادا کولو لپاره د دومره گناه ارتکاب څنگه کیږي ، که چیرې بنسټي زړې جامې واغوندي یعنی بغیر له بنسټي څو کورته توجه نه کوی ، او هدیرې ته ولاړې شي او یوازې د مغفرت دوعاوي وکړي او کوم غیر شرعي خبرې ونکړي . بیانوکوم ممانعت نشته ، معلوم ۷۹۱ مخ ۲ توک

مسئله ځينې فقهاؤو بڼخو ته د زيارت كولو اجازه ور كړې ده چې ژاړې په دې شرط چې كښينې به نه. (فتاوى دارالعلوم ۴۲۲ مخ ۵ ټوك)

ایا دمړي روح كور ته راځي؟

سوال : دمړي روح يو ځای ته راځي كنه كه چيرې نه راځي نو بيا په خوب كې ولې راځي؟

جواب : په خوب كې د كوم مړي ليدل د دې تقاضانه كوي چې دهغه روح دې مكان ته راځي. په خوب كې ليدل درو حانيت په سبب سره ده. له مكان سره دهغه هيڅ تعلق نشته. ډير ژوندي خلگ چې ډير ليرې وې هم په خوب كې ليدل كيږي. د خوب قصه جلاده دا جسامو دراتگ ظاهري اتصال د دې لپاره ضروري نده. عالم ارواح بل عالم دی. (فتاوى دارالعلوم ۴۶۰ مخ ۵ ټوك)

مسئله روح مكان ته نه راځي د دې هيڅ ثبوت نشته. داسې خيال او عقیده لرل نه دی پكار.

مسئله : د دې خبرې هم هيڅ ثبوت نشته چې د پنجنشې په ورځ روح دخپلو اقربو كره راځي. او د ثواب په اميدوي. د جمعې لمونځ كوي او بيا بيرته ځي دا هيڅ حقيقت نه لري داسې كول نه دی پكار. (فتاوى دارالعلوم ۴۶۹ مخ ۵ ټوك)

مسئله د بزرگانو دارو او خونو پر راتللو كوم قوي دليل نشته. كوم روايات چې منقول دي دا دمحدیثو په نزد صحيح نه دي. (فتاوى محموديه ۸۶ مخ ۱ ټوك)

مسئله د مؤمنانو د جمعې په شپه راتلل هيڅ ثابت نه دي. دا يوازې واهيه (غلط) روايات دی پردې عقیده لرل نه دی په كار. (فتاوى رشديه ۲۶۹ مخ ۲ ټوك)

وهديري ته د تلپ ادا او احكام

نبی کریم صلی الله علیه وسلم د اسلام په ابتداء كې وهديرې ته تلل منع كړی وو ځكه چې د جاهليت زمانه نژدی وه ځكه فكر يې كاوو چې شايد

خلگ پر قبرو رسوخ پيدا کړي . نو نبي کریم صلی الله علیه وسلم د زیارت
 قبور اجازه وکړه . ځکه نو د ټولو علماؤ په نزد قبرو زیارت کول مستحب
 دی ځکه چې قبرو ته په تگ سره په زړه کې نرمی راځي . مرگ يې یادېږي او
 په زړه کې دا عقیده ټینګېږي چې له دې فاني دنيا څخه علاوه یوه بله دنيا
 هم شته چې هلته تگ ضروري دی او هلته د دې دنيا د یوه یوه عمل حساب
 کېږي له دې څخه علاوه نورې دېرې فائدې لري تر ټولو ښه فائده داده چې
 هلته د مړو د پاره د مغفرت د دعواوو ښه زمينه مساعده وی کوم چې سنت دي
 لکه څنگه چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم به جنت البقیع ته تللی او هلته
 به يې ومړو ته سلام کاوو او ورته به يې د مغفرت د دعاوې کولې وقبرو ته
 د تللو څه آداب او احکام شته کوم چې شریعت بیان کړی دی :

۱- کله چې یو شخص د مغفرت د دعا لپاره قبرو ته ولاړ شي هلته دی د مړي
 مخ ته مخامخ ودرېږي مخ دې د قبر او شادي د قبلي لور ته کړي
 ۲- کله چې قبر ته ورسېږي د قبر مړي ته دې سلام وکړي (السلام علیکم
 یا اهل القبور الخ)

۳- پر قبر دې دعزت لپاره لاس نه اېږدي

۴- قبر دې نه موی

۵- قبر ته دې د تعظیم لپاره نه ټیټېږي او نه دی ورته سجده کوي

۶- د قبر خاوري دې پر مخ نه موی . له دې احکامو او آدبو څخه علاوه
 داسې شيان اختیارول کوم چې په شریعت کې شته . دا ډیره گمراهی
 و حماقت دي . له قبر سره نژدې د قران کریم تلاوت مکروه نه ده . دنورو
 ورځو په نسبت خصوصاً د جمعې په ورځ دورځي په لمړۍ برخه کې
 هدیري ته تلل افضل دي دا هم منقول دي چې دنورو ورځو په نسبت د جمعې

په ورځ مړی ته زیات ادراک کیږي . او د جمعې په ورځ قبر ته راتلونکي
 قریبان ښه پیژني . (مظاهر حق جدید ص ۴۷۲ ج ۲)

د حضرت عقبه بن عامر رضی الله تعالی عنه څخه ارشاد نقل شوی دي
 وایي چې ما ته دا خوښه ده چې زه په اور کښی وخیژم یا په تیره توره پښه
 کښیږدم آن دا چې پښه مې پرې شي . تردې چې زه د چا په قبر وخیژم ، اوزما
 په نزد په قبر و کښی متیازې (بولی) کول او په بازارو کی دخلگو په مخ
 کښی متیازې کول هم فرق نلري . (مظاهر حق جدید ص ۴۸۲ ج ۲)

وهديږي (مرستون) ته د تللو مسوونه طريقه

ژباړه : له حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنه څخه روایت ده چې
 یو ځلې نبی کریم صلی الله علیه وسلم د مدینې په هدیره تیریدی . او هغه
 د قبر لور ته خپل مخ مبارک واراوو او ویي ويل : (السلام علیکم یا اهل
 القبور یغفر الله لنا ولکم وانتم سلفنا ونحن بالاثر) ای د قبر خاوندانو
 پر تاسی دې سلام وي خدای تعالی دې مور او تاسو ته مغفرت وکړي
 او تاسو تر مور مخکي یاست او مور در پسی یو .

تشریح : د حدیث شریف الفاظ دي (چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم به
 د قبر ولور ته خپل مخ مبارک اړوی او توجه به یې ورته کوله دا پر دې خبره
 دلیل ده چې که څوک د قبر مړو ته سلام کوی دده لپاره مستحب ده چې
 دهغه مخ دمړی و مخته مخامخ کړي همدا شان کله چې دمغفرت د دعاء
 لپاره قبر ته در یږی باید خپل مخ دمړی و مخته برابر کړي لکه څنگه چې
 د علماؤ او مجتهدینو مسلک دي او د دې مطابق د ټولو مسلمانانو عمل
 دي . میرزا مظهر رحمہ الله وایي د چا زیارت دهغه دملاقات په شان ده
 همدا شان لکه څنگه چې د چا په ژوند کښی دملاقات په وخت کښی خپل
 مخ دهغه و مخ ته مخامخ کوی د زیارت په وخت کښی هم باید مخ دهغه مخ

ته برابر کړي داهم په کار ده چې دکوم مړي په وړاندي هغه طريقه کول پکار ده کوم چې يې دهغه په ژوند کښي ورسره څنگه گذاره کوله دمثال په ډول دملاقات په وخت کښي دي ديو مکرم او عزت مند چا خواته نژدي نه شوای کښيښتلاي همدا شان اوس ئي هم بايد زيارت يعنې قبر ته نژدي نه کښيښي لکه څنگه په ژوند کښي کومه اندازه ورسره کښيښتلاي شوای نو اوس هم بايد هغونده ورسره کښيښي او اوس هم بايد په هغه طريقه ورسره دغونه اندازه ورسره کښيښي يا ودريره او که چيري دهغه په ژوند کښي ورنژدي کيدي اوس دي زيارت ته هم نژدي ورځي او کښيښي دي کله چې دچا زيارت کيري بايد سورة (فاتحه او قل هو الله) دري واره وويل شي او ثواب دي مړي ته وروبخښل شي او هم دي ورته دمغفرت دعاء ورته وکړي.

(مظاهر حق جديد مشکوة نريف صفحه ۴۸۰ ج ۲)

آيا مړي زيارت کونکي پيژني؟

پردي خبره دتولو اسلافو اتفاق دي چې مړي زيارت کونکي پيژني او ورته خوشحاليري (دحضرت عائشة رضي الله عنها څخه روايت دي چې نبي کریم صلی الله عليه وسلم وويل چې کوم شخص دخپل ورور قبر ته لارشي . او دقبر خواته يې کښيښي ، نو دقبر خاوند ورڅخه خوشحاليري او دسلام

جواب يې ورکوي ترڅو چې هغه هلته ناست وي . کتاب النوح ص ۳۲ بحواله ابن اسنن کتاب النور) په دي باره کښي ډير احاديث راغلي دي . او په دي کښي هيڅ شبه نه ده پاته چې په قبر کښي څنگه څوک وينې ؟ ځکه چې دادلوی خدای تعالی کار دي چې په دي زمانه کښي داسې الات موجود دي چې پر ځمکه يې کښيږ دي ترځمکه ډير لاندي معدنيات معلوموي . لکه تيل ، پتروول ، زر او داسې نور اوله دي سره سره (ايکسري ماشين) چې بالکل عام شي دي (ان الله على کل شي قدير) مولانا محمد رفعت قاسمي مدرس دارالعلوم ديوبند .

دثواب درسيډو خو ضروري مسئلې

حضرت امام احمد حنبل (رحمة الله عليه) وايې چې كله تاسو هديرې ته لارشي . سورة فاتحه معودتين (قل اعوذ برب الفلق ، قل اعوذ برب الناس) او قل هو الله احد وواياست او ثواب يې مړي ته وروبخښي . له حضرت علي رضي الله تعالى عنه څخه روايت دي : كوم شخص چې هديرې ته لارشي هلته دقل هو الله سورة (۱۱) واره ووايې او ثواب يې ټولو مړو ته ور وبخښي . ده ته به د هديرې دمړو په اندازه ثواب ورکول كيږي له حضرت انس رضي الله تعالى عنه څخه روايت دي چې نبي كريم صلى الله عليه وسلم وويل چې كوم شخص هديرې نه لارشي او دثواب په نيت سورة يس تلاوت كړي الله تعالى دمړو عذاب وركموي او ودي شخص ته د هديرې دمړو په اندازه نيكي وركول كيږي . (مظاهر حق شرح مشکوة شريف ص ۴۴۹ ج ۲)

كه چېرې دچا دامخښي سورتونه نه وي ياد . هر سورة چې يې ياد وي ويلاي يې شي او خداي تعالى ثواب وركوي . كه چېرې بالكل جاهل وي په ژبه دي ورته دمغفرت دوعاوي وكړي . يا دي صدقه او خيرات وكړي او ثواب دي وروبخښي ځكه چې په حديث شريف كښي راځي چې مړي په مثال دهغه چا ده چې اوبو اخيستي وي او فرياد كوي . دخپلو قريبانو : پلار ، ورور او داسې نورو دوعاؤ ته منتظر وي چې دوي يې ورته وكړي خو كله چې هغوي دوعاوي ورته وكړي تردنيا او مافيهها ورته محبوب شي . او دژوندو تحفي دمړو لپاره دمغفرت دوعاوي دي . (احياء العلوم ص ۹۴) ۴ ټوكي محمد رفعت قاسمي غفرله . مدرس دارالعلوم ديوبند)

مسئله : په شپه كښي دمړو زيارت كول يعنې دقران كريم كوم سورة ويل او ثواب يې ورته بخښل جائز دي . (اصول دارالعلوم ص ۴۵۳ - ۵ - حواله مشکوة شريف ص ۱۵۴ - ۱۱)

مسئله مری ته ویل کیږي چې دا ثواب د فلانکي له لوري څخه ده . که له هديرې څخه علاوه په کوم بل ځای کښی وي فرسته یې ورته رسوي .
(فتاوی دارالعلوم ص ۴۲۲ ح ۵)

مسئله ومروته د صدقات خیرات قرآن کریم او دمغفرت ددوعاؤ فائده رسیدل له قرآنه کریم اوله حدیثو څخه ثابت ده . لدی څخه انکار ناپوهی ، گناه او د اجماع څخه خلاف ده البته د ثواب لپاره کومی معلومی ورځې شرط نه دي لهذا څلویښتمه . کلنی . عرس او فحشه خوانی د اتول رواجې رسومات د شریعت مخالف دي . اوله سرو څخه کومک غوښتل داسې ناجائز دي له الله تعالی څخه بغیر دهیچا هیڅ مصرف ښه .
(فتاوی دارالعلوم ص ۴۲۲ ح ۵)

مسئله سنت داده چې د زیارت کولو په وخت کښی پرستت طریقه مروته سلام وکړی . او د ټولې هديرې لپاره دمغفرت دعاوی وکړی . او که چېرې څه ووایې او دمرو و ارواح ته یې ثواب وروبخسی ډیره ښه ده . او که چېرې دخپل ځان لپاره ددوعاوی نوله الله تعالی څخه سوال وکړه په دې ډول چې با الله تعالی ددې نیکانو په برکت زما حاجت پوره کړی و بزرگانوته به دانه وایې چې تاسو زما لپاره ددوعاوی وکړی . د قرآن کریم آیات پردې دلالت کوی ، لهذا داسې دي نه وایې چې خطاب مروته وي . بلکه له الله تعالی څخه دي دهغوی لپاره هم دمغفرت دوعاوی وکړی . که چېرې ددوئ په وسیله سره دخپل ځان لپاره ددوعاوی نو دا کوم ممانعت نلری . په حصن حصین کښی ذکر شوي دي چې د صالحینو په وسیله سره ددوعاوی کول مستحب ده چې الله تعالی دهغوی په برکت سره ددوعاوی قبوله کړی .
(فتاوی دارالعلوم ص ۴۲۲ ح ۵ د قرآن د حصن حصین ص ۸۱)

مسئله د ثواب بخښلو په وخت کښی که څه هم یوازې نیت کافی ده ، لکن که په ژبه سره ووایې چې یا الله تعالی ددې عمل ثواب فلانکي ته ورسوي
(فتاوی دارالعلوم ص ۴۵۱ ح ۵ به حواله درالمختار ص ۸۴۴ ح ۱)

مسئله: د ثواب بڅښلو په وخت کښې مناسب داده چې وويل شي فلان ابن فلان (فلانکې د فلانکې زوی) که چېرې ديلار نوم ورته معلوم نه وي يوازي دده نوم کافی ده لکن هرڅه چې په نيت کښې وي هغه کافی ده هرڅه الله تعالی ته معلوم دي (فتاوی دارالعلوم ص ۴۲۱ ج ۵)

مسئله: که چېرې په يوه وخت کښې د يرو مرو نه ثواب و بڅښې داهم صحيح ده لکن که چېرې د ثواب اول يوه ته و بڅښل شي بيا نورو ته نه بڅښل کيږي ځکه چې د ثواب اول ته ورسيدي. (فتاوی دارالعلوم ص ۴۱۸ نوک بحران: الصحاح ص ۸۴۴ ج ۱)

مسئله: که چېرې د قران ثواب د يرو مرو نه څوک و بڅښې آيا پوره پوره ثواب ورسيږي. که تقسميږي؟ په دې کښې د فقهاؤ دوه قوله دي (۱) داچې هريوه ته پوره پوره ثواب رسيږي. بل داچې تقسميږي بيا ورته رسيږي. دا دوه قول له قياس سره برابر ده. خودالله تعالی له فضل څخه ليري نه ده چې هريوه ته پوره پوره ثواب ورکړي. (فتاوی دارالعلوم ص ۴۴۹ ج ۵)

د خداي تعالی له ذات څخه دااميد دي چې بشپړ ثواب به ورکړي ځکه چې دالله تعالی له خزانو څخه هيڅ نه کميږي. داصرغ (يوازي) دبنده په نيت پوري اړه لري ځنګه چې يې پر الله تعالی گمان وي هغسې ورسره کوي (محمد رفعت فاسمي عفا الله عنه)

مسئله: د قران کریم ثواب خو مړي ته رسيږي بل داچې ويونکي يونيک کار وکړي په لس گونو بلکه تر دې هم زيات ثواب ورکول کيږي. مگر په هر کار کښې اخلاص شرط دي بيله اخلاص هيڅ عمل مقبول نده

(ألا لله الدين الخالص) (پاره ۲۳ سورة الرمز) (من جاء بالحسنة فله عشر أمثالها) (پاره ۸ سورة الانعام) (فتاوی دارالعلوم ص ۴۴۱ ج ۵)

مسئله: قران کریم په هديره کښې په لور اوسوکه اواز. په ياد (حفظ) يا په کتلو سره صحيح ده (فتاوی رشيديه کامل ص ۲۲۲)

مسئله: د ثواب بڅښلو په وخت کښې مناسب داده چې وويل شي فلان ابن فلان (فلانکې د فلانکې زوی) که چېرې ديلار نوم ورته معلوم نه وي يوازي دده نوم کافی ده لکن هرڅه چې په نيت کښې وي هغه کافی ده هرڅه الله تعالی ته معلوم دي (فتاوی دارالعلوم ص ۴۲۱ ج ۵)

مسئله: که چېرې په يوه وخت کښې د يرو مرو نه ثواب و بڅښي د اهم صحيح ده لکن که چېرې د ثواب اول يوه ته و بڅښل شي بيا نورو ته نه بڅښل کيږي ځکه چې د ثواب اول ته ورسيدي. (فتاوی دارالعلوم ص ۴۱۸ نوک بحران: الصحاح ص ۸۴۴ ج ۱)

مسئله: که چېرې د قران ثواب د يرو مرو نه څوک و بڅښي آيا پوره پوره ثواب ورسيږي. که تقسميږي؟ په دې کښې د فقهاؤ دوه قوله دي (۱) دا چې هريوه ته پوره پوره ثواب رسيږي. بل دا چې تقسميږي بيا ورته رسيږي. دا دوه قول له قياس سره برابر ده. خودالله تعالی له فضل څخه ليري نه ده چې هريوه ته پوره پوره ثواب ورکړي. (فتاوی دارالعلوم ص ۴۴۹ ج ۵)

د خداي تعالی له ذات څخه دا امید دي چې بشپړ ثواب به ورکړي ځکه چې دالله تعالی له خزانو څخه هيڅ نه کميږي. دا صرف (يوازي) د بنده په نيت پوري اړه لري ځنګه چې بې پر الله تعالی گمان وي هغسې ورسره کوي (محمد رفعت فاسمی عفا الله عنه)

مسئله: د قران کریم ثواب خو مري ته رسيږي بل دا چې ويونکي يونيک کار وکړي په لس گونو بلکه تر دې هم زيات ثواب ورکول کيږي. مگر په هر کار کښې اخلاص شرط دي بيله اخلاص هيڅ عمل مقبول نده

(أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الخَالِصُ) (پاره ۲۳ سورة الرمز) (مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ امثَالِهَا) (پاره ۸ سورة الانعام) (فتاوی دارالعلوم ص ۴۴۱ ج ۵)

مسئله: قران کریم په هديره کښې په لور اوسوکه اواز. په ياد (حفظ) يا په کتلو سره صحيح ده (فتاوی رشيديه کامل ص ۲۲۲)

مسئله: په ثواب بخښلو کښې دلاس پورته کولو ضرورت نشته ، او که چېرې دوغا کوی لاس یې پورته کړی وي نو شادي قبرونه وگرزوی
(شناوی رسیده کامل ص ۲۲۷)

ځکه چې عوام خطا کيږي چې له مړو دوغا، غواړي ، دمړي په وسيله سره دوغا غوښتل جائز ده . لکن په حقيقت کښې بيا هم له خدای تعالی څخه غوښتل دي . (محمد رفعت قاسمی)

دبرات دشپې رواجونه

لدي رواجو څخه دبرات دشپې حلوی وي ، اوداختر غړی ، اودعاشوري (لسمه دمحررم) شربت اوداسې نور دي دبرات دشپې په باره کښې په حديث کښې دومره راغلي دي : چې نبی کریم صلی الله عليه وسلم جنت البقيع (هدیره) ته تللی وو اودمړو لپاره یې دمغفرت دوغا کړیده له ده څخه وروسته خلکو اکثره مفاسد پکښې رواج کړي . بعض خلگ وايي چې دنبی کریم صلی الله عليه وسلم غاښ مبارک چې کله شهید شو نوده حلوی یې خوړله دا بالکل بی بنیاده او غلطه خبره ده ددې عقیده لرل هېڅ وخت نه ده جائز . ځکه چې عقلا هم نه ده مکمل . ځکه چې دا واقعہ په شوال کښې پېښه وه نه په شعبان کښې . دوهم : بعض خلگ دحلوی دجائز بللو لپاره دا وايي چې په دې شپو کښې حضرت حمزه رضی الله تعالی عنه شهید شوی دي دادغه رضی الله تعالی عنه فاتحه ده . داهم بې دليله اوبې اصله ده ، لمړنی خودتاریخ تعین ته ضرورت نشته بل دا چې دا قصه پخپله غلطه ده ځکه چې حمزه رضی الله تعالی عنه هم په شوال کښې شهید شوي وو نه په شعبان کښې دریم : بعض خلگ دا عقیده لري چې دبرات په شپه دمړو ارواح کورونه راځي او گوري چې ايا زمونږ لپاره چاڅه پخ کړی کنه ؟

بنسکاره خبره ده چې داسې له کوم نقلې دليل څخه ثابتېږي . حال دا چې هيڅ نقلې دليل نشته . هره مسئله له قران کریم او حديث څخه ثابتول ضروري ده . او په قران او حديث کښې په دې باندې هيڅ دليل نشته . چې دمرو ارواح د مرگه وروسته دې دنيا ته راځي او گوري البته پر نه راتلو ډير دلائل موجود دي (مشکوٰۃ شريف ص ۲۵ ج ۱) محمد رفعت قاسمي غفر له .

خلورم : د بعضو خلگو فکر دې چې کله د برات تر شپه مخکې څوک مړ شي . تر څو چې دده لپاره د برات په شپه فاتحه ونه شي . داله مرو څخه نه دي حساب . داهم محض بې اصله اولغوه ده . بلکه داهم رواج دي چې څوک تر دې جشن (د برات تر شپې) مخکې مړ شي . دمرو وارثانو د امخکې نه دي لمانځلي (د پيدا کيدو په وخت کښې) ليکن په احاديثو کې په صراحت سره مذکور دي چې مړی قبر ته ځي په داسې شان څنگه چې دې دنيا ته راغلی و داسې نه ده چې د برات په شپې پورې موقوفه دهينځم . بعض خلگ د برات د شپې د حلوی داسې پابندی کوي چې بې حلوی بې برکت نه شي داهم ډيره فاسده عقیده ده چې ضرور بې بولی عمل بې هم فاسدېږي تر فرضو او واجبو بې زيات اهتمام کوي له دې خرابو سره سره دا تجربه هم ده چې نيت بې بالکل خراب وي ثواب بې مقصود نه وي . او داخيال بې وي چې که چېرې حلوی پخه نکړي نو خلگ وايي دا مسکين شوی دی . د دې تهمت دليري کولو دپاره چې څو مړه تکليف وي ضرور بې کوي . د داسې نيت صرف (يوازی) فخر او اسراف دی چې گناه بې بار بار ذکر شوی ده کله کله داسې هم کيږي چې د دې لپاره په سود او قرض پيسې واخلي . چې داځان نه لويه گناه ده شپږم : کوم څوک چې د کومک مستحق وي هغه ته هيڅ نه ورکوي . اقلًا چې په کور کې څه يا څه وي داهم نه ورکوي اکثره مالدار خلگ چاته په معاوضه شي ورکوي او نيت بې داوی چې

فلانکي ماته سي راکري دي که بي زه ورنکرم تو هغه به څه وايي . پدي کي هم هغه ريا کاري او نفاخر ده اووم . بعض خلگ دسعبان په پنځلسمه منشور دال ضرور بخوي . ددي دايجاد تاريخ معلوم نه دي خو دومره ويلاي شو چي داکار ښکاره گناه ده اتم . ځيني خلگ داسي هم شته چي په دي شپه (دبرات شپه) دنقلو لمونځو لياره خلگ راجمع کوي ترڅو دشيپي روڼول ورته اسان شي داهم له شريعتنه مخالف کار دي . البته که چيري اتفاقاً خلگ جمع شول پدي کي بيا کوم ممانعت نشته نهم . ځيني خلگ په دي شپه لوبښي نوي کوي کورونه چونه کوي او څراغونه ډير لگوي او داسي نور بدعت کارونه کوي . دابالکل دکفارو نقل دي او په حديث شريف کي تشبه حرام بلل شوي ده . اصلاح الرسو . ص ۱۳۴ حضرت نه نوي ۲۰

په هندوستان کي غير مسلم خپل جشونه له ډاليو څخه رااخستي دي چي لوبښي بدلوي او څراغونه هم روښانه کوي . دهغو دا عقیده ده چي په دي کار سره دهغوي مذهبي مشران خوشحاله کيږي . خو اکثرو مسلمانانو دارسم خپل کړي دي دابالکل حرام دي پکار ده چي ځان ترينه ليري وساتي . (اللهم احفظنا . محمد . نعمت فاسي عفرله)

مسئله . داهم مشهور ده چي دبرات دشيپي په حلوي چي لمړني روژه مات وشي دا ډير ثواب لري دا خبره غلطه او بي بنياده ده . (اغلاط العموم مکمل ص ۱۲۴)

دبرات په شپه کي حلوي پخول او خوړل

سوال . دبرات په شپه حلوي پخول او خوړل څنگه دي ؟ که چيري بي دثواب له نيته پخه شي دا څه حکم لري . همدا شان دداسي حلوي خوړل څنگه دي ؟

جواب . دبرات په شپه دخوشحالي او حلوي پخولو هيڅ ثبوت نشته . لهذا داامور ناجائز او بدعت دي . که چيري بغير دثواب له نيته حلوي پخه شي نو بيا بدعت تاکيد نکيږي دي . بايد لدې څخه هم ځان وساتل شي همدا

شان له داسې حلوی قبلولو څخه هم باید ځان وساتل شي لیکن دا حرام نه ده
(حسن الفتاوی ص ۳۸۵ ج ۱)

مسئله دودې د تقسیمولو په متعلق په دې شپه کې زما تر نظر کوم روایت
نه دی تیر شوی . البته ددې شيپي فضیلت له لمر لویدو بیا تر صبح صادق
ده (سپید داغ) پورې ده . الفتاوی محمودیه ص ۷۵ ټوک ۱۰

د برات د شيپي سنت اعمال

د برات د شيپي خصوصيات خو معلوم شول . مور ته څه کول پکار دی او
د خدای جل جلاله د بیستماره نعمتونو د لټولو لپاره څه وکړو ؟
دا احادیثو له کتلو څخه ثابتیږي چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم په دې
شپه درې اعمال کړي دي ، ددې دريو سنتو طريقه ادا کول د خیر او برکت
ثواب باعث دی . اول : د شعبان په پنځلسمه شپه بيله کومې ټولې هديرې ته
لار شي . او هلته په رسيدو سره د مغفرت دوعا وې وکړي که چېرې صدقه او
خيرات کوي ثواب ور بخښي بايد د عامو رواجو تابع نه شي او تر شريعت
تجاوز ونه کړي دوهم : په دې شپه کې وینس و اوسې د خدای جل جلاله
عبادت او نفل لمونځ بيله جماعت څخه وکړي هر څومره چې مو په طاقت
کې وي د قران کریم تلاوت وکړي یا يې واورې پر نبی کریم صلی الله علیه
وسلم زیات شمیر درود شریف وواياست . دخپل ځان او ټولو مسلمانانو
لپاره دوعا وکړي او له خپلو گناهونو څخه توبه وکارې خصوصاً له هغو
گناهونو څخه کوم چې دکولو دسبب سره په دې مبارکه شپه هم دوعا نه
قبليږي کوم څوک چې طویل (اوږد) لمونځ کول غواړي هغه دی صلوة
تسبیح وکړي د خدای جل جلاله له ویرې دې وژاړي دخپل ځان اولاد مور و
پلار او دټولو مهمو امورو متعلق دې دوعا وې وکړي .

دریم: په ورځ دی نفل روژه ونیسې لکه څنگه چې د نبی کریم صلی الله علیه وسلم وینا ده (قوموا لیلها وصوموا نهارها) یعنی په پنځلسمه دشعبان دشپې ویش و اوسن او دورځی یې روژه ونیسئ، دا درې اعمال له نبی کریم صلی الله علیه وسلم څخه منقول دی باید درې سره په مسنونه طریقه سره ادا شی (د برات ص ۲۲)

تنبیه په بعضو ځایو کې د برات دشپې روڼولو لپاره خلگ راتولوي، شپه روڼول په اجتماع سره که څه هم اسانه ده لیکن دنفل عبادت لپاره دخلگو داسې رایو ځای کول صحیح نه دی همدا شان په مساجدو کې رایو ځای کیدل لکه څنگه چې نن او سبا رواج ده. اکثر و علماؤ دامکروه بللی ده. په در مختار کې راغلی دی چې دکوچنی اختر لوی اختر د برات پنځلسمه درمضان المبارک لس اخیرې شپې او د ذی الحجې لس لمړنۍ شپې په دی ټولو شپو کې پورته کیدل او جلا جلا عبادت کول مستحب دی. (الرمه ص ۲۰۵)

په حدیث شریف کې یوازې درې اعمال ثابت دی دهغوی ادا کول په سنت طریقه سره موجب د ثواب دی. لمړی: د برات په پنځلسمه هذیرې ته تلل مروت ته دوعا او استغفار کول. که چېرې کومه صدقه یا خیرات کړی وې ثواب دی مروت ته وربخښل. له دې دعاو څخه فائده رسول دی باید صدقه په ښه توگه سره وشي ترڅو ریا پکښی رانه شی دوهم: داشپه روڼول او عبادت یوازې کول نه په اجتماعي ډول سره دریم: په ورځ یې روژه نیول. د دې اعمالو په سنت طریقه سره ادا کول نهایت مفید دی. (اصلاح الرسوم ص ۱۲۴)

د برات دشپې خاصې دعاوي

اعوذ بعفوك من عقابك واعوذ برضائك من سختك واعوذ بك منك اليك

لا احصي ثنًا عليك انت كما اثبتت علي نفسك (الترغيب والترهيب ص ۳۵۸ نوک ۲)

اللهم انك عفو تحب العفو فاعف عني (ابن ماجه. مظهر حق ص ۲۸۵ نوک ۲)

نبی کریم صلی الله علیه وسلم بې بې عايشې ..... ته وویل: دادعا پخپله هم زده کړه او نورو ته بې هم ور زده کړه. ځکه چې حضرت جبرائیل علیه السلام داووا ماته رازده کړی ده. علماؤ کرامو لیکلې دي چې دعا د دنیا د ټول خیر او برکت جامع کونکې ده. ځکه چې دالله جل جلاله له لوری وبنده ته عفو او بخښنه په دعا یوری ترلې لکه څنگه چې په یوه روایت کې راغلی دی چې: دبنده له لوری دحق تعالی په دربار کې دبخښنی او عفتیت تر سوال هیڅ شی افضل نشته تر څو چې ممکنه وی دادعاوې یادی کړی او خپلو ماشومانو ته بې هم ور زده کړی. ځکه چې نن سبا اکثره ماشومان ددرواغونکلونه یادوی او مور او پلار بې فخر هم ورباندې کوی که چېرې مو دانه یادیرې بیا په خپله ژبه دخیر او عافیت دوعاوی وکړی. که مو دادعا یادوې مخکې درود وواياست بیا دوعا وکړی لکه: ای لویه خدایه! ته پر ټولو احسان کونکي بې پر تا څوک احسان نشي کولای. ای دلویې او مغفرت خاونده! له تا څخه سوا هیڅ معبود نشته نه ده بیوزلو مددگار بې او دپريشانیانو مشکل کشا بې ای الله جل جلاله! له تا څخه بغیر بل هیچا څخه نه غواړو یوازې ته ور کونکي بې ای لویه خدایه جل جلاله! که تا چېرې زه په خپل کتاب کې بې برخې او بې نصیبه لیکلی یم لویه خدایه جل جلاله په خپل فضل او کرم سره زما خواری، بدبختی او کم رزقی ړنگې کړي. دا خبره ستا په کتاب کې کوم چې دي پر اخيري نبی صلی الله علیه وسلم نازل کړي دي نو شته دي چې الله جل جلاله چې څه غواړي لیکي بې او چې څه و غواړي محوه کوي بې ان الله علی کل شیء قدیر یا الله جل جلاله له تا څخه کوم دپوښتنې خاوند نشته هر څه ستا په اختیار کې دي. یا الله له تا سره ام الكتاب ده. یا الله جل جلاله ستا په روی سره زما

مشكلات او پریشانی لیرې کړې که زه په خبریم او کنه او په هر څه ته عالم
 بی لویه خدایه جل جلاله تر ټولو ته دا احسان خاوند یی . لویه خدایه انیک
 او لاد را کړې ماته بخښنه وکړې . یا الله جل جلاله ټول گناهونه صغیره وې
 که کبیره ښکاره وې که پټ ته راته بخښنه وکړې . یا الله جل جلاله زما
 عیبونه پټ کړی معافي راته وکړې پر ایمان خاتمه را کړې . زما مور
 او پلار . استاذانو او ټولو مسلمانانو ته مغفرت وکړې ای لویه خدایه جل
 جلاله ! مور هر څه نه شو غوښتلای بس هغه غواړو چې زموږ نبی کریم
 صلی الله علیه وسلم غوښتی دی او له کوم شی څخه چې په هغه سره نبی
 صلی الله علیه وسلم پناه غوښتی ده زه هم ترې پناه غواړم زموږ دعاوې
 د نبی صلی الله علیه وسلم په وسیله قبولې کړې آمین یا رب العلمین
 مولانا محمد رفعت فاضلی عفا الله عنه مدرس دارالعلوم دیوبند

د قدر د شپې لویې

بسم الله الرحمن الرحيم

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ بيشکه مور قران کریم په ليله القدر کی نازل کړ
 یعنی قران کریم له لوح محفوظ څخه د ليله القدر په شپه نازل شوی دي
 . دا یوه خبره د دې شپې د فضیلت لپاره کافي ده چې دا عظیم کتاب په کې
 نازل شوی دي . په کومه شپه چې دا قران نازل شوی له دې سره سره نور ډیر
 فضلتونه هم لري د نور تشویق لپاره دا ایت لولو: وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ
 ضرور به در ته معلومات وي چې دا شپه څومره مبارکه او با فضیلته شپه ده
 څومره فضائل او نیکی پکښې دي دیو څو فضائلو ذکر کوو: (لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ
 مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ) د قدر شپه تر زرو شپو اولی او بهتره ده یعنی د زرو میاشتو
 د عبادت چې کوم ثواب دی یوازې په دې مبارکه شپه کې عبادت تر دې

زيات ثواب لري او ددې زيادت علم هم نشته چې خومره زيادت (تَتَوَلَّى
 الْمَلَائِكَةَ) په دې شپه کې ملائکې راشوه کيږي:

علامه رازی رحمه الله ليکي چې کله په ابتداء کې خداي جل جلاله انسان
 پيدا کاوو ملائکو ورسره مخالفت ښکاره کړ، د لوی خداي جل جلاله په
 دربار کې يې عرض وړاندې چې ته جل جلاله داسې څوک پيدا کوي چې بيا
 به په ځمکه کې فساد کوي او وينې به بهوي، نن شپه چې د خداي جل جلاله
 په قدرت انسان دالله جل جلاله په عبادت او معرفت مشغول وويني
 ملائکه دمعذرت لپاره راکوزيږي (وَالرُّوحُ فِيهَا) په دې شپه کې روح
 القدس (جبرائيل عليه السلام) هم راکوزيږي، له نبي کریم صلی الله عليه
 وسلم څخه روايت دی: چې جبرائيل عليه السلام له يوې ټولې د ملائکو
 سره راکوزيږي، کوم شخص چې په عبادت مشغول وي دهغه لپاره درحمت
 دعاوې کوي (يَا ذُن رَّبِّهِمْ مِّنْ كُلِّ أُمَّةٍ) د خداي جل جلاله په حکم له هر خير
 سره راکوزيږي. په مظاهر حق کې ليکلي دي چې په دې شپه کې د ملائکو
 پيدائش شوی دی، د حضرت آدم عليه السلام دمادی جمع کيدل په دې
 شپه کې شروع شوی ده او په دې شپه په جنت کې ذرختې کرل شوې دي
 ، دعواو قبلیدل په ډيرو احاديثو کې راغلي دي، او په يوه روايت کې
 راغلي دي چې په دې شپه عیسیٰ عليه السلام اسمان ته ختلی دی او په دې
 شپه د بنی اسرائیلو توبه قبوله شوی ده. (سَلَامٌ هِيَ) داشپه سر تر پايه
 سالمه ده يعنی د فرشتو له لوري په مؤمنانو سلام وې تر دې چې يوه ټولې
 د ملائکو ځي او بله راځي (حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ) دا ټوله شپه د برکتونو او
 رحمتونو سره وی تر څو چې سپیدی راوخيژی، داسې نه چې دشپې په يوه

برخه کی برکت وی او په بله کی نه وی بلکه تر صبح صادق پورې ددې برکاتونه ظهور وی. (فضائل رمضان المبارک ص ۳۷ و معارف القرآن ص ۷۹۱ ټوک ۸)

دیوه سوال ثواب: دقدر شپه تر زرو شپو اولی بلل شوی ده ظاهره ده چې په دې زرو میاشتو کی هر کال دقدر شپه هم راځی نو حساب به څنگه کوو دتفسیر علماؤ ویلی دی چې دلته له زرو میاشتو هغه مراد دی چې پکښی دقدر شپه نه وی په دې لحاظ هیڅ مشکل نشته. (معارف القرآن ص ۷۹۲ ټوک ۸)

دا چې ویل کیږی چې دقدر شپه تر زرو میاشتو اولی ده، ددې مطلب دادی چې دزرو میاشتو په اندازه کښی چې څومره عبادت کیږی ددې شپې دعبادت تر دې زیات ثواب دی او څونه؟ دا خدای جل جلاله ته معلومه ده کوم شی ته چې الله جل جلاله ډیر زیات ویلی وي دهغه زیاتوالی یې څه اندازه وي ددنيا دخلکو دستور دی چې یوه اندازه زیات شی ته په ډیروالی قائل وی او تر هغه یل زیات شی زیات نه بولی، یو په ظاهره ژور شی ډیر ژور بولی یوه دا خبره هم ده چې په هغه زمانه کی په عربو کی تر زرو زیات حساب نه وو لکه څنگه چې له ۱۰۰۰ زر کاله مخکی په دنیا کی د ۱۰۰ سیکرو ډیر اهمیت وو او نن؟ څنگه چې قران کریم دهغوی په ژبه وو او دهغوی له لهجې سره برابر وو بیا نو څنگه تر زرو زیات ویلای شوای؟ ځکه یې دهغوی د حساب اخیری درجه وویله دنورې ترقی لپاره الله جل جلاله دونه وویل چې ((تر دې هم زیات)) اوس تر دې دزیادت امکان نشته، کروړ، ارب، کهرب، نیل و سنگ او مها سنگ ټوله دی زیادت لاندی دې گواکی چې دقدر دشپې دفضیلت هیڅ حد نشته. (محمد رفعت قاسمی غفرله)

ایا په ټوله دنیا کښی په یوه شپه کښی دقدر شپه وی؟

مسئله: دمطالعو داخلاف په سبب سره په مختلفو مملکتو کې دقدر شپه

په مختلفو تاریخو وی په دې کې هیڅ مشکل نشته ځکه چې په هر ځای کې دقدر دشپې تاریخ وی په همغه شپه دقدر برکات حاصلیږي (والله سبحانه تعالی اعلم)

مسئله: کوم څوک چې دقدر په شپه دماخستن او سهار لمونځ په جماعت

سره ادا کړي بس دهمدې شپې ثواب یې پیدا کړ چې زیات عبادت وکړ زیات ثواب ورکول کیږي. په صحیح مسلم کښی له عثمان غنی رضی الله

تعالی عنه څخه روایت دی چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم وویل: کوم

شخص چې دماخستن لمونځ په جماعت سره ادا کړي گواکې دنیمې شپې

دقیام ثواب یې پیدا کړ او چې دسهار لمونځ هم په جماعت سره ادا کړ

گواکې دتولې شپې دقیام او عبادت ثواب یې حاصل کړ. (معارف القرآن ص ۷۹۲ توك ۸)

دقدر دشپې معنی

دقدر معنی شرف او عظمت ده. ودې شپې ته لیلة القدر ویل ددې شپې

دعظمت په وجه ده حضرت ابوبکر وراق رحمة الله علیه ویلی دی چې ودې

شپې ته لیلة القدر (دقدر شپه) ځکه ویل کیږي چې دکوم شخص تردې

شپې مخکې دې علمی په وجه هیڅ قدر او قیمت نه وو. په دې شپه دتوبې

، استغفار او عبادت په وجه داشخص هم دقدر او شرف خاوند کیږي.

دقدر بله معنی تقدیر او حکم هم کیږي ددی معنی په اعتبار دلیلة القدر

دویلو وجه داده چې په دې شپه دتول مخلوق لپاره کوم ازلی تقدیر لیکل

کیږي دبنده چې کومه برخه له دې رمضان المبارک تر بله رمضان پورې ده

هغو ملائکو ته حواله کیږي کومی چې دتدبیر او تنفیذ لپاره مامورې دی

، کوم علماء کرام چې له لیلة المبارکة څخه دشعبان پنځلسمه شپه مرادوی

، دهغې تطبیق دادی چې ابتداء فیصله دامورو په اجمالی شکل په دې شپه

کيږي او تفصيلات يې د ليله القدر په شپه کوم چې درمضان المبارک په مياشت کښې ده ليکل کيږي ددې تائيد د حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنه په يوه قول سره کيږي، چې الله جل جلاله د ټول کال د امورو فيصله د برات په پنځلمسه شپه کوي بيا د قدر په شپه د فيصلې مطابق فرشتو ته سپارل کيږي. (تفسير مظهری)

دامو مخکې هم ليکلې وو چې د امورو د فيصلې په دې شپه مطلب دادی چې په دې کال کې چې کوم امور نافذ کيږي، هغه له لوح محفوظ څخه نقل کيږي او ملائکو ته حواله کيږي او اصلاً خوداتول تقدیرونه په ازل کښې ليکل شوي دي. (معارف القرآن ص ۷۹۲ ټوک ۸) ۹۳

د قدر شپه ده؟

درمضان المبارک په شپو کښې يوې شپې ته د قدر شپه ويل کيږي چې ډيره د خير او برکت شپه ده په قران کریم کې دا شپه تر زرو شپو بڼه بلل شوی ده زر مياشتې درې اتيا کاله او څلور مياشتې کيږي نيکبخته ته دی هغه څوک چې داشپه په عبادت کې تيره کړي او د ابرکات يې نصيب شي گواکې درې اتيا کاله څلور مياشتې يې په عبادت کښې تيري کړي، او دزياتوالي يې حال نه دی معلوم چې زر مياشتې تر څو مياشتو افضل دی (د عربو په محاوره کښې تر زرو زيات عدد نه وو) الله جل جلاله په حقيقت سره ډير لوی انعام پر خپل قدر من مخلوق کړی دی په در منثور کې له انس رضی الله تعالی عنه څخه روايت نقل شوی دی چې نبی کریم صلی الله عليه وسلم وويل: د قدر په شپه الله جل جلاله زما پر امت يو خاص رحمت کړی دی چې پر نورو امتونو باندې نه وو په دې باره کې مختلف روايات دي چې ددې نعمت سبب څه وو. په ځينو احاديثو کې راغلی دی چې نبی کریم صلی الله عليه وسلم د تيرو امتو عمرونو ته فکر وکړ چې ډير زيات وو په دې خفه

شو چې زما دامت عمرو نه ډير کم دی او په دې کم عمر کې ددومره زيات عبادت امکان نشته ، کله چې نبي کریم صلی الله عليه وسلم خفه شو نو الله جل جلاله ددې مبارکې شپې برکت يې امت ته ور په برخه کړ ، که کوم نيکبخته دقدر (لس کاله يوه دقدر شپه) عبادت وکړ تردرې اتيا کاله څلورو مياشتو څخه هم زياتيرې . په بعضو رواياتو کې راغلی چې نبي کریم صلی الله عليه وسلم دبنی اسرائیلو ديوه شخص ذکر کاوو ويې ويل چې زرمياشتی يې جهاد کړی دی داصحاب کرامو ورباندې غبته پيدا شوه الله جل جلاله ددوی دجبري لپاره داشپه ورکړه په يوه روايت کې راغلی دی نبي کریم صلی الله عليه وسلم دبنی اسرائیلو دڅلورو اشخاصو ذکر وکړ: حضرت ايوب حضرت زکريا حضرت حذقیل او حضرت يوشع عليهم السلام چې دې ټولو انبياؤ اتيا کاله دالله جل جلاله په عبادت کې تير کړی وو او ديوې زرې برابر يې هم دخدای جل جلاله نافرمانې نه ده کړي .

ودی ته صحابه کرام حيران شول بيا حضرت جبرائیل عليه السلام حاضر شو او دقدر سورة يې ووايو ، له دې څخه علاوه نو هم مختلف روايات شته . دداسې قسم درواياتو دا اختلاف وجه اکثره دا کيږي چې کله دمختلفو واقعاتو وروسته کوم ايت نازل شې ټولو ته ئي نسبت کيدلای شي په هر صورت دسورة دنازلیدو وجه که هر څه وی لیکن دامت محمدی صلی الله عليه وسلم لپاره دادالله جل جلاله ډير لوی نعمت دی ، داهم دالله جل جلاله يوه خاصه عطيه ده او دعمل کولو تو فیق هم تر هغه جل جلاله پوری موقوفه دی . (فضائل رمضان المبارک ص ۳۵ زمظاهر الحق جدید ص ۲۷۹ ټوک ۷)

دکټې شپه

ددې شپې دفضيلت لپاره که څه هم مستقل سورة نازل شوی دی له دې سره سره دوه حدیثونه دنمونې په ډول ذکر کول غواړم:

عن ابى هريرة رضى الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من قام ليلة القدر ايمانا واحتسابا غفر له ما تقدم من ذنبه (رواه بخارى ومسلم)

ژباړه له حضرت ابو هريرة رضى الله تعالى عنه څخه روايت دي چې نبى كريم صلى الله عليه وسلم وويل چا چې د قدر شپه له ايمان سره د عبادت په نيت وکړه له دې څخه مخکې گناهونه ټول ورته معافېږي.

تشریح که چېرې د دنیا کاروبارې ته دا معلومه شي چې په فلانکې میاشت کېسې، مونږ ته نژدې په یوه ښار کېسې یوه میله جوړېږي چې تجارت پکېسې ډیره ښه گټه کوي چې یوه روپۍ لس روپۍ گټې او ټول کال بیاله تجارت څخه څوک خلاصیږي، تاسو فیصله وکړئ څوک به دا پرېږدي؟ که چېرې تاریخ ورته معلوم نه وي په ډیرو پوښتنو ضرور تاریخ معلوموي بیا هم که ورته معلوم نشي خوشې مخکې هلته ورځې چې دا زرينه موقعه راڅخه تیره نشي. اوس د نیکانو دمیلې هم د مؤمنانو لپاره یوه زرينه زمينه مساعده کړي ده، له دومره برکته سره ددې شپې میاشت هم معلومه ده، بیا دا هم معلومه ده چې په لسو اخيرو کې ده، شپه ئې ځکه نه ده معلومه کړي چې هغه څوک معلوم شي چې له خدای تعالی سره څومره محبت لري لکه نبی کریم صلى الله عليه وسلم چې به ددې شپې لپاره میاشتي میاشتي اعتکافونه کول، او چې معلومه شي چې ددې شپې پلټونکي څومره شپې قربانوي؟ (الترغيب والترهيب ص ۹۰ ج ۲)

د شپې روڼولو مطلب دادي چې عبادت وکړي. لمونځ، ذکر او داسې نور، او د ثواب د نيت مطلب ئې وي. د شپې روڼولو مطلب دادي چې عبادت وکړي، لمونځ، ذکر او داسې نور، او د ثواب د نيت مطلب دادي چې خاص د الله تعالی درضا لپاره کېسې نه دریا او غرور لپاره محض عاجزې اختيار کړي خطابی علیه الرحمة وایي: چې ددې مطلب دادي چې د ثواب یقین به یې وي

او په آرام زړه سره پر ځان تکلیف راوولی ، نه په قراره زړه سره ، ښکاره خبره ده چې څومره په اخلاص سره کښینی هغومره عبادت اسانه کیږي دا وجه ده چې څوک د الله تعالی په محبت کښی بوخت وي دهغه په عبادت کښی هیڅ مشقت نوي . دامعلومول هم ضروري ده چې په مخکنی ، حدیث او نورو حدیثو کښی چې د گناه ذکر ده د علماء په نزد گناه صغیره مراد ده ځکه چې په قران کریم کښی چې کله د گناه کبیره ذکر وشي ، ورسره ضرور د (الامن تاب) ذکر کیږي ، په دې بناء علماء کرام وایي چې گناه کبیره بغیر له توبې څخه نه معافېږي . نو ځکه کله چې په حدیث د گناه د معافیدو ذکر راشی علماء کرام یې په صغیره سره مقیده کوي . د توبې حقیقت دا دی چې پر تیرو گناهونو پښیمانی او په آئنده کښی دنه کولو عزم که چېرې لچا څخه گناه کبیره وشي دهغه لپاره ضروري ده چې که د قدر شپه یابله د قبولیت زرينه موقع وي باید ضرور دخپلو بد اعمالو څخه په پاک زړه سره په ټینگ عزم په زړه او ژبه سره توبه وکړي ترڅو چې الله تعالی له رحمت کامله متوجه شي له صغیره او کبیره هر قسم گناهونو څخه توبه وکاري ترڅو لوی خدای تعالی یې توبه قبوله کړي . (فضائل رمضان المبارک ص ۳۸) .

د ملائکورتب

عن انس رضی الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا كان ليلة القدر نزل جبريل في كبكبة من الملائكة يصلون على كل عبد قائم او قاعد يذكر الله عز وجل (كذا في المشكوة) .

حضرت انس رضی الله تعالی عنه له نبی کریم صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي چې د قدر په شپه حضرت جبرائیل علیه السلام د فرشتو (ملائکو) له یوې ټولې سره ځمکې ته را کوزیږي او دهغه شخص لپاره د خدای تعالی څخه درحمت غوښتنه کوي چې په عبادت او ذکر مشغول وي.

تشریح د حضرت جبرائیل علیه السلام راتگ له ملائکو سره په قران کریم کښی ثابت دي او په ډیرو احادیثو کښی هم په صراحت سره دا خبره ذکر شوی ده چې جبرائیل علیه السلام و ملائکو ته وظيفه ورکوي چې دهر ډاکر او شاغل کور ته لاړي شي او مصافحه (رو غیر) ورسره وکړي.

د حضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنه په حدیث کښی راغلی دي چې د جبرائیل علیه السلام په ویلو سره ملائکې سره جلا جلا شي او کوم کور کوچنی ، یالوی ، ځنگل او دښتی داسې چې مسلمان پکښی وي او هلته ملائکې د مصافحې لپاره نه شي ورتلای لډي څخه مراد د خیر دوعا هم ده او پخپله رو غیر هم ځینی مراد ده ، ځکه چې فرشتې منجسم نور ده ، دنور له وجې مور ته په نظر نه راځی محسوسیږي هم نه ، لکه څنگه چې مړه کیدونکی ته ملک الموت او نورې ملائکې راځي او خبرې ورسره کوي ، شاید چې نیکانو خلکو ته په نظر ورځی او محسوسیږي هم . (محدث نعت فاسی نقره)

مگر هغه کور ته نه داخليږي چې پکښی سپی څنډیر یا ناوړه تصویر وي د مسلمانانو اکثره کورونه داسې دي چې د خدای تعالی لډې عظیم نعمت څخه بې برخې دي ځکه چې یوازې د خیالي بنائست لپاره تصویرونه څروي ځکه چې تصویر لگونکی ډیر بد بخت وي ، چې دده په سبب سره ټول کور د خدای تعالی له رحمت څخه بې برخې کوي . (فضائل رمضان ص ۴۰)

د قدر د شپې د نامعلوم والي سبب

عن عبادة بن صامت قال خرج النبي صلى الله عليه وسلم ليخبرنا بليلة القدر فتلاحي رجالان من المسلمين فقال خرجت لآخبركم بليلة القدر فتلاحي فلان وفلان فرفعت وعسى ان يكون خيرا لكم فالتسموها في التاسعة والسابعة والخامسة (مسكوة شريف وبخاري).

ژباړه: حضرت عبادة بن صامت رضي الله تعالى عنه وايې چې نبي كريم صلى الله عليه وسلم ددې لپاره دباندي راووتې چې موږ ته دقدر دشپي خبر راكړي لکن ددوو مسلمانانو جنگ وو نبي كريم صلى الله عليه وسلم وويل چې زه ددې لپاره راغلي وم چې تاسوته دشب قدر په باره كښي خبر دركړم. لکن دفلانكي اوفلانكي په مينځ كښي جنگ وو چې دهغه په وجه يې تعيېن ورك شو يعنى له ذهنه يې ووتله يوازې دالله تعالى په علم كښي پاته شوه لهذا دنويشتم اوويشتم اوپنځه ويشتم په شپه كښي يې طلب كوي.

تشرېح په دې حديث شريف كښي درې مضامين دغور وړ دي ترټولو اهمه هغه دوو مسلمانانو جنگ وو داداسې بدشي دي چې ددې په وجه دهميشه لپاره دقدر شپه نامعلومه شوه يوازې دانه بلكه جنگ هميشه دډيرو بركاتو دمحرومي سبب كيږي. نبي كريم صلى الله عليه وسلم وايې چې ايا زه تاسوته تر صدقه، لمانځه اوترنورو افضل شى ونيسم؟ اصحاب كرام رضي الله تعالى عنهم ورته وويل، هو ضرور نبي كريم صلى الله عليه وسلم وويل ترټولو افضل په خپل مينځ كښي ښه سلوك دي اوپه خپل مينځ كښي جنگ دين ته نقصان رسوي لكه ځنگه چې په (بال صفا) سره دسروينبتان يو دم صفا كيږي دخپل مينځ دجنگ په سبب سره دين همدا سې صفا كيږي (يعنى نيك اعمال ختميري) نبي كريم صلى الله عليه وسلم دمسلمانانو آبرو و(عزت) خرابول بدترين او خبيث ترين سودبلى دي ليكن مونږ دجنگ په وخت كښي نه دمسلمانو دآبرو، نه دالله تعالى

او دهغه در رسول صلی الله علیه وسلم داوامیرو لحاظ کوو ، په یوه روایت کښی راغلی دي چې د برات په شپه دا الله تعالی عام رحمت ومخلوق ته متوجه کیږی . او په معمولی بهانو ومخلوق ته مغفرت کوي ، لیکن دوو خلکو ته مغفرت نه کیږی ، یو کافر او بل حاسد (ضد کوونکی) .

په یوه بل روایت کښی راغلی دي چې درې اشخاص دي د کومو چې لمونځ دقبلیدو پخاطر دیوه بالنبت په اندازه هم ترسره پورته کیږی . یوله هغو څخه هغه څوک ده چې له مسلمانانو سره جنگ کوي . (فتاویٰ رضوانی مبارک ص ۱۴۳)

بعض حضرات وايي چې له دغو دوو اشخاصو څخه چې په دې ځای کښی یې جنگ وو . دیوه نوم عبدالله ابن ابی حذر د او دبل نوم کعب بن مالک ؓ . (د شب قدر د نامعلوم والی) مطلب دادي چې ددې دوو خلکو د جنگ په سبب سره زما څخه دهغه د قدر د شپې د تعیین علم محوشو . له دې څخه معلومه شوه چې په خپل مینځ کښی جنگ ، نفرت او دشمنی کول ډیر بد شی دي . ددې په وجه سره سړی له برکتو او نعمتو څخه بې برخې کیږی .

د نبی کریم صلی الله علیه وسلم ددې وینا چې (شاید داستاسو لپاره بهتره وي) مطلب دادي چې د قدر شپه چې ماته متعینه شوی وه ، او اوس راڅخه هیره ده ، که چېرې ماتاسو ته ویلی وای تاسو به یوازې پر دې شپه اکتفا کړی وای اوس چې نامعلومه شوه یوازې دانه چې تاسو به ددې شپې دبیداره کولو لپاره سعی او کوشش وکړئ بلکه طاعت او عبادت به هم زیات وکړی ، کوم چې ښکاره ده چې ستاسو لپاره گټه ده . (مفتاح جز جدید ص ۲۸۷ ج ۱۲)

د قدر د شپې د پېوالی راز

کوم شی چې ډیر قیمتي او اهم وي هغه په ډیر محنت سره حاصلیږی . نو د قدر د شپې په شان داسې لوی دولت څنگه بیله محنته پلاس راځی .

ځکه چې د دې شپې تاریخ نامعلومه کړد نبي کریم صلی الله علیه وسلم قول دي چې (عسی ان یکون خیر لکم) څه معلومه ده د تاریخ په نه معلومولو کښی به ستاسو لپاره خیر وي (ابن کثیر ص ۵۳۴ ج ۴)

ښکاره خبره ده که چېرې تاریخ معلوم شوی وای بیا به یې دومره قدر او برکت نه وای او بل دا چې همدا شان بیا به یې بې قدرې سخته د بد نصیبۍ او بده خبره وه مفسر قران علامه ابن کثیر رح وایې چې د دې دیتوالی حکمت دادی چې د دې شپې طالب او شوقمن به د ټول رمضان المبارک د عبادت اهتمام وکړی. (ابن کثیر ص ۵۳۴ ټوک ۴)

که چېرې د قدر شپه معلومه وای نو ډیر کوتاه طبیعت خلكو به دنورو شپو بالکل اهتمام نه وو کړی او په دې صورت کښی د قدر د شپې په لټه د ډیرو شپو عبادت ور نصیب کیږی. یو حکمت یې دا هم دی چې ډیر خلک له گناه څخه بغير د دې شپې اهتمام نه کوی، د قدر د شپې د تعین په صورت کی که چېرې له چا څخه گناه شوی وای بیا به ډیره داندیشني خبره وای نبي کریم صلی الله علیه وسلم یوځلی مسجد ته تشریف یووړ ویې لیدل چې یو صحابی ویده وو، نبي کریم صلی الله علیه وسلم و حضرت علی رضی الله تعالی عنه ته وویل چې دا وینس کړه چې اودس وکړی، حضرت علی رضی الله تعالی عنه هغه راپورته کړ لیکن له نبي کریم صلی الله علیه وسلم څخه یې پوښتنه وکړه چې ته خو د خیر پکار کی ډیر تلوار کوی، تا ولی په خپله نه کړ پورته؟ نبي کریم صلی الله علیه وسلم وویل که چېرې دې سرې زما له وینا څخه انکار کړی وای، زما له وینا څخه انکار کفر ته مفضی کیږی. او ستا له وینا څخه انکار کفر ته نه مفضی کیږی، نو ځکه الله جل جلاله داشپه پټه کړه خلک د خدای جل جلاله له رحمنه څخه بې برخې نه شي، که چېرې په تعین سره یو چا گناه کړی وای، د ابه یې ډیره د نافرمانۍ

خبره وای ، یوه وجه داهم کیدای شي چې که چېرې داشپه له چا څخه اتفاقا پاته شوی وای نو په راتلونکو شپو کې به یې افسوس کاوو او دهیڅ شپې عبادت به یې نه وای په نصیب شوی لیکن اوس خو اقلادرمضان المبارک یوه یادوې شپې دهر چا په نصیب کیږي. یوه نکته داهم ده چې څومره شپې په دې طلب کې تیری شي ددې ټولو مستقل ثواب ورکول کیږي ، له دې څخه علاوه نورې گټې هم لري ، دداسې امورو په وجه کې دالله جل جلاله عادت داسې جاری دی چې اهم شيان یې پټ کړي دی لکه اسم اعظم ، دجمعی دورځی خاص ساعت او داسې نور شيان الله جل جلاله پټ کړي دی ، داهم ممکنه ده چې دجنگ په وجه دشب قدر تعیین له مینځه تللی وي او دنورو مصالحو مذکورو و څخه دهمیشه لپاره تعیین نه وي . (بستان رمضان ص ۲۲)

دقدر دشپي علم حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته

ورکړل شوی وو

نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته دقدر دشپي علم ورکړل شوی وو (ورته معلوم وو) هغه صلی الله علیه وسلم داصحاب کرام رضی الله عنهم ته دخبر ورکولو لپاره له خپل کور مبارک څخه راووت کله چې یې ولیدل چې ددوو مسلمانانو په مسجد نبوی کې جنگ دی دجنگ دختمولو لپاره یې کوشش وکړ هغه وو چې له ذهن مبارک څخه یې ددې شپې تعیین له مینځه ولاړ داوو دجنگ قباحت چې په سبب سره ئې داسې زرینه موقع له لاسه ووتله. له دې څخه معلومیږي چې دمسلمانو په مینځ کې جنگ کول خدای جل جلاله ته ډیر منفور (ناخوښ دی) له دې سره سره له ډیرو نعمتو او ورځمنو څخه دې برخې کیدو سبب گرزی ، باید ورڅخه ځان وژغورو ، له حضرت محمد صلی الله علیه وسلم څخه دهیریدو په سبب سره بل خیر او برکت هم رامینځ ته شو ، لکه څنگه چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم

پخپله ویلی دی چې د قدر د شپې په لټولو سره دامت ډیر د خیر او برکت خبره ده. او ددې شپې فکر او طلب کول یو بل مستقل نعمت دی چې که چېرې داشپه معلومه وای د نعمت به نه وای. (انوار الباری شرح البخاری ص ۱۳۱ ټوک ۲)

علامه زمخشری رح ویلی دی چې شاید د قدر د شپې د پدیدو سبب داوی چې هغه څوک چې ددې شپې په تلاش کی وی دکال ډیرې شپې روڼوی ترڅو یې ددې ټولوشپو عبادت په نصیب شی بل داچې که چېرې معلومه وای خلکو به خاص په دې شپه عبادت کاوو ډیر خیر او برکت خاوندان کیدل به، دنورو شپو په عبادت کی به یې کوتاهی کوله. ځکه داشپه پته شوه (عمدة القاری ص ۲۲۳ ټوک اول)

ایا د قدر شپه اوس هم باقی ده

حضرت مولانا انور شاه کشمیری رح صاحب محدث دار العلوم دیوبند ویلی دی چې په حدیث کی چې ((فرفعت)) لفظ راغلی دی دلته د قدر د شپې بالکل ختمیدل ورڅخه مراد نه دی بلکه د تعیین علم یې پورته شوه. که چېرې د قدر شپه پخپله نه وای نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم چې ددې شپې د تلاش لپاره کوم حکم کړی ددې څه فائده ده؟ (انوار الباری ص ۱۳۱ ټوک ۲)

پنځه شیان پته شوی دی

د شپ قدر د شپې قطعی تعیین ځکه نشته. چې کوم شخص پر دې شپه خاص اکتفاء ونکړی. په دې شپه چې یې کوم عبادت کړی وی تر زرو میاشتو په ښه بللو سره به له نورو عبادت څخه محروم شوی وای. ځکه چې ویل به یې چې خدای جل جلاله راته داسې درجه راکړی ده چې په سبب سره یې جنت ته داخلېږم. ترڅو چې په عبادت کی سست او له الله جل جلاله څخه غافل نه شی ځکه داشپه پته شوه. د معلومتیا په صورت کی به خلکو دنیوی خواهشات پوره کول. امید به یې وو چې د قدر شپې عبادت کافی

دی ، دا ډیر د هلاکت خبره ده ، ځکه نو الله جل جلاله خلگ له خپلو عمرو
 څخه هم بې خبره کړل که چېرې چاته معلومه وای چې زه به په فلانکې تاریخ
 مرم ، بس ددې خواهشات به یې پوره کول او په اخیر کې به یې توبه ایستله
 عمر یې ځکه نامعلومه کړ چې هر انسان (مسلمان) همیشه په ویره کې وی
 ښه اعمال کوی ترڅو دا خرت سعادت ور په برخه شی ، نبی کریم صلی الله
 علیه وسلم ویلی دی چې پنځه شیان یې د پنځو شیانو په وجه پټه کړل ؛
 اول : دخلگو پر عبادت د خدای جل جلاله رضامندی ښکاره کول
 دوهم : دخلگو پر گناهونو خپل قهر او غضب ښکاره کول
 درېیم : وسطی لمونځ په نوزو لمونځو کې
 څلورم : خپل دوستان په عامو خلگو کې
 پنځم : درمضان المبارک په میاشت کې د قدر شپه . (غتبه الطالبین ص ۳۸۰)

بدنصیبه څوک دی ؟

د دنیا دخلگو په نظر خو هغه څوک ډیر ناپوه او بدنصیبه او محروم هغه
 څوک دی چې د کاروبار میاشت هسې بې گټې تیروي لیکن د نبی کریم
 صلی الله علیه وسلم په نزد تر ټولو بدنصیبه هغه څوک دی چې د نیکیو
 زرینه موقع له لاسه ورکړی او هیڅ عبادت نه کوی لکه چې وایې :

عن انس رضی الله تعالی عنه قَالَ دَخَلَ رَمَضَانَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ هَذَا الشَّهْرَ قَدْ حَضَرَ كُمْ فِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ مِنْ حَرَمِهَا
 فَقَدْ حَرَّمَ الْخَيْرَ كُلَّهُ وَلَا يُحْرَمُ خَيْرُهَا إِلَّا مَحْرُومٌ . (ابن ماجه ص ۱۲۰ ټوک ۲)

حضرت انس رضی الله تعالی عنه روایت کوی چې یو ځلی درمضان
 المبارک میاشت راغله نبی کریم صلی الله علیه وسلم وویل تاسو ته
 دامیاشت راغله په کوم کې چې یوه شپه تر زرو میاشتو بهتره ده ، کوم

څوک چې د دې شپې له برکته بهې برخې شو ګواکې له ټولو برکتو بهې برخې شو، او له دې څخه محروم هغه څوک دی چې په رښتیا محروم دی.

یوازې دایمان د کموالی او بدنصیبۍ خبره ده، کله نو د یوې شپې روڼول څه خبره ده؟ ایا اکثره خلګ ټوله شپه وینن نه وی؟ ایا اتلس اتلس ساعته مسلسل خلګ په خورلو څښلو او کارونو بوخت نه وی؟ مګر ژړا پر دې ده چې د خدای جل جلاله درضا لپاره به څوک پورته شی، د مرګ مخکې ژوند لپاره خو دا ټول تیاری او بندوبست کوی لیکن د مرګ وروسته ژوند لپاره به څوک تیاری وکړي؟ باید ټول د مرګ لپاره تیاری وکړو او توبه برابره کړي، چې څوک بهې نه کوی دهغه په بد بختی کې څه شک دی؟ چې څوک د شپیتو یا او یا و کلو د ژوند لپاره شپه او ورځ پر ځان یوه کوی په یو رنگه روزی (رزق) پیدا کوی، لیکن دلکو او کروړو د ژوند لپاره نه بلکه د بې شمیره کلونو د ژوند لپاره هیڅ نه کوی. نبی کریم صلی الله علیه وسلم د دې شپې د پیدا کولو لپاره درمضان المبارک لمړی لس ورځې اعتکاف وکړ، بیایې لس ورځې اعتکاف وکړ چې په دې شلو ورځو کې ئې شب قدر پیدا نکړ بیایې په اخیرو لس ورځو کې اعتکاف وکړ او ټول عمر یې بیا دا داخیری لس ورځې اعتکاف کاوو. (رمضان عشری دی؟ ص ۱۵۷ د مشکوٰۃ شریف په ج ۱ ص ۱۸۲)

څه معلومه ده چې د شپې داخري برخه به شب قدر وي

ځینی خلګ دا فکر کوی چې ټوله شپه روڼول مشکل کار دي، او په لږ پور ته کیدو کېنې څه فائده ده؟ ځکه نو ټوله ویده وي. دا غلطه ده ځکه چې که اکثره شپه روڼه کړي، انشاء الله د دې شپې فضیلت به یې نصیب شی، او ټوله شپه روڼول څه مشکل ده؟ مور او تاسو وینو چې په تیره روژه کېنې څومره خلګ ژوندي و خو تل نشته، او دهغوی لپاره هغه اخیری میاشت دروژې وه، مور څه خبر یو چې په راتلونکې میاشت کېنې به څوک ژوندي

وي؟ د دې لپاره که چېرې یوه بیا دوي شپې روڼې کړو څومره لویه خبره ده که ټوله شپه نشو روڼولای اکثره حصه خو باید روڼه کړو، او که اکثره روڼوو باید اخیری حصه روڼه کړو ځکه چې په دې وخت کېنې په عبادت کېنې اسانتیاوي او دا حصه د شپې تر لمرنې حصې افضله هم ده. (رمضان ختی ده ۱۲۳)

د خدای تعالی حکمت

که چېرې مسلسل د لسو یا پنځو شپو دروڼولو حکم شوی وای، ډیرو خلکو به د اهمت نه وای کړی که بې کړی وای هم صحت او بدن ته ډیر تاوان و. ځکه نو الله تعالی په طاق شپو کېنې (یو ویشتم، درویشتم) یعنی یوه شپه استراحت او بله شپه عبادت د اتقسیم به په داسې ډول سره کړی دي چې هم عبادت کیدلای شی او په بله کېنې استراحت او آرام کیدلای شی ځکه نو بدن ته هم کوم نقصان نه رسیری. (روژه مبارکه ختی ده؟ ص ۱۵۹)

د قدر شپه کله راځي؟

عن عائشة رضی الله عنها قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
تَحْرَوُا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْوَيْلِ مِنَ الْعَشْرِ الْآخِرِ مِنْ رَمَضَانَ. (مشکوٰۃ شریف عن البخاری شریف)
حضرت عائشة رضی الله عنها له نبی کریم صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي چې ویل یې: د قدر شپه درمضان المبارک د اخیرو لسو په طاق شپو کېنې لټوی.

تشریح د علما په نزد د اخیری لسو له یو ویشتم څخه شروع کیږي عامې میاشتی (۲۹) او یا (۳۰) شپې وي د دې حساب په مطابق د حدیث له رویه، (۲۹، ۲۷، ۲۵، ۲۳، ۲۱) شپو کېنې شب قدر لټول پکار ده میاشت که (۲۹) یا (۳۰) وي فرق نه کوي.

۱.۵: حضرت ابوذر رضی الله تعالی عنه وایې چې ماله نبی کریم صلی الله علیه وسلم څخه پوښتنه وکړه چې د قدر شپه د نبی کریم صلی الله علیه

وسلم تر زمانې خاص ده يا وروسته هم وي؟ نبي کریم صلی الله عليه وسلم وويل چې تر قيامته پورې شته بيا می پوښتنه وکړه چې درمضان المبارک په کومه حصه کېښی ده؟ نبي کریم صلی الله عليه وسلم وويل په عشره او اول، او عشره دوهم کېښی يې تلاش کړه. بيانې کریم صلی الله عليه وسلم په خبرو مشغول شو چې بيا مي موقع پیدا کړه ومي پوښتل چې د عشره په کومه برخه کېښی ده. نبي کریم صلی الله عليه وسلم دومره ناراضه شو چې نه لږې څخه مخکې دومره غصه شوی وو او نه وروسته، او ويې ويل چې که د الله تعالی مقصود ښکاره کول وای ولي يې پتوله بس داخير لسو په طاق شپو کېښی تلاش وکړه او نوره پوښتنه مه کوه دامام ابو حنیفه رحمه الله قول دي چې د قدر شپه په ټول رمضان المبارک کېښی دائره ده. صاحبين وايي چې په ټول رمضان کېښی يوه متعینه شپه ده خو معلومه نه ده دامام شافعي رحمه الله راجح قول دادې چې يوويشتم په شپه زيات احتمال پکېښی ده امام مالک رحمه الله او امام احمد حنبل رحمه الله وايي درمضان دا خبرو لسو په طاق شپو دائره ده چې کله په يوه شپه او کله په بله شپه وي.

د جمهورو علماء رايې داده په اوويشتم زيات اميد دي په هر صورت دهر شخص دخپل همت موافق په ټول کال کېښی تلاش کول پکار ده، ممکنه ده له رمضان المبارک دباندې وي، که دامشکل وي درمضان المبارک اخبرې طاق شپې خو ضروري ده چې زونې شی، ښه داده چې اخبرې عشره ټوله روڼه شی، که داهم نه وي داوويشتم شپه خولازمی چې روڼه شي که له چاسره دخداي تعالی خاص رحمت ملگری شی او دانعمت يې په نصیب شی د دنیا تر ټولو خوښيو اولی ده که پیدانه شی بياهم له اجر څخه خو خالی نه ده بايد هر مسلمان ورور د ماښام او ماخستن لمونځ په جماعت سره ټول کال اداء کړي، ممکنه چې د شپ قدر په شپه يې هم د المونځونه په جماعت سره

وشي چې د ډيرو جماعتونو ثواب به يې په نصيب شي . دخداي تعالي
خومره لوي انعام دي چې د دېن په کار کښي چې کوشش وکړي که يې خاص
مقصود حاصل نه شي خوبيا هم دکوشش اجرور کول کيږي .
(فضائل رمضان المبارک له ص ۳۹ تر ص ۴۷)

اووه عدد او دقدر شپه

حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہ وايي چې دقدر دشيپي دپيدا کولو
لپاره په طاق عددو کښي فکر وکړئ او اووه عددو ډير موزون او برابر په
نظر راغلو . کله چې مې په اووه عددو کښي فکر وکړ راته معلومه شوه چې
اسمانونه هم او ځمکې هم دي ، دريا بونه هم اووه دي دصفا او مروا ترمينځ
سعي هم اووه واره کيږي پر کعبه طواف هم اووه واره کيږي ، او شيطانان هم
په اووه ډيرو ويشتل کيږي دانسانو تخليق هم پر اووه اندامو شوي دي ،
دانسان رزق هم اووه دانې ده دانسان په مخکې غارونه هم اووه دي : دوه
غوږونه ، دوې سپر مې دوې سترگې او يوه خوله ، درحم حالتونه هم اووه
دي دقران کریم قرائتونه هم اووه دي سجده هم پر اووه اندامو کيږي ددورځ
دروازې هم اووه دي ددورځ نمونه هم اووه دي ددورځ طبقې هم اووه دي
اصحاف کهف هم اووه دي دعاد قوم هم په اووه شپو کښي په هوا (باد) هلاک
شول ، يوسف عليه السلام هم اووه کاله په زندان کښي تير کړل ، د يوسف
عليه السلام په قصه کښي ذکر شوي غوايي هم اووه دانې وو ، وچکالي او
هم اووه کاله وه آبادي هم اووه کاله وه (دمصر دپاچا خوب او د يوسف عليه
السلام تعبير ته اشاره ده) پنځه وخته لمونځونه اولس رکعته کيږي او الله
تعاليٰ وايي چې له حج وروسته اووه روژې ونيسي ، دنسب له مخې له اووه
قسم بنځو سره نکاح کول حرام دي نبي کریم صلی اللہ عليه وسلم وايي چې
کله سپي په يوه لوبښي کښي خوله ووهي بايد اووه واره پر يمنځل شي ،

لمړې په خاورو اوبيا په اوبو سره په سورة انا انزلنا كينى ترسلام لفظ پورې اوويشت حروف دي حضرت ايوب عليه السلام په مصيبت كينى اوه كاله مبتلاء ؤ حضرت عائشة رضى الله عنها وايي چې كله زه نبى كريم صلى الله عليه وسلم په نكاح كولم زه داوو كلو وم اودگرمى ورځى هم اووه وي درې دپهاگن ورځې اوڅلور دچست ورځى دي (دا په هندي حساب سره دي). اوپه همدې ورځو كې گرمې پاى ته ورسیده نبى كريم صلى الله عليه وسلم وايي چې زما دامت شهيدان هم اووه رنگه دي: (۱) چې دخداى تعالى په لاره كينى مړشى (۲) چې دطاعون له مرضه مړى شى (۳) چې دسل له مرضه مړشى (۴) چې په اوبو كينى غرق شى (۵) چې په اور كينى وسوځل شى (۶) چې داسهال (امل) په مرض مړشى (۷) هغه بنځه چې پراولاد مړه شى. الله تعالى قسم هم پراوو شيانو كړى دي (۱) په لمر (۲) دخاښت په وخت (۳) په سپوږمۍ (۴) په شپه (۵) په ورځ (۶) په اسمان (۷) په هغه ذات چې ځمكى او اسمانونه يې پيدا كړى دي (داتول شيان اووه اووه دي). دحضرت موسى عليه السلام اوږدوالى هم اووه گزه وو او دعصا اوږدوالى يې هم اووه گزه وو.

په زړه پورې نتيجه

لدي بيان څخه ثابته شوه چې داتول شيان الله تعالى اووه اووه پيدا كړى دي نو شايد چې درمضان المبارك په اخبرې عشره كينې دقدر شپه د اوويشتم په شپه وي. په قران كريم كينى د (سلم هي حتى مطلع الفجر) كينى دهى لفظ له اوويشتم لفظ وروسته راغلى دي له دې څخه هم معلومېږي چې دقدر شپه په اوويشتم درمضان المبارك. (غنية الطالبين ص ۳۷۸).

د (۲۲) وويشتم په شپه دقران كريم ختمول څنگه دي ؟

سوال درمضان المبارک داخيري عشره په طاق شپو کې دقدر دشپي دپلټلو حکم شوي دي. نو هر کال ددې مياشتې په اوويشتمه شپه خاص عبادت کول ددې شپې خاص قدر کول او قرانکریم په دې شپه کې ويل بدعت دی کنه؟ خاص په دې شپه کې زيات عبادت کول او دحافظانو کرامو دقرانکریم ختمول په دې شپه کې څنگه دي؟

جواب دقدر شپه داخيري عشره په طاقو شپو کې دتلاش کولو حکم شوی دی لیکن ډيرو علماؤ له قرانو څخه داوويشتم شپې ته ترجیح ورکړی ده او غالب گمان هم دادی چې داوويشتم شپه ده. لیکن پردې باندی یقین کول صحیح نه دی چې نورې شپې دظن غالب پر بناء نفی کړي. که چېرې داوويشتم په تراویح کې ختم دقران کریم وشي دامستحب دی. لیکن په یقیني توگه دا دقدر شپه بلل او نورې شپې نفی کول بالکل غلط دی. باید ختم هم دهمیشه لپاره په دې شپه کې التزام ونه شي، عبادت، تلاوت، لمونځ او په اجتماع سره په مساجدو کې ادا کول بدعت او مکروه دی. (فتاوی محمودیه ص ۸۹ توك ۱۱)

دقدر دشپي علامې

وَمِنْ أَمَارَاتِهَا أَنَّهَا لَيْلَةٌ بُلْجَةٌ صَافِيَةٌ سَاجِيَةٌ لَا حَارَةً وَلَا بَارِدَةً كَانَ فِيهَا قَمَرًا سَاطِعًا وَلَا يَتَحَلُّ أَنْ يَرْمَى بِهِ تِلْكَ اللَّيْلَةَ حَتَّى الصَّبَاحِ وَمِنْ أَمَارَاتِهَا أَنْ الشَّمْسُ تَطْلُعُ صَبِيحَتِهَا لَا شَعَاعَ لَهَا مُسْتَوِيَةٌ كَأَنَّهَا الْقَمَرُ لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَحَرَّمَ اللَّهُ عَلَى الشَّيْطَانِ أَنْ يَخْرُجَ مَعَهَا يَوْمَئِذٍ.

(درمنثور عن احمد والبيهقي)

ژباړه: ددې شپې له نورو علاماتو سره سره یوه علامه دا هم ده چې داشپه به روڼه او روښانه وی پاکه او نرمه، نه ډیره گرمه (توده) نه ډیره یخه (سړه) بلکه معتدله به وی، گواکې دانوارو دډيروالی له وجې به سپوږمۍ

روښانه وی ، په دې شپه کې ترسهاره شیطانان په ستورو نه ولی ، یوه علامه یې داهم ده چې ددې شپې په سهار چې لمر راخیژی بيله له شعلو څخه به وي ، بالکل روښانه به وي لکه دڅوارلسم سپوږمۍ ، الله جل جلاله په دې له لمرراختلو شیطان منع کوی (د نورو ورځو په خلاف ځکه چې د لمر له راختلو سره شیطان هم ښکاره کیږي)

تشریح: په دې حدیث شریف کې د قدر د شپې یو څو علامې ذکر شوي دي چې وضاحت ته یې احتیاج نشته ، له دې څخه علاوه په ډیرو احادیثو کې مختلفې علامې ذکر شوي ، همداشان دهغو نیکبختو له اقوالو څخه چې ددې شپې فضیلت یې په برخه شوی دی ، ډیر مهمه علامه داده چې کله په دې شپه سهار لمر راخیژی او بغیر له شعلو څخه راخیژی دا علامه همیشه وی ، له دې علاوه نورې علامې ضروري او لازمي نه دي . (فضائل رمضان ص ۴۸)

په احادیثو کې د قدر د شپې ډیرې علامې ذکر شوي دي ، په کومه شپه چې دا علامې پیدا شوي ښکاره خبره ده چې دا د قدر شپه ده .

۱- تر ټولو صحیح علامه ددې شپې داده چې کله ددې شپې په سهار لمر راخیژی بالکل داسې وي لکه دڅوارلسم سپوږمۍ تر عامو ورځو یې رڼا یوڅه کمه وي . (عینی شرح بخاری ص ۳۲۵ ټوک ۵)

دا علامه ډیرو خلکو ازمويلې ده او همیشه پیدا کیږي .

۲- داشپه خلاصه او روښانه وي (مسند احمد رواه العینی ص ۳۲۵)

۳- داشپه نه ډیره گرمه نه ډیره یخه وي (ابن کثیر ص ۴۳۱ ټوک ۴)

۴- په دې شپه کې ستورې لر او برنه غورزیږي (ابن کثیر ص ۴۳۱ ټوک ۴) = ۱۱۰

۵- امام ابن جریر طبری رحمه الله له بعض اکابر و څخه نقل کوی چې په دې شپه کې هر شی په ځمکه پروت وي او سجده کوی او بیا بیرته خپل

اصل ته ردیږي (عینی ص ۳۲۵ ټوک ۵)

- ليکن داشيان هر چاته نه معلوميري که څه هم ډيره توجه ورته وکړي
- ۶- بعض علماء و دتجربي له مخې ويلى دي چې په دې شپه کې دسمندرونو (دريابونو) او څاهگانو تروى او په خوږې وى العرف الشدى ص ۳۳۷
- داهيڅ دحيرانتيا خبره نه ده . په دې شپه کې دخداى جل جلاله درحمتونو په لړۍ کنبى مسلسل بارانونه هم شروع کيږي ، دانه ده ضرورى چې هر وخت او په هر ځاى کنبى وى .
- ۷- بعضو خلگو ته يو قسم خاصه روښنايې هم په نظر راځي ليکن هغه خپل حالات لري ، دا کومې خاصې علامې نه لري بايد عامو خلگو ته نه شي پيدا (رمضان خشى ده؟ ص ۱۶۰)

دقدر دشپي اعمال

عن عائشة رضى الله عنها قالت قلت يا رسول الله صلى الله عليه وسلم
 أَرَأَيْتَ إِنْ عَلِمْتَ أَى لَيْلَةٍ لَيْلَةُ الْقَدْرِ مَا أَقُولُ فِيهَا قَالَ قُولِى اللَّهُمَّ إِنَّكَ
 عَفْوٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّى (ترمذى وفى المشكوة)

ژباړه: حضرت عائشة رضى الله عنها له نبى كريم صلى الله عليه وسلم
 څخه پوښتنه وکړه: اى دخداى تعالى رسوله! که چېرې ماته دقدر شپه
 معلومه شي بايد کومه دعا وکړم نبى كريم صلى الله عليه وسلم ورته وويل:
 ته دادعاو کړه: اى لويه خداى جل جلاله بې شکه چې ته معاف کونکى بې
 اوتنه عفو خوښوي ، نوماته هم معافي وکړي (ترمذى مشكوة).

تشریح: دا ډيره جامعہ دعا ده ، چې له الله تعالى څخه دگناهونو دمعاقولو
 غوښتنه کيږي . او هغه بې انشاء الله معافوي . له دې څخه ښه خبره بله
 کومه ده (فضائل رمضان ص ۴۹).

عبدالمطلب رضی اللہ تعالیٰ عنہ ته وویل : ای عباسه ! ای زما قدرمنه اکا ! ایا زه ستا په وړاندې یوه دقدر وړ او قیمتې تحفه وړاندې کړم ؟ آیا زه تاته یوه خاصه او مهمه خبره وکړم ؟ آیا زه ستا لپاره لس کارونه اولس خدمتونه وکړم ؟ یعنی یو داسې عمل درته وښیم چې تاته لس فائدي ورسوي دا یو داسې عمل ده چې په کولو سره به یې خدای تعالیٰ ستا مخکې ، وروسته ، زرې ، نوې ، هیرې ، پیاد ، صغیره ، کبیره ، پتې ، اوبښکاره گناوې معاف کړي دا عمل صلوة التسیح دي ، ای گرانه اکا ! که چېرې کولای شي چې هره ورځ دالمونځ وکړې ډیره ښه ده اودا که نه وي دهرې جمعې په ورځ ، که نه نو په کال کېنې یې یو ځلې کوه که داهم نه شي کولای په ټول عمر کېنې خويې یو ځلې ضروري وکړه (ابوداؤد ابن ماجه).

پدې لمانځه کېنې یوه خاصه باریکي

حضرت شاه ولی الله محدث دهلوی رحمه الله دصلوة تسیح په باره کېنې یوه خاصه باریکي لیکلې ده چې حاصل یې دادی چې له نبی کریم صلی الله علیه وسلم څخه په لمانځه کېنې ډیر اذکار ثابت شوي دي (خصوصا په نقلې لمونځو کېنې دالله تعالیٰ دهغو بندگانو لپاره چې ، په لمونځونو کېنې داسې اذکار نشې ویلای ، ترڅو چې له دې مبارکو اذکارو څخه یې برخې نشې نو یې صلوة التسیح لمونځ پیدا کړ ځکه چې په دې کېنې د خدای تعالیٰ ذکر ، تسیح او تحمید په زیات شمیر سره راغلی دي ، لکه څنگه چې دایوه کلمه په وار وار ویل کیږي ځکه و عامو خلکو ته مشکل نه وي .

دصلوة التسیح خاص تاثیر

دلمانځه په سبب سره گناهونه معافيدل اود معصياتو له ناپاكي څخه پاکيدل په اصولي توگه له قران کریم څخه ثابتيږي: (وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ) (سورة هود باره ۱۲) ليکن په دې تائير کښي چې د (صلوة التسبيح) خاص مقام او مرتبه ده، د حضرت عبد الله بن عباس رضی الله تعالی عنه په پورتنې حديث کښي ذکر شوي ده، يعنی ددې لمانځه په سبب سره الله تعالی دينده، مخکې، وروسته، زړې نوې هيرې، يا دې، صغيره، کبيره پتې او ښکاره ټولې گناوې معافوي. او په يوه روايت کښي راغلي دي چې نبي کریم صلی الله عليه وسلم يوه صحابي (حضرت عبد الله بن عمر رضی الله تعالی عنه ته د صلوة تسبيح له ښوولو وروسته وويل:

(فَأَنْتَ لَوْ كُنْتَ أَكْثَرَ أَهْلِ الْأَرْضِ ذَنْبًا غُفِرَ لَكَ بِذَلِكَ)

يعنی که ته چېرې تر ټولو گنهگار شې، بيا هم ددې لمانځه په برکت سره به تاته الله تعالی بخښه وکړي. (معارف الحديث ص ۳۷۳ ج ۳) د بعض محققينو علماؤ قول دي چې له دې قدر او فضيلت معلوميدلو وروسته که څوک د المونځ نه اداء کوي معلومه ده چې له دې سرې سره د دين قدر نشته. (شامی علم الفقه ص ۴۹ ج ۲)

د صلوة التسبيح ثواب عام دي

سوال: د صلوة التسبيح ثواب لکه څرنگه، چې نبي کریم صلی الله عليه وسلم خپل اکا حضرت عباس رضی الله تعالی عنه ته ويلي دي آيا نورو مسلمانانو ته هم داسې ده که نه؟

جواب: په حديث شريف کښي راغلي دي (إِنَّمَا لِعَمَالٍ بِالْأَنْبِيَاءِ)

(مشکوٰة شريف كتاب الايمان)

بپشکه عملونه په نیتونو سره دي ، که چېرې څوک خاص د خدای تعالی درضا لپاره د المونځ وکړي ، الله تعالی هرو مرو ثواب ورکوي لکه څنگه چې حضرت عباس رضی الله تعالی عنه ته تعلیم ورکړل شوی دي دا دهغه صلی الله علیه وسلم خصوصیت نه وو ، لکه څرنگه چې د نبی کریم صلی الله علیه وسلم دنورو دعاو او اعمالو تعلیم عام وو . (فتاوی دارالعلوم ۳۱۳ ج ۴)

د صلوة التسيح جماعت

د نفلو لمونځو جمع که صلوة التسيح یا بل نفل وي په خاصه غوښتنه او اهتمام سره دې کول مکروه دي . (فتاوی دارالعلوم ص ۳۱۴ ج ۴ په خوله درمخار ص ۳۲۲ نوک باب الوتر و التواقل)

د تعلیم په غرض جماعت کول

سوال : که درمضان المبارک په اخبري جمعه کښې صلوة التسيح په جماعت سره وشي ددې شرعي حکم څه دي ؟ امام داوایې چې جاهل (ناخبره) خلک صلوة التسيح نه شي کولای ، ځکه نو دامام په متابعت ورته ثواب ورکول کیږي .

جواب : ددې هیڅ اصل نشته ، په دې سره د قضا شوو لمونځو کفار نه کیږي دامام د افکر غلط دي ، دا عمل بدعت دي . (فتاوی دارالعلوم ص ۳۱۴ ج ۴)

په دې لمانځه کښې د لاس نیولو کیفیت

سوال : د صلوة التسيح په قومه کښې لاس تر نامه لاندې نیول کیږي او که هسې پرینښودل کیږي ؟

جواب : خلاص نیول هم رواج دي . (فتاوی دارالعلوم ص ۳۱۳ ج ۴)

د صلوة التسيح طریقہ

صلوة التسيح څلور رکعت له نبی کریم صلی الله علیه وسلم څخه منقول دي اولی داده چې څلور سره په یوه سلام سره وشي ، که په دوو سلامو سره

وشي بياهم روا ده يعني په يوه نيت سره څلور ركعتو هم كولاى شي او دوه ركعتو هم كولاى شي . په هر ركعت كښي پنځه اويا (۷۵) واړه سبحان الله ويل كيږي چې په ټول لمانځه كښي درې سوه واړه كيږي . دلمانځه كولو ترتيب يې دا دي چې نيت وكړي (نويت ان اصلى اربع ركعات صلوة التسبيح) يا په پښتو داسې ووايي چې نيت كوم دڅلورو ركعتو لمونځ (صلوة التسبيح) يا په زړه كښي دا فكر وكړي چې په ژبه ويلو ته ضرورت نشته ، تكبير تحريمه دي ووايي لاسونه دي ونيسي (سبحانك اللهم دي بشپړه ووايي ، بيا دې بغير له لاسو خلاصولو پنځلس واړه دا كلمه ووايي) سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اكبر بيا دي اعوذ بالله او بسم الله او الحمد لله بشپړه ووايي يوسوره دي هم ورسره ووايي بيا دي لس ځله همدا كلمه ووايي بيا دې ركوع وكړي . او په قومه كښي دې له سمع الله لمن حمده اوربنالك الحمد وروسته لس ځله ووايي بيا دې په لمړۍ سجده جلسه او دوهمه سجده كښي لس لس ځله ووايي بيا په دوهم ركعت كښي تر الحمد لله مخكې پنځلس واړه او تر الحمد او سورة وروسته دې هم لس واړه ووايي بيا په ركوع ، قومه دواړو سجديو او جلسه كښي لس لس ځله . په يوه روايت كښي راغلي دي چې له سبحانك اللهم وروسته دا كلمه نه ويل كيږي بلكه له الحمد لله او سورة وروسته پنځلس ځله اوله دوهمې سجدي وروسته كښينستل او لس ځله دي ووايي او په دوهم ركعت كښي هم له الحمد لله او سورة وروسته پنځلس واړه اوله التحيات څخه وروسته لس واړه ويل كيږي . همدا شان په دريم او څلورم ركعت كښي هم له درود شريف څخه وروسته لس واړه ، نورې تسبيح په خپل ځاى كښي ويل كيږي . دادواړې طريقې په ترمذي كښي ذكر شوي دي . هر روايت چې د چا خوښ

وي عمل پرې کولای شي او اولی داده چې کله پریوه روایت او کله پر بل روایت عمل وکړي . (شامی)

د تسبیحاتو د حساب طریقہ

ددې لمانځه تسبیحات څنگه په یو خاص عدد سره پکار دي ځکه چې په ولارې کښې (۲۵، ۱۵) ځله ویل کیږي او په نورو ځایو کښې لس لس ځله ځکه نو د حساب ضرورت دي که چېرې فکر د حساب لورته شي په لمانځه کښې خشوع له مینځه ځي ځکه نو فقهاؤ کرامو ویلي دي چې د حساب لپاره کومه علامه پکار ده مثلاً چې یو ځل یې ووايي پریوه گوته دي زور کوي همدا شان دې ټول شمیر پوره کوي که څوک بېله له کومې علامې څخه ټول تسبیح په ذهن کښې نیولای شي په دې شرط چې نور لمونځ ترینه هیرنه شي . (شامی ، علم الفقه ص ۵ ج ۲)

که ئې په لمانځه کښې تسبیح هیرې شي ؟

که چېرې تسبیح په یوه ځای کښې یوڅه هیر شي ، په بل داسې ځای کښې باید وویل شي چې د دغه ځای په مثال وي ، په دې شرط چې دا دوهم ځای دې ددې تسبیحاتو په ویلو سره ترمخکې لوی نه شي او ددې لویه دل ترمخکې ځای منع وي . مثلاً : قومه لویه دل تر رکوع منع ده یعنې کومې تسبیح چې په رکوع کښې پاتې شي په قومه کښې نه ویل کیږي . بلکه په لمړنۍ سجده کښې ویل کیږي د جلسې لویه دل تر سجده منع ده نو ځکه د سجده تسبیح چې پاته شي په جلسه کښې نه ویل کیږي ، باید په بله سجده کښې وویل شي . (علم الفقه ص ۵۰ ج ۲)

په صلوٰة تسبیح کښې که په یوه رکن کښې تسبیح پاته شي په بل ځای کښې دي ووايي ، لکن په رکوع کښې که چېرې تسبیح پاته شي په قومه کښې

دلاس ته راوړلو ځايونه

- په خپله مکتبه رشیدیه کویته
- مکتبه العرفان کانسي رود کویته
- مکتبه محمدیه کانسي رود کویته
- مکتبه نورالقرآن پښتون اباد خدا ایداد چوک کویته
- اسلامي کتاب گهر ستلايت تاؤن گول مسجد
- کليم استشنرز مسلم باغ
- مکتبه نشرالقرآن نعيم مارکيت قلعه سيف الله
- مکتبه عبدالعزیز روب
- مکتبه شاه محمد روب
- جدید کتب خانه وانه
- الفريدي کتب خانه خانوزئي
- مکتبه محمودیه نزده اکثر نسيم کلينیک پښين
- مکتبه اسلاميه پښين
- مکتبه رشیدیه لورلائي
- مکتبه سراج الدين دکی
- طالب جنرل ستور دکی
- ضياء القرآن کتب خانه بوغره رود چمن
- مکتبه حقانيه بوغره رود چمن
- اسلامي کتب خانه تاج مير رود چمن
- مکتبه علوم اسلاميه تاج مير رود چمن
- دارالخلاص محله جنگي پيښور
- مکتبه غفاريه ارگ بازار قندهار
- مکتبه رشیدیه سنگين بازار هلمند

